

KŪJÚHAA

Société Biblique Horeb

B.P. 89, Sarh, Chad

Sara Kaba Deme Proverbs

500 copies

Poto gidi ngólɔ mangətuɓu-ú: *Kāga olibiye tíf jɔngáya Ijrayel. Kāga ná ye kam taɾa m kam kaɖya, náa nge jɔsuɾu tíkɔ kaɖya keme mangətuɓu kūjúha-á.*

© 2020

Bibles International®

The Bible Society of Baptist Mid-Missions
609 36th Street SE, Grand Rapids, Michigan USA 49548-2317

KŪJÚHAA

Nge njángā: Ye Salomɔ́ t́kɔ́
debee ngi kádyaa

Bála kó njángā ni'n: Ye keme
bála 971 ta dēs'n t́aa keme bála
931 kéte nɔ́ kodyo ni Jeju Kris.

Kundōmɔ́tɔ́ha m Kūjúhaa

Mangətuɓu kūjúhaa ye mangətuɓu
nge, ngi kam kadya kā nōhoo kɔ́tɔ́
jɔ́ njángā. Kóngrɔ́ bɔ́ Salomɔ́ wɔ́ɔ́,
njángā nya yi ngi baa (1:1; 10:1;
25:1; ɔ́ 1Kón 4:29-34), b yɔ́ kó ha
kam kadya m debée kā madaa

ədeɪ nya 't keme mangətuɓu ná (30:1; 31:1). Kam ha nge kumbɔ́lo 'j keme
mangətuɓu kūjúhaa ye ha ta kɔ́dyɔ́'n balsáa, deɓe nge nderɔ́ ngē tɔ́, deɓe nge
náa kígii nya ndetē tɔ́. Salomɔ́ odyo kam ha nge kumbɔ́lo 'j keme náa njángā
nya na «mōno má» B yɔ́ kó ye ha ta deɓe ɓa dér ndáj kam kadya kó Nuɓɔ́
kadā Salomɔ́ ná, kó ta jiyee ke nya'n ngi kam kadyaa.

Kúru mangətuɓu tei tara ha ná ojoi kam ha m mangətuɓu na: Kɔ́ɔ́ kam
kadya t nge tɔ́ɔ́ (1:2-7). «Kam kadya» t tara hebro'n kam nya na: «Náa kígii»,
«rɔ́ hɔ́ɔ́lɔ́» ngē wɔ́ɔ́, «maɔ́ā» āda debée atá téle kaɓh'n tíí ɓa dér jɔ́ ha m kíɓ
lám kaɓh gō kulɔ́-ɔ́. Mangətuɓu Kūjúhaa njángā mɔ́tɔ́ kíɓ lám kaɓh gō kulɔ́-ɔ́
nge titi nahā t kɔ́dyɔ́ m Nuɓɔ́'n. Njɔ́l ha nge jiyee kembe 'j keme mangətuɓu
kūjúhaa-á ɔ́ɔ́ jɔ́ ha kaga ha ɓó-o gō ndeg m deɓe ngē. B njɔ́l ha ná-ā, ngəra ni
ye jɔ́ ha kígii kam ha ngi taá jɔ́ngáya 'j keme mangətuɓu m Nuɓɔ́-ɔ́ (ye njɔ́ na
kūjúhaa ɓɔ́ bé téle ojoi ha ngi kamhkamh ngi kəda keme m Kundōmɔ́tɔ́nāa
tátatá Téle tɔ́ɔ́ njiha ná). Mangətuɓu m Nuɓɔ́ ɔ́ɔ́ ha ta kam kadya nge
kamhkamh kíɓ 'j rɔ́ m Nuɓɔ́-ɔ́ (Job 28:12,20-23), t́kɔ́ ha ta deɓe téle ke nge
kam kadya lo kono yɔ́ k ndáj ɓelē Nuɓɔ́ (Job 28:28; Hāa 111:10; Kūj 1:7; 9:10).
Keme mangətuɓu m Nuɓɔ́-ɔ́ wɔ́ɔ́, kam ha m ɓelē Nuɓɔ́ ná, ye ha ta deɓe kɔ́
Nuɓɔ́, t́kɔ́ taā haa nyaa ta ke njɔ́ náa ndām ngē.

Keme Kūjúhaa-á wɔ́ɔ́, tɔ́ɔ́ ha kam kadya unu kam ha ngi kumbɔ́loo mɔ́tɔ́ jɔ́:
«Kɔ́rh njɔ́ ha» t́kɔ́ «kūjúha». Kɔ́rh njɔ́ ha ye kɔ́ɔ́ ha nge gō ngāla nge kadā
kɔ́dyɔ́, kundō jɔ́-ɔ́, kulɔ́ jī kam t́kɔ́ kəlānji kadā nahā. 'J jɔ́nenh nya 1-9
wɔ́ɔ́, ojoi ha kɔ́rh njɔ́ ha ngi kunu gō nahā. Kūjúha ye mōno ha dí dep bé
nge ta kəda jɔ́ deɓe-é, nge kɔ́ɔ́ njɔ́l ha kinji t kam m debée ɓa dér. 'J jɔ́nenh
nya 10-31 wɔ́ɔ́, kūjúha ngi kā madaa ədeɪ nya 't. Kūjúha ye kəlānji ngē
(12:21). Yɔ́ undō kam nya njɔ́'n gō lo kinji 't kam'n k kaɓh'n t jī nya'n ná.
Kūjúha ye náa ngi ka kɔ́ jī ɓa nɔ́dɪ keme kinji t kam jī'n ná ngē (10:27), b ye
ha nge kamhkamh nge deɓe ndeg jɔ́-ɔ́. Kūjúha ngi ka tɔ́r ha kɔ́ɔ́ t hālā m
Nuɓɔ́ ráng ná yei ha ngi kamhkamhee ɓa, haɗi wɔ́ɔ́, yɔ́ɔ́ ojoi ha Nuɓɔ́ yɔ́ ɓa
ka tei jɔ́ ha nya tíí lo kā madaa.

Mɔ́tɔ́ deɓe nge dá-a wɔ́ɔ́, aɓh t ha kam kadya ngi ta kadā kɔ́dyɔ́ nge wɔ́ɔ́, njɔ́l
jɔ́ ha kinji t kam'n. Kūjúha m mangətuɓu m Nuɓɔ́ yei kēre, haɗi wɔ́ɔ́, yɔ́ɔ́ yei

njól ha ngi kasa ta debe kundō keme nya jɔ-ó, ngəra ni ye jɔ ha náa ngi Nuḃo teē kam. Kūjúhaa a ojoi ha kam kaɖya nge Nuḃo too ngol nya jɔ-ó, ngi kasa ta kudu keme njól ha ji tíkɔ kusō nɔ ji gō dóbo nge jiyee kinji'n t jɔ ji'n taɖh.

Gánga lo tɔ́jɔ nya

1. Kám kūjúhaa m Salomɔ nahá (1-29)
2. Kam ha m kam kaɖya (1-9)
3. Kūjúhaa ngi taɖa kata kó ke yi kám nahá (10-24)
4. Jó m kūjúhaa ngi ke yi kám nahá (25-29)
5. Apandis (30-31)

Kam ha m kūjúhaa

1 Oi kūjúhaa m Salomɔ, mōno m Dabid, kóngar ɓɔ m Ijrayelee.

²Yɔɔ yei ha ta debe kigii'n ha kam kaɖyaa tíkɔ ha kegē njiha.

Yɔɔ yei ha ta debe kigii'n mɔtɔ haa t náa kigii'n.

³Yɔɔ yei ha ta debee nāhɔ'n náa t gō dóbo kam kaɖya'n,

Náa nge ke gō-ó, nāhɔ seré tíkɔ náa nge jɔsuɖu.

⁴Yɔɔ yei ha ta kadā debee ngi náa kigii ni ndetē

Lo kɔrh kēje náa 'j nahá,

Tíkɔ kadā balsáa kigii náa tíkɔ tɔ́ɔ nge ta kadā'n njól nge nɔ.

⁵Ada debe nge kam kaɖya oō

B náa kó yɔ ndáj ná aḃh t kéte,

Tíkɔ debe nge kigii náa embe nya'n hál nge nɔ.

⁶Yɔɔ yei ha ta debee kigii'n kūjúhaa tíkɔ giya ha, Ha m ngi kam kaɖyaa tíkɔ sungó niyee.

⁷Belē m Ngekalngo* ye kundō mɔtɔ m náa kigii.

Debee ngi sɓbaa a kidii ha kam kaɖya tíkɔ ha kegē njiha.

Náa nge nɔ ngē nge dana ha m ɓɔkúɖɔ nahāa

⁸Mōno má, é délē mbii b oō jɔ náa kó biyei k kojoi ná, B é najh kinya gō náa kó kúi k ndáji ná ngē.

⁹Hadí wɔɔ, yɔɔ etei ke tagée kɔrhɔtaɖa nge nɔ nge yi kundō joi,

1:1
1Kón
4:29-34;
Kūj 10:1;
Nge 1:1
1:4
Kūj 8:5,
12
1:5
Kūj 9:9
1:6
Dɔg 12:8;
Ngi 14:12;
Kūj 22:17;
Mat
13:10-17
1:7
Tei 20:20;
Tél 4:6;
Job
23:15;
28:28;
Kūj 8:33-
36; Eja
33:6; Jer
8:9
1:8
Tél 21:18;
Kūj 2:1;
4:1; 6:20;
Jer 35:8
1:9
Kūj 3:1,
22; 4:9

Tíko kinyā kōlō nge yi kēlā mindii.

¹⁰ Mōno má, wób ngi nāhākashee a enjei ta góloi wóó,
É najh kinya roi kadā ni.

¹¹ Uko nō ngē wóó, yóó etei tōrii na
Ye āda j'ibii ká 'j dabii dóbo, j nyērei más ngá,
J dóoi gōmb t ndānga'n j'uko'i'n debe
nge ha nya ndetē.

¹² Ada j tólíi ni t kadya-á bəyá njo goto báda*.
Tíko yóó etei rəb bé t taṛa-á njo m
Ngi k des keme goto-ó ná.

¹³ J'etei kembe náandáa ngi mōto kēṛekēṛe
Ngi gāta ni kalngandhee.

J'etei koi náa bogo ta dóso keme kúju jiyee.

¹⁴ Kam yii atá kēda dana yi dé,
Āda ngōngō gúrusu díya ná atá ke yi ji ba dér.

¹⁵ Mōno má, ó najh kunu dóbo sēdin.

É najh kundō njo jō dóbo kunu ni.
¹⁶ Hadī wóó, yóó a enyei bé nj'abhi'i'n lo nāhākash.
Tíko a nēgei'n bé ha ta ká nyēre más ngá.

¹⁷ Kujō bānda taṛa kam m yelhee ba dér
Ye náa nge kam nya ndetē.

¹⁸ Yóó ká a dabii dóbo ha ta téle nyēre más
ni yóó ba ngá.

Yóó ká a dóoi gōmb ha ta tōl'n rō ni yóó ba.

¹⁹ Yóó ná-ā yei dóboo m debe nge ndeg
Ta kembe náa nge ke gō-ó ngē wō ná.

Yi nge ná atá kútu kōho m debe ná.

É najh kegē j gō ha kam kadya

²⁰ Kam kadya ugo kóódo kam dóbo.
Yō unu nji nya taṛh nj'ugo'n kóódo kam hālā bō-ó.

²¹ Yō ugo kóódo āda nji nya túnu jō lo
Nge debee ka túnu ha 't.

Yō a odyo ha nyaa taṛa dóbo kudu keme bēbō-ó.

²² Yō tōr na: See ngi náa kigii sé ndetēe,

Mbóng ndi nge dá kó see etei ta ka níi

T lo tára náa kigii sée ngē ná wó?

Mbóng ndi nge dá-a kó ngi ka sóo bē

Etei níi'n t lo nāhā ronyele jō sóo bē-é wó?

1:10
Tél 13:8;
Job
24:15; Kūj
16:29;
Epe 5:11
1:11
Hāa 10:8
1:12
Job
33:18;
Hāa 30:3
1:15
Ku 49:6;
Hāa
119:101;
Kūj 4:14
1:16
Kūj 6:18;
Eja 59:7
1:18
Hāa 71:10
1:19
Kūj 4:14-
17; 15:27
1:20
Job
28:12;
Kūj 7:10-
13; 9:3
1:22
Hāa
50:17; Kūj
1:4,32;
22:3

Tíkɔ see ngi səbaa mbóng ndi nge dá-a
 Kó see etei ní t lo sūbɔ náa kigii wɔ?
 23 E téle ye oōi jɔ ndáng kó ma k ndáng sé ná.
 Oi, m'áta kumbɔ njili má jɔ sé.
 M'áta nāhɔ kó ta see katá kigii ha maa.
 24 M'kúu se b see yegei ndeg má 't.
 M'úlɔ jī má tií jɔ sé, b deɓe nge ta dála má ndetē.
 25 See yegei taā kɔɖyɔ maa ɓa dér,
 Tíkɔ ndáng kono ma ndáng sé ná see yegei taā 't.
 26 Dana kó see katá ke keme wuɖukɔl ná wɔɔ,
 M'áta nya ta túbo sé.
 Dana kó náa toɖo ɓelē katá ke jɔ sé ná,
 M'áta nya ka sóo sé.
 27 Ada ye dana kó náa toɖo ɓelē katá
 Ke jɔ sé njɔ nyéle bémbē.
 Tíkɔ náa rɔtɔndoɔ katá
 Ke jɔ sé njɔ nyéle málá,
 Dana kó náa toɖo wōngo
 Tíkɔ náa wuɖukɔl katá ke jɔ sé ná.
 28 Tí wɔɔ, yɔɔ etei kúu má,
 B ma m'áta ndeg ngē.
 Yɔɔ etei ka kanjā má,
 B yɔ kó etei kembe má ngē.
 29 Haɖi wɔɔ, yɔɔ a sūboi náa kigii.
 Yɔɔ yegei hére ɓelē Ngekalngo 't.
 30 Yɔɔ yegei taā kɔɖyɔ má 't.
 Tíkɔ kídí'n ndáng kono ma ndáng ni ná.
 31 Yɔɔ etei kuso kanā m hál ni
 Tíkɔ etei'n kuso kɔɖyɔ nge ni yɔɔ ɓa ta ndāna.
 32 Ndóm m deɓee ngi náa kigii ni ndetē atá tɔl ni.
 Tíkɔ ha kinji kéee m deɓee ngi səbaa
 atá kəlá ni ngelɔ.
 33 B deɓee nge ka koɔ jɔ ha má wɔɔ, atá kinji t
 rɔɖɛndē'n.
 Yɔɔ atá kinji t wuɖunyoo'n 'j ta ɓelē náa rɔtɔndoɔ.

Nāhɔ nɔ ka nāhɔ m kam kaɖya

2 Mōno má, ukɔ nɔ ngē wɔɔ, yi taā ha maa.
 Tíkɔ ngɔm'n gōmindi maa keme roi.

1:24
 1Sam
 8:19; Eja
 65:12;
 Jer 7:13;
 26:5
 1:26
 Tél 28:63;
 2Kón
 19:21;
 Hāa 2:4;
 59:8
 1:27
 Hāa
 18:18; Kūj
 10:25
 1:28
 Tél 1:45;
 1Sam
 8:18; Job
 27:9; Kūj
 8:17; Jer
 11:11; Eje
 8:18; Oje
 5:6; Jaka
 7:13
 1:29
 Job 21:14;
 Kūj 1:22
 1:31
 Job 4:8;
 Kūj 14:14;
 Jer 6:19
 1:32
 Kūj 5:22;
 Jer 2:19
 1:33
 Dog
 24:21; Tél
 33:28;
 Kūj 3:23-
 26
 2:1
 Kūj 1:8

2 Uko nɔ ngē wɔ́, é déle mbii taá rɔ m kam kadya-á.

Tíko undɔ́n kemei jɔ náa kigii.

3 Ayo, uko nɔ ngē wɔ́, yi kúu náa kigii

Tíko unu'n njii tarɔ́ é kúu'n marā ha.

4 Wɔ́b yi a anjā n njo debe ka kanjā'n mbe njaha.

Wɔ́b yi ugo roi ngá njo ka kanjā ni lo ngɔm náa nge nɔ.

5 Wɔ́, yi atá koɔ jɔ ha m belē Ngekalngo*

Tíko atá kembe'n tarā dóbo lo kigii Nuɔ.

6 Ayo Ngekalngo adā kam kadya.

Kigii náa tíko náa kigii a tei 'j tarā nya.

7 Yo ngɔm kadya ha m debee ngi náa nāha
ni ke jɔsuɔ.

Tíko kúto kɔl ha m debee ngi ka njiya keme
ha ngi ke gō-ó.

8 Yo a undɔ́ kam nya gō m debee ngi kó

Jɔ mál dóbo ni ke gō-ó ná-ā.

Tíko a ngɔm'n dóbo m debee nya ngi jɔsuɔuee.

9 Tí wɔ́, yi áta kigii gō dóbo náa nge ke
gō-ó, nāha seré,

Náa nge jɔsuɔ, tíko dóboo ba dér ngi
kafh lo nge nɔ-ó.

10 Hadí wɔ́, kam kadya atá ke taá ngarā kemei

Tíko náa kigii atá kadā rɔnye le t kadya roi'n.

11 Tógɔ nge ta kadā'n njól nge nɔ nya atá ngɔmii.

Tíko náa kigii atá kutū'n gidii.

12 Ta kɔrhi 'j jɔ dóbo nge nɔ ngē m debe

Nge ka kodyo ha tarā ngany.

13 Ta kɔrhi 'j jɔ m debee ngi kono

Ka kinya mál dóboo ngi jɔsuɔuee

B ka njiya jɔ dóbo kugo tili.

14 Debee ná-ā a nēhɛi rɔnye le jɔ náa nge nɔ ngē.

Yɔɔ a nēhɛi rɔnye le nge kalngandh jɔ náa
nge ke gō-ó ngē.

15 Debee ná-ā gō mál dóbo ni ye jɔsuɔ ngē.

Dóbo náa nāha ni dóg ngɔnyɔɔ ngɔnyɔɔ.

16 Kam kadya atá kɔrhi 'j keme jɔ m mandaá
nge kanjā nahā-á.

'J keme jɔ m mandaá nge kuso jɔ nge haa nyaa
ke ha gólo bē.

2:2

Kūj 22:17

2:3

Jak 1:5

2:4

Job 3:21;

Mat

13:44

2:5

Tél 4:6;

Hāa

125:5;

Kūj 21:8

2:6

Job 9:4;

12:13

2:7

Ku 6:9;

Hāa

84:11; Kūj

30:5-6

2:8

1Sam

2:9; Hāa

18:25

2:9

Tél 1:16

2:10

Kūj

16:24;

22:18

2:11

Kūj 4:6

2:12

Kūj 3:13-

18

2:13

Kūj 4:19;

Eja 26:7

2:14

Kūj 6:14;

10:23;

11:3

2:16

Kūj 5:1-6

17 Yɔ inya ngaɓa nya kono t mōnoɗ nya'n ɓa.
Tíko keme nya oyo'n 'j gō kəlānjī* nya t
no m Nuɓɔ nya.

18 Ayo, kúju nya ndēna rɔ nya kaj koyo-ó.
Tíko dóbo kunu nyaa aɓh lo kinji m ngi koyoo.

19 'J dana m debee ngi ka kaɓh rɔ nya ná-ā,
Debe nge ta téle ndetē.

Yɔɔ otoi jɔ dóbo kaɗya-á ɓa ngē.

20 Yi b oō ha má wɔ́ɔ,

Áta njiya jɔ dóbo m debee ngi nāhɔ nɔ-ó.

Yi áta ngōm jɔ mál dóbo m debee ngi jɔsuɗee.

21 Haɗi wɔ́ɔ, debee ngi ke jɔsuɗee á-a

Etei kinji keme ɓē-é wō ná.

Debee ngi hál ni nɔ ná-ā etei kinji 't wō ná.

22 B debee ngi keme kashee wɔ́ɔ,

Etei kɔrh ni tíi 'j keme ɓē-é.

Tíko debe ngi ke jɔsuɗee ngē wɔ́ɔ,

Etei ta t'ɔrh ni tíi.

Taā keme jɔ m Nuɓɔ-ó

3 Mōno má, á najh ndōm 'j gō náa kó
ma kojoi ná ngē.

B āda ngāra kemei ngōm gō gōmindi maa.

2 Haɗi wɔ́ɔ, yɔɔ ná-ā á-a etei nāhɔ

Kó ta ndiyee kaɓh'n t kéte wō ná.

Bāla katá kinji'n t joi'n taɗh atá kaɓh t kéte.

Tíko áta kinji'n t wuɗunyóo'n.

3 Ada keme nɔ t náa nāhɔ nge kamhkamh'n

A ndetei 'j roi ngē.

Ǝ ndújɔ ni mindii tíko á njángā ni'n jɔ ɓōngoroi.

4 Wɔ́ɔ, yi atá kembe keme nɔ tíko kam kaɗya

Taɗa kam m Nuɓɔ-ó tíko taɗa kam m debee.

5 Inya roi keme ji m Ngekalngo* t ngaɗa

kemei'n ɓa dér

B á najh ndēna roi kaj náa kigii yi ɓa ngē.

6 Igii n jɔ dóbo kaɓhiyee ɓa dér.

Wɔ́ɔ, yɔ atá sūro jɔ mál dóboiyee ta kasa naha.

7 Ǝ najh kɔ roi njɔ debe nge kam kaɗya ngē.

Ǝ ɓelē Ngekalngo b ɔrh roi hálá 'j kaj nāhɔkash.

2:17
Mal 2:14
2:18
Kūj 5:5;
7:27
2:19
Kūj 3:16-
18; Nge
7:26
2:21
Hāa
37:29
2:22
Tél 28:63;
Job 18:17;
Hāa 5:4;
Kūj 10:30
3:1
Hāa
119:61;
Kūj 1:8
3:2
Tél 11:21;
1Kón
3:13-14;
Kūj 9:11
3:3
Tei 13:9;
Tél 6:6;
Kūj 6:21;
2Kor 3:3
3:4
1Sam
2:26; Luk
2:52
3:5
Hāa
37:3,5
3:6
Job 33:11;
Kūj 16:3;
Eja 40:3;
Jer 42:3
3:7
Tei 20:20;
Tél 4:6;
Job 1:1;
Kūj 26:5;
Eja 5:21

⁸Yɔ ná-a atá nāhą kó ta roi ngád.

Tíko keme nungoi atá nyoo lum.

⁹Ɔso gɔno m Ngekalngo t náandeyee,

Tíko t kanā náandei ngi tara kataa ba dér.

¹⁰Wɔɔ, Nuɔo atá nāhą kó ta géheiyee katá dóso sululu.

Tíko manh nduú atá dóso beyeyee ta rubɔ rututu.

¹¹Mono má, é najh kídí njí kɔdyɔ m Ngekalngo.

Tíko wɔb yɔ nj ndángi wɔɔ, é najh kegē.

¹²Ada Ngekalngo a ndáng debe nge kono

yɔ tara nya ná.

Njo biya mono ka nāhą'n t mono nya nge

yɔ tara nya ná.

Tórtaɾa m kam kaɖya

¹³Rɔnyelee ye t debe nge kono kam nya kaɖya.

Tíko rɔnyelee ye nya t debe nge kono kaɖh t náa
kigii'n ná.

¹⁴Hadí wɔɔ, náa ka kembe nya 'j gō-ó no
umbɔ mbe njaha.

Tíko manh náa ka kembe nya ye sóo 't umbɔ lór.

¹⁵Gāta m kam kaɖya umbɔ gāta med kɔs*

Tíko náa ba dér kó kemei ndeg ná gāta ni asa
nahā sɔnyan ngē.

¹⁶Kinji t jɔ'n tarh bāla baa ye keme jī nya kā konyo-ó.

Náandaa tíko kɔrhtaɾa yei nya keme jī nya kā gél.

¹⁷Jɔ dóbo nyaa yei jɔ dóbo ngi kadā rɔnyelee.

Tíko wuɾunyoo əɖa'n jɔ mono dóbo nyaa ba dér.

¹⁸Yɔ ye kāga kadā kaɖya ha m debee ngi
kuko nya sábsáb.

Ada debee ngi kuko nyaa yei ngi rɔnyelee.

¹⁹Ngekalngo undɔ mɔto jɔngáya t kulu kam kaɖya'n.

Tíko undɔ'n nɔbee t kulu náa kigii nya'n.

²⁰Ye t kulu náa kigii nya'n á-a

Ɔ bulu manhee tei'n tara ni wɔ ná.

Tíko káanji nāhą āda njí tés wɔ ná.

²¹Mono má, é ngɔm ni nɔ,

É najh kinya āda kaɖh kuɖɔ-ɔ 'j tara kami.

É ngɔm lo ta ka kumɔ'n najh nge nɔ

Tíko tɔgo nge ta kadā'n njól nge nɔ.

3:8

Job

21:24;

Kūj 4:22

3:9

Tei 22:29;

Tél 26:1-

15

3:10

Juw 2:24;

Mal 3:10-

12

3:11

Job 5:17;

Kūj 1:8-9

3:12

Tél 8:5;

Job

5:17; Kūj

13:24;

Heb 12:5-

6; Teē

3:19

3:14

Job

28:15-19;

Kūj 8:19

3:15

Job 28:17-

19

3:16

Ku 15:5

3:17

Mat

11:28-30

3:18

Kūj 2:12;

11:30; Teē

2:7

3:19

Ku 1:31;

Job

28:25-

27; Kūj

8:27-29

3:21

Kūj 1:8-9;

4:20-22

22 Yɔɔ etei nāhɔ kɔ ta kadɔya roi kinji t jɔ nya'n taɾh.

Tíkɔ náa tɔmɔ rɔ nge ta yi kəlā mindii.

23 Tí wɔɔ, yi áta ka njiya t rɔɾēndē'n jɔ dóboi

Āda njoɪ nj túgɔ náa ngē.

24 Wɔɔb é tódɔ ngá wɔɔ, belē atá nēhɛi ngē.

Wɔɔb é tódɔ ngá wɔɔ, áta tódɔ bi ta kemei kusō.

25 Ē najh belē náa madā nóho nge tei t roi rúsu.

Tíkɔ wɔɔb ngi keme kashee tei t roi ta kəlei kəl wɔɔ,

Ē najh belē,

26 Hadí wɔɔ, Ngekalngo yei náa kundōkemejɔ-ɔ.

Āda yɔ atá ngɔm njoɪ 'j taɾa gōmbee ba dér.

27 Ē najh kegē nāhɔ nɔ t debe ngi kasa kam ta

yi nāhɔ ni nɔ.

Wɔɔb yi abh t tógɔ'n wɔɔ, é nāhɔ.

28 Wɔɔb náa əda jii wɔɔ, é najh tōr madābei jɔ na:

Abh b é téle ye, na jɔl wɔɔ, m'áta kedēi.

29 Wɔɔb madābei inji bé dem t kaji-í wɔɔ,

Ē najh njɔl tií kemei ta nāhɔ nya kash.

30 Wɔɔb debe nēhɛi kash ngē wɔɔ,

Ē najh kəl sənyan 'j kam.

31 Ē najh kundō mánjā rɔ m debe

Nge ka nāhɔ náa t ngudú tógɔ'n.

Tíkɔ é najh héɾe dóbo nya nóho kunu.

32 Hadí wɔɔ, Ngekalngo

A sūbɔ debe nge ke gō-ó ngē,

B yɔ a ukɔ bɔkúɔ t debee ngi jɔsuɾuee.

33 Ngekalngo a tɔhɔ keme kúju m nge keme kash,

B yɔ a tōr taɾa nya jɔ keme kúju m debe nge jɔsuɾu-ú.

34 Yɔ a sóo ngi ka sóo debee,

B a nāhɔ keme nɔ t ngi ka nyóo jɔ niyee.

35 Ngí kam kadɔyaa etei kembe kɔrhtaɾa

B náakōɔ m debee ngi səbaa ye sənyɔ.

3:22

Tél 30:20;

Kūj 1:8-9;

4:22

3:23

Kūj 1:33;

4:12

3:24

Leb 26:6;

Job 1:18;

Jer 31:26

3:26

1Sam

2:9; 2Kón

18:5; Job

4:6; 5:19

3:28

Leb 19:13;

Luk

10:25-37

3:29

Jaka 8:17

3:31

Kūj

24:1-2

3:32

Job 29:4;

Haa

25:14; Kūj

11:20

3:33

Job 5:3;

Kūj 14:11;

Jaka 5:4

3:34

2Kón

19:21;

Mat

23:12;

Jak 4:6;

1Piy 5:5

4:1

Kūj 1:8;

2:2; 19:20

Kɔɔyɔ m biya mōno

4 Mōno maa, oōi kɔɔyɔ kɔ biya k kɔɔyɔ sé.

Tíkɔ é délei mbi sé kɔ ɔrhii kēje m náa kigii.

2 Hadí wɔɔ, ma m'adā se náandáj nge nɔ,

Ē najhii kinya gō náa kɔ ma kɔjɔ sé ná.

3 Dana kɔ ma ke mōnoɔ ba tɔ t keme ji m biya má,

Ma ke'n mōnokáa ba sísi,
 Mōno nge kala díya bé t kaj m kó má ná
 4 Yó ɔɔ ma náa tíkɔ tōr ma'n na:
 Ada ha máa injii ngaṛā kemei,
 É ngōm gōmindi maa, na áta kinji t joi'n taṛh.
 5 E taā kam kaɖya tíkɔ náa kígii.
 Ada kemei najh koyo 'j gō-ó,
 Tíkɔ é najh kegē'n haa 'j taṛa má.
 6 E najh kinya gō ngelh, na yó atá ngōmii.
 E táṛa n, na yó atá ngōmii.
 7 Kam kaɖya ye náa nge taṛa kata.
 Ada dana náa ba dér kó yi taā ná
 E taā náa kígii kéte.
 8 E t'ulo kob nya, na yó atá kosoi t taṛh.
 Wób yi ukɔ n t roi wɔ́, yó atá ke náa kɔrh taṛa roi.
 9 Yó atá kundō tagée nge nɔ joi.
 Yó atá kedei tagée kɔrhtaṛa nge nɔ.
 10 Mōno má, oō ma b é taā ha maa.
 Wɔ́, bāla kó yi katá kinji'n t joi'n taṛh atá baa.
 11 Ma m'ojoi ɔ́ dóbo kam kaɖyaa.
 Ma m'abh t yi'n, m'undoi ɔ́ dóbo nge ɔ́suɔu-ú.
 12 Ada yi b a njiya wɔ́, náa katá kogui ndetē.
 Yi b a anyā wɔ́, náa nge ta katá túɔɔ njoii ndetē.
 13 Ukɔ náa kó ma kojoi sábsáb, b é najh kinya gō.
 E ngōm nɔ, na ye kinji t joi'n taṛh.
 14 E najh kundō njoii gō mál dóbo m ngi keme kashee.
 Tíkɔ é najh njiya ɔ́ dóbo m debée ngi nɔ ngē.
 15 Orh roi 'j 't, é hón 't ngē.
 E téle tíi, unu dóbo káɖya.
 16 Haɖi wɔ́, wób yɔ́ nēhɛi kash ngē wɔ́,
 Nj todoi bi ngē.
 Wób yɔ́ tújuu debe nóho ngē tɔ wɔ́,
 Bi nj'odo kam ni ngē.
 17 Ngii keme kashee a usoi náa keme kash ni,
 Náa náha ɔ́ tɔɔ-ó ye kaā nduú ka kay ni.
 18 Gō mál dóbo m debée ngi ɔ́suɔuee
 Ye njɔ mɔɔbē k kɔy nānga,
 Nge lonjáha nya kabh tátatá kɔtɔ dana kaja-á ná.
 19 Dóbo m ngi keme kashee wɔ́,

4:4
 1Kón 9:4;
 Kūj 7:2
 4:5
 Kūj 2:12;
 4:7
 4:6
 Kūj 2:1;
 2Tes 2:10
 4:7
 Kūj 23:23
 4:8
 Kūj 3:18
 4:9
 Kūj 1:8-9
 4:10
 Tēl 11:21;
 Hāa
 34:11-16;
 Kūj 1:8-9;
 2:1
 4:11
 1Sam
 12:23;
 2Sam
 22:37
 4:12
 Job 18:7;
 Kūj 3:23
 4:13
 Kūj 3:22;
 Jq 6:63
 4:14
 Hāa 1:1;
 Kūj 1:15
 4:16
 Mis 2:1;
 7:3
 4:17
 Kūj 13:2;
 Eja 59:6;
 Jer 22:3;
 Hab 1:2;
 Mal 2:16
 4:18
 2Sam
 23:4; Dan
 12:3; Mat
 5:14; Jq
 8:12; Pīl
 2:15
 4:19
 Job 3:23;
 18:5; Kūj
 2:13; Eja
 8:15

Ye nya njɔ lo k túgɔ tili ná.

Yɔɔ igii náa ɓa kó katá túgɔ njɔ ni ngē.

²⁰Mōno má, ə déle mbii b oō haa maa.

Údu mbii b oō ha kodɔyo maa.

²¹Ada ha ná-ā najhii kanyā kabh kudɔ-ɔ 'j taɾa kami

Ɛ ngōm ni tií ngaɾa kemei ɓa.

²²Hadí wɔɔ, ye kinji t jɔ'n taɾh ha m debee
ngi ka kembee.

Tíkɔ ha rɔ ngád m rɔɔ ni ɓa dér.

²³Ɛ ngōm ngaɾa kemei ada umbɔ nɔgoto náa ɓa dér.

Hadí wɔɔ, ha kinji t joi'n taɾh iɓ 'j 't.

²⁴Ɔrh roi hālá 'j keme ha kuɔɔ-ɔ.

Tíkɔ āda ha kuɔɔ najh tei 'j teɾei.

²⁵Ada kami əɗa kéte noi.

Tíkɔ āda undɔ'n kami jɔsuɾu t kéte noi.

²⁶Dóbo kó yi katá hón 't ná

Ɛ tómo jɔ nya āda asa nahā.

Tíkɔ āda dóbo ngi katá ka kunui ɓa dér ná-ā
yei t gō'n kó.

²⁷Ɛ najh téle ká konyo-ó ngē, kó-ɔ ká gel ngē.

Ɔrh njoi tíi 'j kam nāhakash.

Náa nɔ ngē kó kaɗa keme ha m gólo bē-é

5 Mōno má, ə déle mbii b oō ha kam kaɗya má.
Ɛ déle mbii taá rɔ náa kigii má.

²Kó ada yi ngōm'n tógɔ nge ta kaɗa'n njól nge nɔ.

Tíkɔ āda teɾei ngōm kigii náa.

³Ha kodɔyo m mandaá nge kanjā nahā

Ye njɔ kubū teg nge k nyēre.

Tíkɔ ha taɾa nya nyóo lémlém njɔ kubū.

⁴B tií tɔltaɾa-á wɔɔ, káta káɾaɾá njɔ mbi absɛt* ná.

Tíkɔ ata'n njɔ kuyɔ hɔ nge kata kagadā jó ná.

⁵Yɔ a ɗes t njɔ nya'n taɾa koyo-ó.

Tíkɔ jɔ dóbo njiya nya aɓh mbóng lo kinji
m ngi koyoo*.

⁶Yɔ a njól jɔ dóbo kaɗya-á ngē.

Dóbo kunu nyaa dóg 'j ta yɔ kigii gō.

⁷Nge'n ya mōno maa, oōi ma,

B ə najhii téle gidi sé 'j taɾa ha kodɔyo maa ngē.

4:20

Hāa

34:11-16;

Kūj 5:1

4:21

Kūj 3:21

4:22

Kūj 3:8;

12:18

4:23

Kūj 10:11;

Mat

15:19;

Luk 6:45

4:25

Job 31:1

4:26

Kūj 5:21;

Heb 12:13

4:27

Tél 5:32;

Joj 1:7;

2Kón

22:2

5:1

Kūj 1:8;

4:20

5:3

Hāa

55:21;

Kūj 7:5

5:4

Nge 7:26

5:5

Hāa 9:17;

Kūj 2:18

5:6

Kūj 9:13;

30:20

5:7

Kūj 1:8-9;

7:24

8 Ada dóboi ye kudɔ́-ɔ́ 'j rɔ nya
 Tíko é najh kundɔ́ njoí taɾa kúju nya.
 9 Bəyá ngē wɔ́, yi áta kadā kɔ́ɔ gonoi t
 defee ngi kádya.
 Tíko bēleiye t debe nge ka kɔ kam tōndoō ngē.
 10 Orh roi kudɔ́-ɔ́ 'j rɔ nya na ya mbāa ɗa
 ye ɔyii náandei.
 Tíko kanā kuloi ɗa aɓh keme kúju m
 defee nge kádya.
 11 Orh roi kudɔ́-ɔ́ 'j rɔ nya
 Na ya ndii b ye táha wɔ́, ɗá tɔhɔ́ roi.
 Na ya roi tíko jāroi ɗa túju.
 12 Tí wɔ́, yi áta tɔr jó na: Nāhā neré ɓa kó
 M'téle m'sūbɔ́'n jo dóbo nge nɔ bá wɔ?
 Tíko nāhā neré ɓa kó m'téle m'kidi'n
 Ndáng kó ndáng ni ma ná wɔ?
 13 Nāhā neré ɓa kó m'ēge'n ta
 Koō jo nji m ngi kɔjo má náa wɔ?
 Tíko m'déle'n mbi má rɔ m ngi k kɔjo má náa ngē wɔ?
 14 Níi ménye bá ta ma túju'n 'j dana m ngikámnahā,
 Tíko dana m ngi kɔɔ jo ni nahāa.
 15 Ai manh 'j keme gotoi
 Manh ngi kono k tei 'j keme goto ɗei ɓa.
 16 Mólɔ manhiyee kó k kulɔ ná
 T nyērei t ngelɓ ɓa búlo bé wɔ?
 Tíko mōno mólɔ manhiyee ná
 Ta t'uloi'n bé tíi kam hálá nambā-á wɔ?
 17 Ada yei yi ɓa t kéɗei'n.
 Ada najh ke yi m mbāa ngi kono kinji kaji ná-ā.
 18 Ada tórtaɾa ye jo mólɔ manhi ná.
 B é nāhā rɔnye t nyēi kó yi taā nya t balsei'n ná.
 19 Yo ye njo kóo kála nge táɾa dóso keme nya,
 Tíko tobo nge nɔ kalngandɓ.
 É tódó t gogoro nya ɓa
 É nāhā'n rɔnye t jɔkágalo-ó ɓa dér.
 Ada bō nya a onyoi ɓa nɔɗi hamham.
 20 Mōno má, ye bəyá wɔ́, haɗi ɓa kó
 Bō m mandaá nge kanjā nahā a nēhgi wɔ?
 Tíko haɗi ɓa kó aɓh ká a njomh mandaá

5:8
 Kūj 2:16-
 19
 5:10
 Kūj 29:3
 5:12
 Kūj 12:1
 5:14
 Ku 48:16;
 Tēl 13:5
 5:18
 Tēl 20:7;
 Kūj 2:17;
 Nge 9:9;
 HS 4:12-
 15; Mal
 2:14
 5:19
 HS 2:9;
 4:5

Nge kuso jo ná taá ngudui wo?

²¹Ayo, dóbo ka njiya m debee ə́ḁa

T hālá taṛa kam m Ngekalngo-ó,

Tíko yo a undō'n kam nya gō dóbo nyaa ɓa dér.

²²A ukoi nge keme kash t jo nāhā gō-ó ngē nya ná ɓa.

Etei kujō nya t kulō nāhākash nya yo ɓa'n.

²³Yo atá koyo, haɗi wó, ha kegē njiha ye ɓo ro nya.

Yo atá ndōm ta kudu ngel, haɗi wó,

səba nya alngandh.

Kə́ɗyō ngi kə́jo jo ha m səba

6 Mōno má, uko no ngē wó,
 Ǻ taā ha kūdō m madābei joi

Tíko uko no ngē wó,

Yi unu roi ha m debe nge káɗya.

²Uko no ngē wó, uko roi t kulu ha nge tei 'j teɾei'n

Tíko ukoi t kulu ha nge tei 'j teɾei'n.

³Wó, mōno má, ye hei ta nāhā yi nge'n,

Kó ta tei'n tíi.

Haɗi wó, yi usō keme ji m madābei wō.

Aɓh ká usō ugo kami ngá,

Tíko é nāhā'n kóɾoɾó t madābei ná.

⁴Ǻ najh kə́lā ɓi kami ngē.

Kó-ɔ é najh nya rīngi ɓi ngē.

⁵Ǻ tei 'j keme ji nya njō wōl ka tei'n

'J keme ji m nge mbō jā ná.

Njō yelk k tei'n 'j keme ji m nge kuko nya ná.

⁶Yi nge nyel, aɓh ro m túngo-ó

Undō kami ɔ'n gō kulō ka nāhā nya

B embe kam kaɗya 'j 't.

⁷Ngol jo nya ndetē, káɓa nya ndetē,

Nge konyofē jo nya ndetē.

⁸Yo a undō jo náakuso nya dana-á suwól.

Yo a kám náakuso nya jo nahá nōhu kudɗo kōho-ó.

⁹Yi nge nyel, é todo joi ɔi t ngá

Ta kotō'n jəkāgalo nge dá-a wó?

Jəkāgalo nge dá-a kó yi áta ndúrū'n 't 'j kam ɓi wó?

¹⁰Yi tōr jó na: Ada debe todo ɓi 't ménye kó,

Ada debe rīngi ɓi 't ménye kó.

5:21

Job 10:4;

31:4; Jer

29:23;

32:19;

Heb 4:13

5:22

Dog

32:23;

Kūj 1:31-

32

5:23

Job 4:21;

34:21-25;

Kūj 10:21;

11:5

6:1

Job 17:3;

Kūj 11:15;

17:18

6:4

Hāa

132:4

6:5

2Sam

2:18; Hāa

91:3; Eja

13:14

6:6

Kūj 20:4

6:8

Kūj 10:4-

5; 30:25

6:9

Kūj

24:30-34

6:10

Kūj

24:33;

Nge 4:5

Yi t'ulɔ jii keme nahá 'nj todó'n bi ménye ba tɔ.
 11 Wɔɔ, ndoɔ atá dabii dóbo ta kujɔ bala
 Kinji joi njɔ nge daɓ dóbo ná.
 Tíko ndoɔ kiji mɛɔ bisi atá tei t roi rúsu
 Njɔ deɓe nge kuko náa kata jì nya ná.
 12 Deɓe nge kam ha nya ndetē ye deɓe nge jɔsuɔ ngē.
 Yo a njiya t ha kujɔ'n taɔa nya.
 13 Yo uɔu kam nya, ɔɔ náa t njɔ nya'n
 Tíko ɔɔ'n náa t mōno jì nya'n.

14 Ha gólo bē ye keme nya.
 Yo njól nāhākash t jɔkágalo ba dér.
 Yo a ɔɔ mɔɔ ha ba nɔɔi.
 15 Ye ha ná-ā, náa wuɔukɔl atá tei t rɔ nya
 ba rúsu wɔ ná.
 Etei t'úndɔ téte nya gidi díya bá,
 Āda náa ta nāhā'n ndetē.
 16 Náa yei miíkali, Ngekalngo* ka sūbo ni'n.
 Tíko miíjɔɔ ba, ke ni'n náa wuɔudýoo taɔa kam nya.
 17 Náa ná-ā wɔ'n: Kɔɔ rɔ,
 Taɔa ndala nge ka kɔɔyo ha gólo bē,
 Jì nge ka nyēre más nge ha ndetē jɔ-ɔ,
 18 Ngaɔa keme nge ka njól náa ngi ke gō-ó ngē,
 Njɔ ngi hɔɔlɔ lo kanyā-á ta ka nāhā náa nge kash,
 19 Ha kɔɔ t hālá nge ke gō-ó ngē ka tɔr ha kujɔ,
 Tíko deɓe nge ka kɔɔ mɔɔ ha dana m nónjo nahá.

Kɔɔyɔ nge kɔɔ jɔ ha m mandaá nge kanjā nahā

20 Mōno má, é ngɔm gōmindi m biyei.
 Tíko é najh kinya gō náa kó kúi kɔjɔ.
 21 Ē ngɔm ni nɔ ngaɔa kemei t jɔ ndiyeɓ
 Tíko əlā ni t mindii ba.
 22 Wɔɔ a njiya wɔɔ, yɔɔ etei kusō noi.
 Jo dúɔɔ todó'i wɔɔ, yɔɔ etei ta ngɔmii.
 Ē ndúɔú 'j jɔ bi wɔɔ, yɔɔ etei ka kɔɔyo ha t yi'n.
 23 Haɔi wɔɔ, gōmindi ye lámɓa,
 Náa kɔɔ ye lonjáha,
 Tíko ndáng bēe 'j jɔ kegē njiha-á
 Ye taɔa dóbo kinji t jɔ'n taɔa.
 24 Yɔɔ etei ngɔmii 'j kaj m mandaá nge kash deɓe-é.

6:11
 Kūj 20:13
 6:13
 Kūj 10:10;
 16:30; Eja
 58:9
 6:14
 Hāa
 140:2;
 Kūj 17:20
 6:15
 Job 5:3;
 Kūj 24:22
 6:16
 Kūj 3:32
 6:17
 Təl 19:10;
 Eja 1:15;
 Jer 2:34;
 Mis 7:2
 6:18
 Ku 6:5;
 Eja 59:7
 6:19
 Təl 19:16;
 Kūj 15:18;
 Jaka 8:17
 6:20
 Kūj 1:8;
 3:21; Epe
 6:1
 6:21
 Təl 6:8;
 Kūj 3:3
 6:23
 Hāa
 119:105;
 Kūj 10:17
 6:24
 Ku 39:8;
 Hāa
 55:21;
 Kūj 2:16

'J kaj m mandaá nge kuso jo
 Nge tarā ndala kodyo ha nya nyóo lémlém ná.
 25 'E najh ko 'j belé nya wóó, ngúdu nya'n ngē.
 Tíko āda najh góloi t belé kam nya'n ngē.
 26 Mandaá nge kuso jo a nāhā kó
 Náandáa m debe a yoó njó būtu mápa ná.
 Mandaá nge kanjā nahā
 A dōo gōmb kadya nge gāta nya kalngandh.
 27 Debe nóho ukó har taá kaj nya
 'J ta har kukó ramá nya wó?
 28 Debe nóho a njiya kam nyāl har
 'J ta har nyúmō njó nya wó?
 29 Ye nya bəyá t debe nge kabh rō m nyé
 m madābē nya.
 Debe nge kōdō mandaá ná wóó,
 Etei kō nya titi njó debe nge ha ndetē jo nya ngē.
 30 Debe a kídí debe nge bogo kó
 Bogo náa ha ta kuso lo bō-ó ná ngē.
 31 Wóó ukoi n jo-ó wóó,
 Yó atá kadā náa kó bogo nya ná njó miíjójó.
 Yó atá kadā náandáa nyaa ba dér
 Kó yó kabh'n keme kúju ná.
 32 B debe nge todo t mandaá'n wóó,
 Kuṛū jo nya oyo.
 Debe nge ndeg ta túju wóó, āda yó nāhā bəyá.
 33 Yó atá kembe do tíko náa sonyó atá nāhā nya.
 Yó atá ke náa sóo ba nōdī.
 34 Janga atá nāhā debe kó ta yó kembe wōngo.
 Ada ndi nge ta yó katá kubō kūdō janga ná wóó,
 Kō kam kala nahā nj ndetē.
 35 Yó nj ndeg kó ta taā náa gānga jo ngē.
 Ōi nya'n kadābuloo t jo nahā jo nahā ba b nj taā ngē.

7 Mōno má, ukó ha maa ngér.
 Tíko é ngōm'n gōmindi maa nō roi.
 2 'E ngōm gōmindi maa wóó,
 Atá kinji t joi'n tarh.
 Tíko náa kó ma kojoi ná,
 É ngōm ni njó ngolō kamiye.

6:26
 Kūj 7:22-23
 6:29
 Tei 20:14;
 Kūj 2:16-19
 6:31
 Tei 22:1-14
 6:32
 Tei 20:14;
 Kūj 7:7
 6:33
 Kūj 5:9-14
 6:34
 Dog 5:14;
 Kūj 27:4
 6:35
 Job 31:9-11; HS
 8:7
 7:1
 Kūj 1:8;
 6:20
 7:2
 Kūj 4:4

3 Ɛ ndúǰō ni rō mōno jiyee

Ɛ njángā ni jō bōngoroi.

4 Ɛ tōr kam kadya jō na:

Yi ye nónjo má nge mandaá.

Ɛ kúu náa kigii bókúdoi.

5 Kó áda yō ngōmii 'j kaj ha m

Mandaáa nge kanjā nahā-á.

'J kaj ha m mandaá nge kuso jō

Nge ha gólo bē kēda taṛa nya.

6 Ma m'ēda kam pānetr kúju má,

M'ēda dá m'ō lo kám kóo pārpār kā taṛh.

7 Ma m'ō 'j dana m debee ngi náa kigii ni ndetēe,

Tíko m'nōṛ lo 'j dana m mōnoḍ balsáaa wó,

M'ō mōnoḍ ngaba nóho nge kuṛū jō nya koyo.

8 Yō nj hón kam dōbo,

Táha t kaj lo kó kēda m mandaá 't.

Yō unu dōbo nj'aḅh lo kó mandaá ná kinji 't.

9 Ye k kudu m kaja-á, lo hiri hiri-í,

Yēee dana ndi lo kusō búm, kam tili-í.

10 Ó, mandaá nóho tei a tēla taṛa nya.

Yō ulō ramá m mandaá ngi kuso jō

Tíko kam kadya gólo bē ēda keme nya.

11 Yō ye mandaá nge ha tíko nge jō ngér.

Mōto nya a ɔso ngáya taṛa kúju nya ngē.

12 Ménye wó, taá kam dōbo,

Ménye wó, taá kam hálá bō-ó

Yō a daḅ táha t kūm kūtu loo ba dér.

13 Yō ukō mōnoḍ ngaba ná taá rō nya, njób taṛa nya.

Tíko nj'odyo'n ha sēnyan 'j ta belē rō nya.

14 Yō tōr na: Ma m'embe sádaga wuṛunyóo.

Kajanh nē, m'áta tōl taṛa kēlānji máa.

15 Ye ha ná-a ma m'tei m'télā'n teṛei wō ná.

M'tei ta kenjei b nge'n m'embei wō.

16 M'táda bōj jō dūṛó má

Tíko tapi nge nyóo lémlém 'j Ejipt.

17 M'sēka kuḅu kat keme lo todo má.

Ada ye mir*, alowes*, tíko sinamom*.

18 Ye áda j todo ba tátatá, j'ɔtō bōdolo-ó,

Ada j nāhā ronyele m todo t nahā'n.

7:3

Tél 6:8;

Kūj 3:3

7:5

Job 31:9;

Kūj 2:16

7:7

Kūj 1:22

7:9

Job 24:15

7:11

Kūj 9:13

7:12

Kūj 9:14;

23:28

7:13

Ku 39:12;

Kūj 1:20

7:14

Leb 7:11-

18

7:17

Ku 37:25;

Est 1:6;

Eja 57:7;

Am 6:4

7:18

Ku 39:7

19Haḍi wɔ́, ngaba má ndetē bē-é.
 Yɔ abh mbā ta ká gō nya kudɔ.
 20Yɔ unu ngɔngɔ gúrusu nya 't.
 N̄hu alh ta njaha dana-á kó yɔ atá téle ke bē-é.
 21Yɔ ndéle jɔ m mōnod ngaba ná t ha nge nyelē'n
 Yɔ ojh n gō nya t ha ngi gólo bē'n.
 22T taɾa jī ba-á yɔ unu'n gō nya.
 Njɔ mangh nge kukɔ ni n k kabh'n lo kudɔyɔ mindi.
 Njɔ m debe saba nge kujɔ ni'n ta kundɔ.
 23Yɔ unu gō nya tátatá āda ká uɗui'n
 T kam kuɾɔ kuɾɔ'n t jɔ wuɾu nya ba.
 Njɔ yelh nge kudu kam bánda ná.
 Yɔ igii ha katá nya ká koyo ngē.
 24Nge'n ya, mōno maa oōi ma
 Tíkɔ é délei'n mbi sée oōi'n ha ngi katá tei 'j taɾa má.
 25Ada ngaɾā kemei najh téle kabh
 Gō m mandaá nge bəyá ná ngē.
 É najh ndōm b kudɔyɔ kunu dóboo nyaa ngē.
 26Na yɔ nāhā āda debee bɔ bé túsoi
 Embei do nge kasa t koyo'n.
 Debee ngi kó yɔ tɔl ná, yei debee ngi
 tɔgɔ gigri n̄e ba.
 27Taɾa kúju nya ye dóbo kabh keme goto báda
 Nge des kabh lo kinji m ngi koyoo*.

Ha kúu bē m kam kadya

8 Oōi kam kadya da kúu bē ngē ná?
 Náa kigii unu n̄i nya taɾh ngē ná?
 2Yɔ əda tií taɾa téle kāga-á taɾh t kaj dóbo ba.
 Yɔ əda mɔtɔ gaja dóbo.
 3T taɾa dóbo nge ta kudu'n keme bēbɔ-ɔ,
 Táha ta kudu'n keme bēbɔ wɔ́, kɔ́dɔ nya da usō.
 4Yɔ t̄r na: See deéngabaa, see ba-á 'm m'kúu se w̄'n.
 Tíkɔ n̄i má nj'abh tií rɔ m debee.
 5See debee ngi náa kigii ndetē,
 É ndájii k̄rh kēje náa 'j nahá.
 See debee ngi saba, é ndájii náa kigii.
 6Oōi ma, na m'abh t ha nge kumbɔlo'n ta t̄r.
 Tíkɔ taɾa má tei ha ta t̄r náa nge jɔsuɾu.

7:22
 Job 18:10
 7:23
 Job
 15:22;
 Kūj 6:26;
 Nge 7:26;
 9:12
 7:24
 Kūj 1:8-9
 7:25
 Kūj 5:7-8
 7:27
 Nḡi 16:19;
 Kūj 2:18;
 Teē 22:15
 8:1
 Job
 28:12;
 Kūj 1:20
 8:3
 Kūj 7:6-
 13
 8:4
 Eja 42:2
 8:5
 Kūj 1:4,
 22

7 Ayo, taɾa má a oɖyo ha nge kamhkamh.
 Tíko ndāɾá taɾa má a sūbo ha keme kash.
 8 Haa ba déɾ kó ka tei 'j taɾa ma ye ha ngi ke gō-ó.
 Yi ngi ta dóg bó-o, ngi ta ke gō-ó ngē ndetē.
 9 Yoo ba déɾ yei ha ngi ke gō-ó ha m debe
 nge kigii náa.

Tíko ke jɔsuɾu ha m debee ngi kaɓh t náa kigiiee.

10 Náa kó ma k kɔɔ sé n, á tei kam goto m mbe njaha.

Tíko á tei'n kigii náa kam goto m lór nge nɔ.

11 Ye bəyá haɖi wɔɔ, kam kaɖya nɔ umbō med kōs

Náa nge gāta nya kalngandh kasa sənyan ndetē.

12 Ma kam kaɖya, m'inji t kɔrh kēje náa 'j nahá'n.

Tíko m'igii'n lo kembe kigii náa nge kaɓh t tógɔ

Nge ta kaɖā'n njól nge nɔ.

13 Belē Ngekalngo*, ye sūbo náa nge kash.

Kɔɔ rɔɔ, náha taɾa ha rɔ, t dóbo m náa kash,

Tíko taɾa nge ka koɖyo ha ngany,

Náa kó ma ka sūbo ba-á wō ná.

14 Kɔɖyɔ tíko kumō najh nge nɔ yei yi má.

Ma m'e náa kigii tíko tógɔ má əɖā'n 't.

15 Kóngarɔ bɔɔ onyoi bē t kūlu ma'n

Tíko debee ngi kumbōloo a gēngei'n seré nge t gō'n.

16 Kóngaree onyoi bē t kūlu ma'n

Yoo t debee kangā keme bēe,

Yoo ba déɾ ngi gānga seré ngi t gō'n nee.

17 Ma m'taɾa debee ngi ka táɾa máa.

Tíko debee ngi ka kanjā maa wɔɔ, nj'embei ma.

18 Náandáa tíko kɔrhtaɾa ibii 'j rɔ má,

Náa nɔ nge gō kuɖɔ tíko náa jɔsuɾu ibii nya 'j rɔ má.

19 Kanā má nɔ umbō lór, lór nge nɔ.

Tíko náa kó ma ka kembe náa 'j mɔɔ-ó,

Nɔ umbō mbe njaha nge debe héje.

20 Ma m'njiya gō mál dóbo nge jɔsuɾu-ú,

Dana dóbo nge ke gō-ó.

21 Ha ta ka kaɖā'n náa ngi nɔ lo kōɖ

T debee ngi ka táɾa maa.

Tíko ta lo ngōm náa niyee dóso'n.

22 Ngekalngo undō ma 'j lo kundō mɔɔ-ó jɔ dóbo nya.

Kéte nɔ kulɔ náha nya ngi konoo.

8:7
 Jq 8:14
 8:10
 Job 28:17;
 Haa
 19:10; Kūj
 3:14
 8:11
 Job 28:17-
 19; Kūj
 3:13-15
 8:12
 Kūj 1:4
 8:13
 Tei 20:20;
 Job
 28:28;
 Kūj 3:7
 8:14
 Kūj 1:25;
 21:22;
 Nge 7:19
 8:15
 2Kor
 1:10; Haa
 2:10; Dan
 2:21
 8:16
 2Kor
 1:10; Kūj
 29:4
 8:17
 1Sam
 2:30; Mat
 7:7-11; Jq
 14:21-24
 8:18
 1Kón
 3:13; Haa
 112:3;
 Mat 6:33
 8:19
 Job 28:17-
 19; Kūj
 3:13-14
 8:20
 Haa 5:8
 8:21
 Kūj 15:6;
 24:4

23 Yɔ undɔ ma kono 'j lo nge kɛɗa sɔr
Kono 'j lo kundɔ mɔto náa, kéte nɔ kundɔ mɔto
jɔngáya-á.

24 Yɔ oɖyo ma, dana kó bɛlu manhee ndetɛ ba to.
Gɔ mólɔ nge ta manh dɔso ba ná ndetɛ nya.

25 Kéte tíkɔ ta yɔ kundɔ kōo,
Kéte tíkɔ ta yɔ kundɔ jɔ derh loo wɔɔ,
Yɔ oɖyo ma wɔ.

26 Yɔ undɔ jɔngáya ngɛ to,
Keme kāga ngoɖongódo ndetɛ nyaa.
Kam bumbúrū ngáya nge taɾa kata
Taá 'j jɔngáya ba ná ndetɛ nya.

27 Lo kono yɔ k kundɔ mɔto nɔbé ná, ma m'ɛɗa 't.
Ye jɔkāgalo kó yɔ k kɛlā'n mál goɾoɾo
Kam ndáha bɛlu manh nge kol ná.

28 Ye dana kó yɔ kundɔ'n kǎnjiyee taɾh ná.
Ye dana kó yɔ kundɔ'n mólɔ manhee kam
bɛlu manh-é ná.

29 Lo ná wɔɔ, yɔ ɔrh jɔnenh m bāaɓɔ katāa
Kó āda manhee t ruboi hālá ngɛ.

Ye lo kono yɔ k kundɔ'n jɔngáya ná.

30 Ma m'e lo kulɔ-ɔ t kaj nya ba.

Āda nyelē'n ha má t ndiyee ndiyee
Ma m'ndām t nɔ nya t jɔkāgalo ba dér.

31 Ma m'ndām t kam hālá ngáya nya ba.

Āda nyelē n ha má ɓɔ 'j dana m debee.

32 Nge'n ya, mōno maa, oōi ma.

Rɔnye le ye t debee ngi kundɔ kam ni gō dɔbo maa.

33 Oōi náa kó ma k kɔjo sé ná, kó āda kam sé aɖya.

Ɛ najhii nāha t njo sɛ'n sɛngili ngɛ.

34 Rɔnye le ye t debee nge déle mbi nya b k koō má

Yɔ nge kó k kundɔ kam nya gō taɾa kúju má
t jɔ ndiyee.

Yɔ nge kɛɗa táha t taɾa magáɾa taɾa kúju
má b k ngɔm.

35 Ada debee nge kembe má wɔɔ, embe kaɖya.
Tíkɔ embe'n keme nɔ 'j ká rɔ m Ngekalngo-ó.

36 B debee nge nāha kash taá rɔ má wɔɔ,
Yɔ ba túju rɔ nya,

8:24

Ku 1:2;

7:11; Tei

15:5

8:25

Job 15:7;

38:6; Hāa

90:2

8:26

Hāa 90:2

8:27

Job 22:14;

26:7,10;

Kūj 3:19

8:28

Ku 1:7;

Job 36:29

8:29

Ku 1:9;

1Sam 2:8;

Job 38:8

8:30

Kūj 3:19-

20; Jɔ

1:2-3

8:31

Kūj 30:4;

Jɔ 1:1-4;

Kol 1:15-

20

8:32

2Sam

22:22;

Hāa

18:21; Kūj

7:24; Luk

11:28

8:34

1Kón

10:8; Kūj

3:13

8:35

Kūj

3:13-18;

9:6; Jɔ

5:39-40

8:36

Kūj

15:32;

18:21; Eja

3:9; 1Jɔ

3:14

Debee ba dér ngi kono k sūbo má na,
Yɔo ba térei koyo.

Kam kadɣaa t səba'n nj kúui bē

9 Kam kadɣa undō kúju nya.
Yɔ ba tól kāga dana kúju nyaa miíjɔjɔ.

²Yɔ uɖyɔ mindi jā, hólo kaā nduú nya.

Tíko tómo gō tabulu nya.

³Yɔ ulɔ berh kulɔ nya nge mandaá.

Tíko unu n nji nya tarh jɔ derh loo ngi 'j keme bēbo-ɔ.

⁴Yɔ tōr na: Debee ngi náa kigii ni ndetē wɔɔ,

Āda yei taá kǎ'n.

Yɔ tōr t debe nge kuṛū jɔ nya koyo ná na:

⁵Yei usoi náakuso má.

Tíko ye ayii'n kaā nduú nge ma hólo ná.

⁶Náa kigii sé kó ndetē ná,

Inyei gō ngelh wɔɔ, etei kadɣa.

Ye ha sé ta ka njiya gō dóbo m náa kigii.

⁷Debe nge ndáng nge sóo bē wɔɔ,

Yɔ ba ye'n nyédɣē jɔ nya.

Tíko debe nge ndáng nge keme kash wɔɔ,

Atá kembe gángā bē.

⁸Ɛ najh ka ndáng debe nge ka sóo bē ngē

na ya ɗa sūboi.

Ɛ ndáng debe nge kam kadɣa kó, na yɔ atá terei.

⁹Ɔjɔ náa debe nge kam kadɣa wɔɔ,

Kam nya atá kadɣa t kéte.

Ɔjɔ náa t debe nge jɔsuṛu wɔɔ,

Náa kó yɔ ndáj ná atá kaɓh t kéte.

¹⁰Belē m Ngekalngo* ye kundō mɔɔ m kam kadɣa.

Tíko kigii náa m debe nge karh njángā

njángā ye náa kigii.

¹¹Ndiyee etei kaɓh t kétekéte t kúlu ma'n.

Tíko bála ngi ta yi kinji'n t joi'n tarh etei

nya kaɓh t kéte.

¹²Wóɓ kami adɣa wɔɔ, kami adɣa ha roi yi ba.

Wóɓ yi ye nge sóo bē wɔɔ, ha atá ke joi yi

ba t kédei'n.

¹³Mandaá nge səba a túnu ha bo.

9:1
Epe 2:20-
22; 1Pi
2:5
9:2
Eja 25:6;
Mat
22:4; Luk
14:16-23
9:3
Kūj 1:20
9:4
Kūj 1:22;
6:32
9:5
Hāa 42:2;
Eja 44:3;
Ja 7:37-
38
9:6
Kūj 8:35
9:7
Kūj 23:9;
Mat 7:6
9:8
Hāa
141:5; Kūj
15:12;
Mat 7:6
9:9
Kūj 1:5,7
9:10
Tél 4:6;
Hāa
111:10;
Kūj 1:7;
30:3
9:11
Tél 11:21;
Kūj 3:1-10
9:13
Kūj 5:6;
7:11

Yɔ ye deɓe nge kuṛū jɔ nya koyo tíkɔ igii'n náa ngē.

¹⁴Yɔ inji t taɾa kúju nya ɓa,

Jɔ sés, jɔ deɾh lo ngi 'j keme ɓēɓɔ-ɔ.

¹⁵Yɔ inji ta ka kúu deɓee ngi k hónee,

Yɔɔ ngi kam ni kəɗa jɔsuɾu jɔ ɗóbo kaɓh ni.

¹⁶Yɔ tɔr na: Deɓe nge náa kigii ni ndetē wɔɔ,

Āda ye taá kā'n.

Yɔ tɔr t deɓe nge kuṛū jɔ nya koyo ná na:

¹⁷Manhee kó deɓe ɓogo ná nyóo

Tíkɔ náakusɔ kó deɓe yɔɾɔ ná nyelē.

¹⁸Yɔ igii ha lo ná ke lo kinji m ngi koyoo* ngē

Tíkɔ deɓe ngi kono yɔ kúu ni ná-ā kinji

keme goto ɓáda.

Kūjúha ngi mɔto kērekēree

10 Oi kūjúha m Salomɔ.

Mōnoɗ nge kam kaɗya a adā rɔnyeɓe t biya nya.

B mōnoɗ nge sɓba a túju keme m kó nya.

²Náandáa nge t gō ɗóbo nya'n ngē, a aɓh t kéte ngē.

B náa nāhɔ nge t gō-ó'n a aɗya deɓe 'j taɾa koyo-ó.

³Ngekalngo* atá kinya deɓe nge jɔsuɾu koyo ɓō ngē.

B nj'atá kɔgɔ deɓe nge keme kash náa kó ngúɗu

nya kuko nya ná.

⁴Deɓe nge ka nāhɔ kulɔ t jì nge nyel'n

atá kusō kam ndoō

B deɓe nge ka nāhɔ kulɔ t rɔ nyumɔ'n

atá kembe náa ɓɔ.

⁵Deɓe nge ka kám kōho nya jɔ nahɔ nōhu kūlu-ú ná

Ye mōnoɗ nge kam kaɗya.

B mōnoɗ nge nōhu kuɗyɔ kōho-ó wɔɔ,

K todo ɓi ná a ugo sɔnyɔ jɔ m káɓa nyaa.

⁶Tórtara a ye jɔ m deɓe nge jɔsuɾu-ú

B deɓe nge keme kash wɔɔ, náa nāhɔ jɔ tɔgɔ-ɔ

a utū taɾa nya.

⁷Náa kugɔ keme jɔ-ɔ m deɓe nge jɔsuɾu ye tórtara.

B ri m deɓe ngi keme kashee ye náa túju bé.

⁸Deɓe nge ngaɾā keme nya ke maɾā

A téle rɔ nya gō gōmindee.

B deɓe nge ha sɓba ɓa naɗi ka kəɗa

9:14
Eje 16:25
9:15
Kūj 1:20
9:16
Kūj 1:22
9:17
Kūj 20:17
9:18
Kūj 2:18
10:1
1Kón
4:32; Kūj
1:1; 15:20
10:2
Kūj 11:4,
19; 13:11
10:3
Kūj
13:25;
Mat 6:5-
34
10:4
Kūj 6:6-8;
12:24
10:5
Kūj
24:30-34
10:6
Kūj 12:13;
Nge 10:12
10:7
Job 18:17;
Hāa
109:13;
112:6
10:8
Kūj 9:8;
Mat 7:24-
27

T jɔ taɾa nya ná a túju rɔ nya.

⁹Debe nge ka njiya gō náa nge ke jɔsuɾu-ú ná,
Atá ka njiya t rɔɾēndē'n.

B debe nge gō dóbo nya ɔɔg ngɔnyɔlɔ ngɔnyɔlɔ ná
Etei kembe nya.

¹⁰Debe nge ka kɔ lo wɔɔ,

Ka dēmb kam nya ná ye nge ka ke'n konyo,

B debe nge ha sɛba ɓa nɔɔɔ

Ka kɛɗa jɔ taɾa nya ná a túju rɔ nya.

¹¹Taɾa m debe nge jɔsuɾu ye mólɔ manh nge
ka kadā kaɗya.

B debe nge keme kash wɔɔ, náa nāhɔ jɔ tɔɔɔ-ɔ
a utū taɾa nya.

¹²Sūbɔ nahā a nāhɔ kó kól a usō.

B táɾa a utu jɔ kalh jɔ njihaa ɓa dér.

¹³Ha kam kaɗya a ɛɗa jɔ taɾa m debe nge náa kigii.

B ɔɔɔɔɔɔɔɔ a ɛɗa t gidi m debe

Nge kuɾū jɔ nya koyo-ó ɓa nɔɔɔ.

¹⁴Ngi kam kaɗyaa a kámii náa kigii t jɔ nahá.

B náa túju a ɛɗa táha t jɔ taɾa m debe
nge sɛba-á ɓa nɔɔɔ.

¹⁵Náandáa m debe nge kembe náa ye ɓēbɔ nge ngér.

Náa ka túju ngindoō, ye ndoō ni ná ɓa.

¹⁶Kulɔ ka nāhɔ m debe nge jɔsuɾu

Atá nāhɔ kó ta yɔ kinji t jɔ nya'n taɾh

B náa ka ndáa m nge keme kash ye ha ta ka nāhɔ'n kash.

¹⁷Debe nge ka kundɔ kam nya gō náa kó kɔɔɔ ni'n,

A njiya jɔ dóbo kaɗya-á.

B debe nge ndeg ta debe ndáng nya ngē wɔɔ,

Taɾa nya atá ndii.

¹⁸Debe nge ka sūbɔ debe ná ha kuɔ ɛɗa jɔ taɾa nya.

Tíkɔ debe nge ka too ha kuɔ ná ye debe sɛba.

¹⁹Debe nge ka koɗyo ha ɓɔ ná a nyalā kalh
jɔ njiha ngē.

B debe nge ka ngōm taɾa nya ná ye nge kam kaɗya.

²⁰Taɾa ndala m debe nge jɔsuɾu ye mbe njaha
nge debe hére.

Ngaɾa keme m debe nge keme kash kam ha
nya ye ménye bá.

10:9

Hāa 23:4;

37:24;

Kūj 28:18

10:10

Hāa

35:19

10:11

Kūj 3:18

10:12

Kūj 17:9;

1Kor

13:4-7;

1Piy 4:8

10:13

Tél 25:2;

Hāa

37:30;

Kūj 14:3

10:14

Hāa

59:12;

Kūj 11:13;

Mat

12:37

10:15

Kūj 18:11;

19:7

10:16

Tél 30:15;

Kūj 11:18-

19; Rɔm

6:23

10:17

Kūj 6:23

10:18

Hāa 31:18

10:19

Job

11:2; Kūj

17:28;

Jak 1:19;

3:2-12

21 Taṛa koḍyo ha m debe nge j̄suṛu a ulū debe baa,
B debee ngi s̄aba w̄ó, a oyo, haḍi w̄ó,
kuṛū j̄o ni oyo.

22 T̄or̄taṛa m Ngekalngo a ye'n náandáa.

Ȳo a ye'n náa nge kadā debe keme túju ngē.

23 T̄ól debe ye náa ndām bé taṛa kam m debe s̄abaa.
B debe nge kaḅh t náa kigii'n a táṛa kam kaḍya.

24 Náa kó nge keme kash ka belē b̄o ná ba, téle
a us̄o j̄o nya.

B náa kó debe nge j̄suṛu ndeg ná, Nuḅo ba adā'n.

25 Dana kó nyelē mālá k hón ná, nge keme kash
a ndetē nya.

Debe nge j̄suṛu w̄ó, náa kó ȳo kundō m̄oto ngá
ná a əḍa s̄óṛ.

26 Nj̄o kó manh kála ka t̄ól'n ngānga debe,

Tík̄o selh har ka hūi'n kam debe ná,

Debe nge nyel a nāḥa b̄ayá t ngi kono kul̄o nyaa.

27 Belē Ngekalngo a nāḥa kó ndi m debe a aḅh t kéte.

B b̄ala m debee ngi keme kashee a gānga dóbo.

28 Náa kó debee ngi j̄suṛuee k ndal ye r̄onyele.

B náa kundōkemej̄o-ó m ngi keme kashee ye túju.

29 Dóbo m Ngekalngo ye lo kuȳo r̄o m
debe nge j̄suṛu.

B ha m ngi ka nāḥa náa gō-ó ngē w̄ó, ye ni náa túju.

30 Debe nge kasa ȳii debe nge j̄suṛu ndetē.

B ngi keme kashee w̄ó, esei ta kinji keme b̄ē-é ngē.

31 Ha taṛa m debe nge j̄suṛu a adā kam kaḍya

B taṛa ndala nge koḍyo ha ngany ná etei
gānga k̄alā ngelh.

32 Taṛa m debe nge j̄suṛu a igii náa nge n̄o,

B taṛa m debee ngi keme kashee a oḍyo ha ngany.

11 Ngekalngo* a s̄ub̄o náa nd̄ój̄o náak̄o
nge ke gō-ó ngē.

B k̄oy m náa nge ke gō-ó a nyelē n.

2 W̄ób̄ k̄oj̄o r̄o a ye w̄ó, s̄onȳo a ye nya.

B kam kaḍya a ye t nyóo j̄o'n.

3 Náa nāḥa nge t gō-ó m debe ngi j̄suṛuee a ɔ̄j̄o
ni taṛa dóbo.

10:21
Kūj 5:22-
23; Jer
5:4; Oje
4:6
10:22
Tél 8:18;
2Kor
25:9; Hāa
128:2
10:23
Kūj 2:14
10:24
Hāa 37:4;
145:19;
Kūj 15:8
10:25
Hāa 20:8;
Kūj 12:3;
7; Mat
7:21-27
10:26
Kūj 13:17;
26:6; Eja
65:5
10:27
Tél 11:9;
Job
15:32;
Kūj 9:10-
11
10:28
Est 7:10;
Job 8:13;
Kūj 11:7
10:29
Kūj 21:15;
Oje 14:9
10:30
Hāa 37:9;
Kūj 2:20,
22
10:31
Hāa
37:30;
Kūj 15:2
10:32
Hāa 59:7;
Nge 10:12
11:1
Leb
19:36;
Job 6:2;
Eje 45:10
11:2
Kūj 16:18;
18:12
11:3
Kūj 13:6

B nāhā gō-ó ngē m ngi ka kunu jō m debee a
ye'n túju jō ni.

⁴Kam ha m náa ngi nōo ndetē ndi nge kono wōngo kusō.

B náa nge jōsuru a adya debe 'j taṛa koyo-ó.

⁵Náa nāhā nge t gō-ó m debe nge hál nya nō ná

A nāhā kó jō dōbo nya a ye jōsuru.

B debe nge keme kash a usō t kūlu keme
kash nya yō ba'n.

⁶Náa nāhā nge t gō-ó m debe ngi jōsuruee

A ɔrh ni 'j kam náa nge ngér.

B ngúdu náa nge nō ngē ná wáɔ,

Gōmb nya a ɔrh ngi ka kunu jō m debee.

⁷Ndi koyo m debe nge keme kash wáɔ,

Náa kundōkemejō-ɔ nya ndetē nya'n.

Náa kundōkemejō-ɔ nya t gō tógɔ nya ba-á ndetē.

⁸Nuɓɔ a adya debe nge jōsuru 'j keme náa wuɖukɔl.

B debe nge keme kash kó a ye goto nya.

⁹Debe nge kɔɔɔ gɔɔɔ m Nuɓɔ ngē,

A túju madābē nya t ha taṛa nya'n.

B etei gānga jō m debe nge jōsuru t kūlu

kigii náa nya'n.

¹⁰Wóɓ debe ngi jōsuruee injii nō wáɔ,

ʔēbɔ ye keme rɔnyeɓe.

Wóɓ ngi keme kashee tújui wáɔ,

Debee undōi káɔɔɔ rɔnyeɓe.

¹¹T kūlu tórtara kó ke jō m debee ngi jōsuruee ná,

Ri bēbɔ kúu.

B t kūlu ha kó ka tei 'j taṛa m nge keme kash ná wáɔ,

ʔēbɔ ná a túju nya.

¹²Debe nge kídī madābe nya wáɔ, kuɖu jō nya oyo.

B debe nge kabh t náa kigii'n ná a inji

taṛa nya múnguɖú.

¹³Debe nge ka kóɖyo ha mindi jó ná

A tei t náa nge kóɖyo lo munduú taṛh.

B debe nge ke jōsuru ba nɔɔi keme njili a

ngōm ni keme nya.

¹⁴Wóɓ nge káɖyɔ nge nō ndetē wáɔ, debee etei t'usō.

B ha gānga jō ye keme dɔgɔ m ngi káɖyɔ debee

kɔ baabaa ná.

11:4

Job

20:20;

Kūj 10:2;

Eje 7:19;

27:27

11:5

Kūj 5:21-

23

11:6

Est 7:9;

Hāa 7:15-

16; Nge

10:8

11:7

Job 8:13;

Kūj 10:28

11:8

Kūj 21:18

11:9

Kūj 12:6;

Jer 45:5

11:10

Est 8:17;

Kūj 28:12

11:11

Kūj

14:34;

29:8

11:12

Job 6:24;

Kūj 14:21

11:13

Kūj 10:14;

20:19

11:14

Kūj

15:22;

20:18

15 Debe nge ka kunu ha m debe nge kádya jo nya ná
Atá kembe konyo.

B debe nge kegē kunu rɔ nya ha m debe ná a inji t
rɔrēndē'n.

16 Mandaá nge keme nɔ a embe kɔrhtaɾa.

Tíkɔ debēe ngi ka nāhɔ kulo t tógɔ ni'n
a embei náandáa.

17 Debe nge kabh t keme nɔ'n a nāhɔ nɔ t kadya
rɔ nya yɔ ba.

B debe nge ha nya konyo a nāhɔ konyo t
jāɾɔ nya yɔ ba.

18 Debe nge keme kash a embe náa kubɔ jo njo

Nge kam ha nya ndetē.

B debe nge ka kosh kam náa nge jɔsuɾu

A embe kubɔ nge kamhkamh.

19 Ada debe nge jɔsuɾu atá kinji t jo nya'n taɾh.

B debe nge ka tɔbɔ gɔ kash ná atá tɔl taɾa t koyo'n.

20 Ngekalngo a sūbɔ debēe ngi ndānga kɛda keme ni.

B yɔ a nāhɔ nɔ t debēe ngi dóbo ni ke jɔsuɾu ná.

21 Haykamh, debe nge keme kash a

nyalā kembe ha ngē.

B mōnoka m debēe ngi jɔsuɾuee wɔɔ, etei gānga jo ni.

22 Nōngá lór nge kɛda kón m borh manh

Ye mandaá nge taɾa kam nya nɔ b

kigii kumɔ najh ngē.

23 Náa ka ndeg m debe nge jɔsuɾu ye nāhɔ nɔ ba nɔdi.

B náa kundɔkemejo-ɔ m nge keme kash ye wōngo.

24 Debe nōho nge ji nya hɔɔlɔ lo kadā náa ná

A embe náa bɔ.

Debe nge madā wɔɔ, yɔ a kám t jo nahá jo nahá bé,

Ada yɔ atá téle ndoō.

25 Debe nge keme njaha a inji dana náandáa.

Tíkɔ etei nya sɔka manh jo m debe nge

k sɔka manh ná.

26 Debe nge kegē dáb kōho nya ná, debēe

etei tɔhɔ nya.

B tórtara ye jo m debe nge dáb yi nya.

27 Debe nge k kabh táha kaj ha m nāhɔ nɔ ná

a anjā keme nɔ

11:15
Kūj 17:18
11:16
Kūj
31:28,
30-31
11:18
Job 4:8;
Oje 10:12-
13; Gal
6:8-9
11:19
Tél 30:15;
Kūj 10:16;
Jer 43:11
11:20
Dog 14:8;
1Kɔr
29:17;
Kūj 3:32;
12:2,22
11:21
Kūj 16:5
11:25
1Kɔr
29:17;
Kūj 22:9;
Eja 32:8;
2Kor
9:6-9
11:27
Haa
7:15-16

B debe nge ka kanjá kash ná, náa nge kash
atá kembe nya.

²⁸ Debe nge ka kuḅo kūlu m náandáa nyaa ná atá kusō.
B debe ngi j̄osuṛuee etei kéj̄ ɓa rəḁəḅ
n̄jo mbi kám̄ba ná.

²⁹ Debe nge nāh̄a náa gō-ó ngē r̄o m debee
Ngi 'j keme kúju nya ná náakōḁ nya atá kiḅ nyéle.
B debe nge s̄aba atá ke ɓer̄h m debe nge kam kaɗya.

³⁰ Kanā náa m debe nge j̄osuṛu ye k̄aga kaɗya.
B debe nge kam kaɗya w̄oṵ, ye nge kanjá
debee w̄oṵ, ka ndáa.

³¹ W̄óḅ debe nge j̄osuṛu embe kub̄o nya taá
j̄ongáya-á w̄oṵ,
Debee nge keme kash t nge nāh̄akash'n
Etei kembe kub̄o ngi n̄o ngē ta kumb̄o ɓa t̄o.

12 Debe nge ka tára náa k̄ojo ná a tára kigii náa
B debe nge ka s̄ūḅo ndáng bē ná, ye debe s̄aba.

² Debe nge n̄o a embe keme n̄o 'j ká r̄o m
Ngekalngo-ó*.

B Ngekalngo atá gānga seré j̄o m debe
Nge ka nāh̄a náa nge n̄o ngē ná.

³ Debe asa ta k̄əḁa lo k̄əḁa nya t kūlu m
keme kash'n ngē.

Tíko debe asa ta yíi k̄ir̄i m debe nge j̄osuṛu
k̄orh k̄alā tar̄h ngē.

⁴ Mandaá nge hál nya n̄o
Ye tagée k̄orhtaṛa j̄o m ngaḁa nya.

B yi nge ka nāh̄a náa s̄onyo ná
Ye kuṛū keme nūnḡo m ngaḁa nya.

⁵ Náa ka n̄j̄ol m debee ngi j̄osuṛuee ye t gō-ó ɓa.
Hál m ngi keme kashee ye gólo bē ná ɓa n̄oḁi.

⁶ Ha m ngi keme kashee ye ḁaḅ ḁóbo b
ta nyēre más ngá.

B tar̄a m debee ngi j̄osuṛuee a taā j̄o ni inya tar̄h.

⁷ W̄óḅ mb̄ərei ngi keme kashee góloi w̄oṵ,
ȳoṵ etei ndetē.

B debee ngi 'j keme kúju m debee ngi j̄osuṛuee a
injii lo kinji ni.

11:28

Job

31:24-28;

Hāa 49:6;

Jer 9:23

11:29

Kūj 14:19

11:30

Ku 2:9;

Kūj 10:11

11:31

2Sam

22:21,25;

Jer 25:29;

1Piy 4:18

12:1

Kūj 5:11-

14

12:2

Job

33:26;

Hāa

84:11; Kūj

3:4

12:3

Kūj 10:25

12:4

Rut 3:11;

Kūj 18:22

12:6

Kūj 11:9

12:7

Hāa

37:36;

Kūj 10:25

8 A əlei tōy m debe t kŭlu kam kaďya nya'n.
 B debe nge ndānga kəďa keme nya ná ye náa kídī bé.
 9 Ke náa kídī b kaďh t ɸerh kulɔ'n ye sóo 't
 Umbō ta nēhgi roi debe ɸō b kaďh t náakusɔ'n ngē.
 10 Debe nge jɔsuɾu a undō kam nya gō náakulū nyaa.
 B kɔ kam tōndoō m ngi keme kashee a nāhɔ debe konyo.
 11 Debe nge njaā mege nya nɔ wɔɔ,
 Atá kembe náakusɔ mbamban.
 B debe nge ka tōɸō gō náa
 Nge 'j kam ná kuɾū jɔ nya oyo.
 12 Nge keme kash, kam nya a ash náa kó
 Debee ngi nɔ ngēe kujō bānda kuko'n ná.
 B kīri m debee ngi jɔsuɾuee a ana kam.
 13 Gōmb a ɔrh nge keme kash
 T kŭlu kalh jɔ njiha nge 'j taɾa nya'n.
 B debe nge jɔsuɾu a tei 'j keme rɔ konyo-ó bé.
 14 T kŭlu ha nge tei 'j taɾa debe á-a debe
 A téle ye'n nge kembe náa ngi nɔɔ wō ná.
 Tíkɔ debe a ye nge kembe náa
 T kŭlu kulɔ nge yɔ ka nāhɔ t jī nya'n.
 15 Dóbo m debe nge səba ye jɔsuɾu taɾa
 kam nya yɔ ɸa-á.
 B debe nge ka koō kɔďyō ná ye nge kam kaďya.
 16 Wōngo m debe səba a ɔɔ rɔ nya t hālá lám.
 B debe nge ka kundō mbi nya gō nyéďyēbē ngē ná
 Ye debe nge kigii kɔrh kēje náa 'j nahá.
 17 Debe nge ka kɔďyo ha kamhkamh ná
 A ɔɔ ha nge jɔsuɾu ɸa nɔďi.
 B ha kɔɔ t hālá ngi ke gō-ó ngē a ɔďyo ha ngi kujɔɔ.
 18 Debe nge ka túnu ha ɸō 'j ta njól ná,
 Ha kɔďyo nya a adā debe ɔo njɔ kuyɔ hō ná.
 B taɾa ndala m nge kam kaďya a adā debe rɔ ngáď.
 19 Taɾa debe nge ka kɔďyo ha kamhkamh ná
 a əďa ɸa sɔɾ.
 B taɾa ndala nge ka kɔďyo ha kujɔ ná
 A ye ha jɔkágalo nge ɔi ményɛ bá.
 20 Ha gólo bē ye keme m ngi kono ka njól nāhɔ kash.
 B rɔnye le ye nya keme m ngi ka nāhɔ kó
 wuɾunyóo ka kəďa.

12:8
 Haa
 101:4; Kūj
 11:20
 12:10
 Dog
 22:29; Təl
 25:4
 12:11
 Kūj 28:19
 12:13
 Kūj 10:6;
 11:8;
 21:23;
 2Pty 2:9
 12:14
 Kūj 13:2;
 14:14
 12:15
 Kūj 9:7-9;
 14:12
 12:16
 Kūj 29:11;
 Jer 5:2
 12:17
 Haa 12:2;
 Kūj 14:5;
 25
 12:18
 Haa 55:1;
 Kūj 15:4
 12:20
 Rom
 14:19

21 Náa nge nɔ ngē nóho nj'e jɔ m debe nge
jɔsɔru-ú ngē.

B debee ngi keme kashee wɔɔ, náa ngi konyo ɔɔ
ɔa etei ke jɔ ni.

22 Ngekalngo a sũɔ taɾa ndala ngi ka kodɔyo ha kujɔɔ.
B yɔ a embe rɔnyeɓe rɔ m debee ngi ka nāhɔ ná ngi t
jɔsɔru'n ná-ā.

23 Debe nge kigii kɔrh kēje náa 'j nahɔ a yɔɾɔ jɔ
náa kigii nya.

B debee ngi sɔbaa a ɔlei mbēɾe sɔba ni.

24 Jĩ m debee ngi ka nāhɔ kulɔ t rɔ
nyumɔ'n atá konyo ɔē.

B jĩ m debe nge nyel atá ke'n kulɔ nge ngér jɔ nya.

25 Sol nge kɔda keme m debe-é atá ka nyúmɔ nya.

B ha nge nɔ atá kadā nya rɔnyeɓe.

26 Debe nge jɔsɔru ye nge kɔjɔ taɾa dóbo
t madā kabh nya.

B dóbo m ngi keme kashee nj'abh sɔɔin ta
kudu sɔɔin ngelh.

27 Debe nge nyel a nyúmɔ jā nya ngē.

B debe nge ka nāhɔ kulɔ t rɔ nyumɔ'n atá
kembe náa nɔ nyaa.

28 Kadɔya ye gō mál dóbo m debe nge ka
nāhɔ náa jɔsɔru-ú.

Ada koyo ndetē jɔ dóbo ná.

13 Mōnoɔ nge kam kadɔya a oō náa kó biya
nya k kɔjɔ nya.

B nge soó bē a oō ndáng ngē.

2 Debe a usɔ náa nge nɔ t kũlu kanā m ha
nge 'j taɾa nya.

B náakusɔ m nge kunu jɔ debe ye náa nāhɔ jɔ tɔgɔ-ɔ.

3 Debe nge ka ngɔm taɾa nya nɔ

A undɔ kam nya jɔ kadɔya rɔ nya.

Debe nge ka ténɔ kɔɾa nya haaa ná atá túju rɔ nya.

4 Nge nyel a ngúdu náa b yɔ kó nj'embe ngē.

B debe nge ka nāhɔ kulɔ t rɔ nyumɔ'n

Atá kinji dana náandáa.

5 Debe nge jɔsɔru a sũɔ ha kujɔ.

12:21
Job 4:7
12:22
1Kón
13:18;
Haa
18:19; Kūj
11:20
12:23
Haa 38:5;
Kūj 10:14;
18:2
12:24
Kūj 10:4
12:25
Kūj 15:13
12:26
Haa
95:10
12:28
Tél 30:15
13:1
Kūj 12:1
13:2
Kūj 12:14
13:3
Job 1:22;
Haa 12:2;
Kūj 10:6;
18:7
20:21
13:4
Kūj
21:25-26
13:5
Haa
119:128

Nge keme kash a ye'n sonyo tíko kídí bē.

⁶Náa nge j̄suɽu a ngōm debe nge kono
J̄o dóbo nya ke j̄suɽu.

B náa ka túju nge nāh̄akash ye keme kash.

⁷Debe nóho a nāh̄a r̄o nya nge náandáa
B ȳo kó náa nya ndetē.

Debe nóho a nāh̄a r̄o nya ngendoō

B ȳo kó náandáa nya alngandh.

⁸Náa gānga j̄o kad̄ya m debe ye náandáa nya

B debe ngendoō a oō sūbo ngē.

⁹Lonjáha m debe ngi j̄suɽuee a njáha lo

B lám̄ba m ngi keme kashee a oyo.

¹⁰K̄ojo r̄o a tei t kōl'n koō nya'n.

B kam kad̄ya w̄oó, ye nya

T ngi kono ka koō k̄oɽȳo.

¹¹Náandáa nge debe kembe

T gō dóbo nya'n ngē atá téle t ngá.

B debe nge ka kugo n̄o ménye ménye ná

A kám ni t j̄o nah̄á.

¹²Náa kund̄kemej̄o-ó 'j kembe lám ná

A adā debe met.

B náa nge debe kaḥ t bō nya'n

B kembe lo nya ná

Ye nj̄o k̄aga nge kadā kad̄ya ná.

¹³Debe nge ka kídí ha ná atá ke debe nge túju

B debe nge ka belē gōmindi ná atá kembe kubō.

¹⁴Náa ka k̄ojo m debe nge kam kad̄ya

Ye nj̄o mól̄o manh nge kadā kad̄ya.

Nge ta debe k̄orh'n r̄o nya hālá

'J taɽa gōmb m koyo-ó.

¹⁵Kam kad̄ya nge n̄o kanā nya ye keme n̄o,

B j̄o dóbo m ngi ka kunu j̄o debee lo tei 'j 't ngér b̄o.

¹⁶Debee ba dér ngi kigii k̄orh kēje náa 'j nah̄á,

A nēh̄gi náa t náa kigii'n,

B debe nge s̄aba w̄oó,

A ɽ̄jo nya s̄aba nya t hālá.

¹⁷Mōnokulo nge keme kash,

Náa r̄otōndoō a usō j̄o nya.

B mōnokulo nge ke j̄suɽu ba n̄oɽí ná

13:6

Kūj 11:3;

Jer 44:5

13:7

2Kor

6:10; Teē

3:17

13:8

Kūj 15:16

13:9

Job 18:5;

Kūj 4:18-

19

13:10

Kūj 9:9;

Am 8:7

13:11

Kūj 10:2

13:12

Kūj 10:11

13:13

Tei 9:20;

D̄og

15:31; Kūj

16:20

13:14

Kūj 10:11;

14:27

13:16

Hāa

38:5; Kūj

12:23;

Nge 10:3

13:17

Kūj 25:13

A adā rɔ ngád t debe.

¹⁸Ndoō tíkɔ sɔnyɔ atá kusō jɔ m debe nge ka
kegē njíi kɔɖyɔ.

B debe nge kono ka koō ndáng wɔ́,

Atá kembe kɔsɔ gɔnɔ.

¹⁹Náa nge debe kaɓh t bō nya'n b ye yi tɔltara wɔ́,
Kadya rɔ nya atá kembe rɔnye.

B debe ngi sɔbaa wɔ́,

A yegei téle gidi ni kadā nāhakash 't.

²⁰Debe nge ka njiya t nge kam kadya'n ná

Kam nya atá kadya.

B debe nge kuko ɓɔkúɖɔ t debee ngi sɔbaa ná

Atá kembe konyo.

²¹Náa rɔtōndoō a tɔbɔ gō m ngi nāhakashée,

B náa nɔ ye nya náa kubō jɔ njɔ m debe ngi jɔsuɾee.

²²Debe nge nɔ a inya náakōɖ adā mōnoka nyaa

B náandáa m nge nāhakash wɔ́,

Níi ye yi m debe nge jɔsuɾu.

²³Keme mege m ngendoō asa ta

Kadā náakusɔ nge kalngandh.

B yɔ kó náa nāhɔ nge t gō-ó'n ngē

Atá túju náa ná ɓa dér.

²⁴Debe nge kegē kundō mōno nya

T njíi kɔɖyɔ'n wɔ́, sūbɔ n,

B debe nge tara mōno nya wɔ́,

Atá kanjā ta ka kundō nya.

²⁵Debe nge jɔsuɾu atá ka kusɔ náa ta ndāna,

B ngi keme kashee wɔ́, etei nyalā náakusɔ.

14 Mandaá nge kam kadya

A undō kam nya gō keme kúju nya.

B nge sɔba ná, yɔ ɓa undō jī nya tara nahá

Mɓɔɾ'en kúju gɔlɔ 'j jɔ nya.

²Debe nge ka njiya gō dóbo náa nāhɔ

Nge jɔsuɾu-ú ná a ɓelē Ngekalngo*,

B debe nge kunu dóbo ngi dóg ná a kídi n.

³Ha nge k tei 'j keme kāɾa m debe nge sɔbaa,

Ndéle ye njí kundō nya gō dóbo kɔjɔ rɔ nya,

B tara ndala m ngi kam kadya ɓa a ngōm jāɾɔ ni.

13:18

Hāa

141:5; Kūj

1:7; Nge

7:5

13:19

1Kón 5:9;

Hāa 20:4

13:20

2Kor 10:8

13:21

2Sam

3:39; Hāa

25:13;

32:10; Jer

40:3; Eje

14:13

13:22

Job 27:17;

Hāa

37:25;

Nge 2:26

13:24

2Sam

7:14; Kūj

3:12;

19:18;

Epe 6:4;

Heb 12:7

13:25

Kūj 10:3

14:1

Rut 3:11;

Kūj 24:3

14:3

Kūj 10:13;

Nge 10:12

⁴Wób manghee ndetei wóó,
Keme kōngorō kusó náa ni ə́ḁa búlo,
B deḁe a embe náandáa alngandh t gō
tógó m manghee.

⁵Debe nge ka tōr ha kójo t hālá
Nge jósufu ba nōḁi ná a ujo ha ngē.
B nge ka tōr ha kójo t hālá nge ke gō-ó ngē ná
A oḁyo ha ngi kujóo.

⁶Debe nge ka sóo bē a anjā kam kaḁya
B yó kó nj'embe ngē.
B deḁe nge kaḁh t náa kigii'n wóó,
Kigii náa ye n náa búlo bé.

⁷Orh roi kudó-ó 'j ró m deḁe nge səbaa,
Na yi nj'áta kembe náa kigii 'j taṛa nya ngē.

⁸Kam kaḁya m deḁe nge kigii kōrh kēje náa 'j nahá,
Ye ha ta yó kigii'n jo dóbo njiya nya.
B kuló nāhə m deḁee ngi səbaa ye gólo bē.

⁹Deḁee ngi səbaa a sóoi sádaga nge kadā ni ha
nāhəkash,

B 'j dana m deḁee ngi jósufuee wóó,
Ye lo kəḁa m nāhə nɔ.

¹⁰Ngaṛā keme m deḁe a igii náa wuṛukol nya yó ba.
Āda mbā asa ta kigii lo kuḁo nahá sənyan jo
rɔnyeḁe nya ngē.

¹¹Etei ta túju ḁē m ngi keme kashee,
B kúju tandā m deḁee ngi jósufuee wóó,
Atá kəḁa ta kaḁh t kétekéte.

¹²Dóbo nóho ə́ḁa 't, deḁe ɔ wóó, ye
jósufu taṛa kam nya,
B tōltaṛa m dóbo ná ye koyo.

¹³Deḁe nj túbo ba wō b yó kó keme nya túju,
Āda kaḁh tií tōltaṛa-á wóó,
Rɔnyeḁe ná atá ndéle ke wuṛukol.

¹⁴Deḁe nge hál nya nɔ ngē ná,
Ró nya yó ba a onyo n,
B deḁe nge hál nya nɔ wóó,
Keme nya téle a tete t ngá jo ró nya yó ba-á.

¹⁵Deḁe nge náa kigii nya ndetē
A taā keme jo haa ba dér,

14:4
Hāa
144:14
14:5
Hāa 12:2;
Kūj 12:17
14:8
Kūj 15:28
14:11
Job 8:22;
Hāa 72:7
14:12
Kūj 12:15;
16:25
14:13
Nge 2:2
14:14
Kūj 1:31;
12:14

B debe nge kigii kōrh kēje náa 'j nahá
A undō kam nya t gō tara njo nya ba.

¹⁶ Debe nge kam kadya a belē,
Ada yō a kōdō rō nya 'j kam náa kash-é.
B debe nge saba wōó, undō wōngo kōn nya,
Ada yō undō keme nya jō rō nya yō ba-á.

¹⁷ Debe nge ka nāhā wōngo lám ná,
A nāhā náa t njo saba'n.
B debe nge njól ha nya ke gō-ó ngē ná
Debee a sūboi n ba kono.

¹⁸ Debee ngi náa kigii ni ndetē ná,
Náakōd' ni ye saba.
B debee ngi kigii kōrh kēje náa 'j nahá ná,
Tagée kōrhara ni ye náa kigii.

¹⁹ Debee ngi nō ngē a uloi jō ni ngá t nō
m debbee ngi nō,

Tíko debbee ngi keme kashee wōó,
A uloi nya jō ni ngá tara kúju m debbee ngi jōsuṛuee.

²⁰ Ngendoō, madābe nya ba a sūbo nya n t 't.

B debbee ngi ka tara ngi náandáa beibei.

²¹ Debe nge ka kídī madābe nya ná ye nge nāhākash,
B debe nge kam nya ka kala ngindoō ná rō nya
atá nyelē nya.

²² Debee ngi kinji wōó, ka njól ha nāhā
kash ba nōdī ná

Etei ndōm ngē wō?

B debbee ngi ka njól nāhā nō ná a nēhgi
T keme nō'n tíko t haykamh'n.

²³ Náa kembe a ye t kulu m kulō ba dér.
B ha kōfyo ngi kam m ha ni ndetē ná
A nāhā kó debe a usō ndoō.

²⁴ Tagée kōrhara m ngi kam kadyaa, ye náandáa ni.
B ha saba m debbee ngi saba ye saba ná ba.

²⁵ Ha kōjo t hálá nge kamhkamh
A taā jō debbee a inya tarh.
B debe nge ka kōfyo ha kújo ná a gólo bē.

²⁶ Debe nge ka belē Ngekalngo ná
Aḃh t lo ngōm rō nge ngér'n.
Ada mōno nyaa aḃhii t lo ngōm rō'n t kaj nya ba.

14:16

Hāa 3:7;

34:14

14:17

2Kón

5:12; Est

5:9; Kūj

15:18

14:19

Kūj 11:29

14:20

Kūj

19:4,7

14:21

Kūj 11:12;

19:17

14:22

Kūj 4:16-

17

14:25

Kūj 12:17

14:26

Kūj 9:9;

18:10

27 Belē Ngekalngo ye njō mólō manh nge kadā kadya
Nge ta debe kōrh'n rō nya hālā 'j taṛa gōmb m koyo-ó.

28 Wóḃ debee bei ḃō wóḃ,

Ye náa kōrhtaṛa m kóngar ḃō.

Wóḃ dōḡo m debee b nj téle t ngá wóḃ,

Ye túju nge kusō jō m kóngar.

29 Debe nge ka nāḥa wōngo lám ngē ná náa
kigii nya ye ḃō

B debe nge ka nāḥa wōngo lám keme njili nya ná

A ɔjō sēba nya t hālā.

30 Ngaṛā keme nge téle tete t ngá ná

A adya jāṛo m debe kili

B yi nge ka kundō janga ná ye kuṛū bé keme nūngo-ó.

31 Debe nge ka nāḥa konyo t ngendoō ná

A tósō taṛa m nge kundō nya.

B debe nge ka kō kam kala m ngendoō ná

A nāḥa sēnyan keme nō.

32 Nge keme kash a embe túju t kūlu kash nya yō ḃa'n.

B debe nge jōsuṛu wóḃ, nj'oyo nya'n,

Yō embe lo kuyō rō nya wō.

33 Ngaṛā keme m debe nge kigii náa,

Ye lo kōrh koō m kam kadya.

Ada yō a ɔjō rō nya t hālā t dana m debee ngi sēbaa.

34 Náa nge jōsuṛu a ɔsō mōtō debee t taṛh.

B nāḥakash ye náa nge ka kugō sōnyō jō m debee.

35 Berḥ kulo nge kam nya kadya ná,

Ha nya a nyelē kóngar ḃō.

B wōngo nya atá téle ta kusō jō m nge ka

nāḥa náa sōnyō ná.

15 Ha nge debe téle tōr t njī nge nyóo lum'n
A nāḥa kó debe a inya gō wōngo.

B ha konyo a nāḥa kó wōngo a aḃh t kétékéte.

2 Taṛa ndala m debe nge kam kadya

A ɔjō náa kigii nge nō.

B taṛa ndala m debe sēba a oḃyo ha sēba.

3 Kam m Ngekalngo* a ɔ lo t loo ḃa dér.

Yō a ɔ'n debee ngi keme kashee t debee ngi nō.

4 Taṛa ndala nge ka koḃyo ha nyóo lémlém ná

14:27

Hāa 18:5;

Kūj 10:11

14:28

Ku 48:4;

2Sam

19:7;

2Kōr 1:12

14:29

Kūj

16:32;

Nge 7:8-9;

Jak 1:19

14:30

Kūj 17:22

14:31

Tél 24:14;

Job

20:19;

Kūj 17:5;

Mat 10:42

14:32

Job 13:15;

Hāa

34:21

14:34

Kūj 11:11

14:35

Est 8:2;

Mat

24:45-51

15:1

1Kón

12:7;

2Kōr

10:7; Kūj

25:15

15:2

Hāa 59:7;

Kūj 10:31;

Nge 10:12

15:3

2Kōr

16:9;

Job 10:4;

34:21;

Kūj 5:21;

Jer 16:17;

Heb 4:13

15:4

Hāa 5:9;

Kūj 10:1;

12:18

Ye kāga nge kadā kadya.

B nge ka kodyo ha gólo bē ná a túju njól ha m debe.

⁵Debe nge sába a kídí náa kó biya nya k kójo nya ná.

B debe nge ka koō ndáng bē ná

Ye debe nge kigii kōrh kēje náa 'j nahā.

⁶Náandaa nge kalngandh ə́da keme kúju m
debe nge j̄osuṛu-ú.

B yi nge ná a adā r̄o konyo t nge keme kash
lo kembe manh nya.

⁷Taṛa ndala m nge kam kadya a tei t náa kigii'n.

B tií ngarā keme m debe nge sába w̄ó, ye b̄ayá ngē.

⁸Ngekalngo a sūb̄o sádaga m ngi keme kashee.

B gór Nuḃ̄o m debe nge j̄osuṛu, ye náa nge a nyelē n.

⁹Ngekalngo a sūb̄o j̄o d̄óbo m nge keme kash

B ȳo a tára debe nge ka t̄ób̄o gō náa nge j̄osuṛu.

¹⁰Njii k̄od̄ȳo nge ngér ye ha m debe

Nge kinya gō mál d̄óbo.

Debe nge ndáng ni n w̄ó, kegē 't ná atá koyo.

¹¹Lo kinji m ngi koyoo*

Tíko goto nge kol b̄o ná ə́da t hālā taṛa kam m
Ngekalngo-ó.

B ngarā keme m debee kó w̄o?

¹²Debe nge ka sóo debe a tára ndáng bē ngē.

Ȳo a abh r̄o m debe nge kam kadya-á ngē.

¹³Debe nge kembe r̄onyele ná, taṛa kam nya a n̄o.

B w̄ób̄o debe embe konyo w̄ó, njili nya tei.

¹⁴Debe nge keme nya ke marā ná a anjā kigii náa.

B taṛa ndala m debee ngi s̄abaa a tei t ha s̄aba'n.

¹⁵Ndi m nge r̄otōndoō b̄a dér yei ngi n̄o ngē.

B ngarā keme m debe nge r̄onyele

A nāh̄a pét b̄a n̄od̄i t j̄o ndiyee.

¹⁶Náa d̄i mén̄ye bá b̄ belē'n Ngekalngo ye sóo 't
Umb̄o ta debe kembe náandaa

Nge kalngandh b̄ kinji t wuṛuk̄ol'n.

¹⁷Kus̄o mbi kám̄ba keme lo kó tára k̄ə́da 't ye sóo 't,

Umb̄o ta debe kus̄o jā mangh

Nge kemb lo k̄o sūb̄o nah̄a k̄ə́da 't.

¹⁸Debe nge nāh̄a wōngo lám ná,

A nāh̄a kó k̄ōl a ə́da.

15:5

Kūj 10:17

15:6

Kūj 8:21;

10:16

15:7

Kūj 10:13

15:8

Job 35:13;

Kūj 6:16;

Eja 1:13;

Ja 9:31

15:9

Kūj 6:16;

11:20;

1Tim

6:11

15:10

Kūj 1:31-

32

15:11

1Sam

16:7;

2Kor

6:30; Job

26:6; Tee

2:23

15:12

Kūj 9:8

15:13

Kūj 12:25

15:14

Kūj 18:15

15:16

Hāa

37:16-17;

Kūj 13:8;

16:8

15:17

Kūj 17:1;

Nge 4:6

15:18

Ku 13:8;

Kūj 6:19

B nge ka nāhā wōngo lám ngē ná,
 A nyóo keme m ngi ka ráa nahá haa.
 19Dóbo m debe nge nyel
 Ye njɔ kōn nge debe kulɔ gongo nya.
 B mál dóbo m debe ngi jɔsuruee wɔɔ,
 Ye dóbo nge kumbōlo.
 20Mōnod nge kam nya kadya ná
 A adā rɔnyelete t biya nya.
 B debe nge sɔba a kídí nya kó nya.
 21Sɔba ye náa nge kadā rɔnyelete
 T debe nge kuŕū jɔ nya koyo.
 B debe nge náa kígii
 A njiya ɓa jɔsuru jɔ dóbo kaɓh nya.
 22Wɔɓ kɔɔyɔ ndetē wɔɔ,
 Dóɔ nāhā náa a usō.
 B wɔɓ ngi kɔɔyɔ debee bei wɔɔ,
 Dóɔ nāhā náa etei ke yi tɔl taɾa.
 23Ha nge debe téle tɔr t taɾa nya'n ná
 A āda rɔnyelete t káɓa
 Ha nge debe kɔɔyo nɔ kaɓh t kaj ha ná nɔ nya ɓa!
 24Ha m debe nge kam kadya wɔɔ,
 Dóbo nge ka kadā kadya ye ká taɾh nɔbé
 Kó ta kɔrh nya'n rɔ nya 'j
 Lo kinji m ngi koyoo* goto ɓáda kó kɔɔa ngá ná.
 25Ngekalngo a mbɔré kúju m ngi kɔɔ rɔ niyee a gólɔ.
 B a undɔ mɔto lo kinji m mandamogo-ó adā a ngér.
 26Ngekalngo a sūɓɔ njól ha ngi nɔ ngēe.
 B ha kɔɔyo ngi kam kaɾh ná-ā kó a nyelē'n.
 27Debe nge kaɓh t ɓō'n ta ka kembe náa
 Ngi t gō dóbo nya'n ngē ná,
 A undɔ konyo jɔ m debee ngi 'j keme kúju nyaa.
 B debe nge ká kegē taā kadābulo
 Ngi taá ngá 'j mɔto tabulu-ú ná
 Atá kinji t jɔ nya'n taɾh.
 28Ngaɾā keme m debe nge jɔsuru
 A njól náa tíkɔ téle a tɔr.
 B taɾa m ngi keme kashee a oɔyo ha ngi nɔ ngēe.
 29Ngekalngo ye kuɔɔ-ɔ ɓɔ 'j rɔ m ngi keme kashee.
 B yɔ a oō gór m debee ngi jɔsuruee.

15:19
 Kūj 22:5
 15:20
 Kūj 10:1
 15:21
 Kūj 2:14;
 14:8
 15:25
 Tɛl 19:14;
 Kūj 12:7;
 23:10-11
 15:27
 Tɛi 23:8;
 Hāa 15:5;
 Eja 1:23
 15:28
 Hāa 59:7;
 Kūj 14:8
 15:29
 Hāa
 145:18-
 19; Eja
 59:2; Ja
 9:31

30 Kam kɔ lo nge t tára'n a adā rɔnye le t deɓe'n.

Ha nge nɔ a adā tógɔ mōno rɔ m deɓe.

31 Deɓe nge déle mbi nya ko'o'n ndáng

Nge kab'h'n deɓe lo kadya-á ná wɔɔ,

Atá tómo lo kinji nya dana m deɓee ngi kam kadyaa.

32 Deɓe nge kegē kɔɖyɔ ná, yɔ ɓa a kídí rɔ nya.

B deɓe nge ka déle mbi nya ko'o'n ndáng ná

atá kígii náa.

33 Belē Ngekalngo ye taɾa dóbo ndáj kam kadya.

B nyóo jɔ ye kéte tíkɔ korhtaɾa ye 'j gō-ó.

16 Dójɔ náha náa tíí keme m deɓe ye yi nya ɓa.

B ha nge deɓe téle tɔr t taɾa nya'n ná íb 'j rɔ m
Ngekalngo-ó*.

2 Dóbo ɓa dér kó deɓe ka kunu ná nɔ

tíí taɾa kam nya.

B Ngekalngo ye nge ka ndójɔ kōy m haa ngi 'j

keme m deɓee-é.

3 Inya kulɔ ka nehgiyee keme ji m Ngekalngo-ó, wɔɔ,

Yi áta tɔl taɾa náa ngi yi dójɔ náha ná-ā.

4 Ngekalngo a náha náa ɓa dér t kam ha nya'n.

Nge keme kash ɓa ná, a náha nya ɔjɔ'n

ndi náa wuɾukɔl.

5 Ngekalngo a sūbo deɓee ngi kɔjɔ rɔ niyee ɓa dér.

Haykamh, yɔ nj'in ya ni 'j ta náha ni konyo ngē.

6 Etei mai rɔ ni jɔ náha gō-ó ngē ji

T kūlu keme nɔ'n tíkɔ t ha nge kamhkamh'n.

Tíkɔ t kūlu belē m Ngekalngo á-a

Deɓe a ɔrh'n rɔ nya hálá 'j kaj kash wɔ ná.

7 Wɔb gō njiya m deɓe b nyelē Ngekalngo wɔɔ,

Ngekalngo áta náha kó ta madābaā nyaa kinji t

wuɾunyóo'n sɔnyan.

8 Náa dī ménye bá b kinji'n t jɔ hál nge

jɔsuɾu-ú ye sóo 't,

Umbɔ kembe náa ɓɔ b ke'n gō-ó ngē.

9 Ngaɾā keme m deɓe ɓa a ɔjɔ'n dóbo nya

B Ngekalngo ɓa atá kukɔ njɔ nya ta kundɔ ngá ngér.

10 Ha ngi kíb 'j rɔ m Nuɓɔ tei 'j taɾa m kóngaɾ ɓɔ-ó.

Wɔb yɔ nj gānga seré wɔɔ,

15:30

Kūj 25:25

15:31

Kūj 9:7-9;

Nge 7:5

15:33

Kūj 1:7;

Eja 66:2

16:1

Kūj 19:21

16:2

1Sam 2:3;

Kūj 12:15;

Luk 16:15

16:3

2Kor

20:20;

Hāa 20:4;

Kūj 3:5-6

16:4

Tei 9:16;

Nge 3:11;

Rom 9:22

16:5

Hāa 40:4;

Kūj 6:16;

11:20-21

16:6

Ku 20:11;

Tei 1:17;

20:20

16:7

Ku 33:4;

39:21; Jer

39:12;

Dan 1:9

16:8

Hāa 37:6;

Kūj 15:16;

Nge 4:6

16:9

Job

33:29;

Hāa

37:23;

90:12

16:10

Kūj 17:7

Āda ha nge ke gō-ó ngē najh tei 'j taṛa nya.

¹¹Náa ndǫjō náa kǫy

Tíkǫ aset ngi ke gō-ó yei yi m Ngekalngo.

Kǫy m sákee ba dér yei nya kulǫ nāhǫ nya.

¹²Kóngarǫ bǫǫ a sūboi ha keme kash

Hadǫ wǫǫ, mǫtǫ kēmbelē kóngarǫ

A ukǫ ngáya ngér t kǫlu ha nge jǫsuru'n.

¹³Ha kǫfyo nge jǫsuru a nyelē kóngarǫ bǫ.

Tíkǫ debe nge ka kǫfyo ha nge jǫsuru ná
debe a térei n.

¹⁴Wōngo m kóngarǫ bǫ ye mōnokulǫ m koyo.

B debe nge kam kǫfya asa ta nāhǫ kǫ

Wōngo nya ná téle nyóo bé.

¹⁵Wǫb taṛa kam m kóngarǫ bǫ b téle wǫǫ, ye kǫfya.

Tíkǫ nāhǫ nǫ nya ye njǫ kāanji jǫ bāla.

¹⁶Kanjǫ lo kembe kam kǫfya ye sóo 't umbǫ lór.

Tíkǫ kanjǫ taṛa dóbo náa kigii nǫ bǫ umbǫ mbe njaha.

¹⁷Dóbo m debee ngi jǫsuruee,

Ye ha ta kǫrh rǫ hǫlǫ 'j kaj kash-é.

Debe nge ka kundǫ kam nya jǫ dóbo nya ná,

A ngǫm kǫfya rǫ nya yǫ ba.

¹⁸Kǫjǫ rǫ ye kéte nǫ m túju,

Tíkǫ hǫl kǫsǫ rǫ taṛh ye kéte nǫ m kusǫ.

¹⁹Kinji t hǫl nge nyóo lum'n dana m ngindoǫ ye sóo 't,

Umbǫ kǫra nahǫ náa mǫtǫ kǫl t ngi kǫjǫ rǫ niyee.

²⁰Debe nge ka kǫrh kejē m ha kǫfyo ná

a embe rǫnye.

Tíkǫ debe nge kinya rǫ nya keme ji m Ngekalngo-ó ná

Rǫ nya atǫ nyelē nya.

²¹Debe nge kam nya kǫfya ná-a

A kúi n nge kigii náa wǫ ná.

Tíkǫ taṛa nyelē a ye'n náa kigii t jǫ nahǫ jǫ nahǫ.

²²Debee ngi ka kǫrh kejē náa 'j nahǫ

Yei mǫlǫ manh kadǫ kǫfya.

B sǫba a ye'n njǫi kǫfyo jǫ m ngi sǫbaa.

²³Ngarǫ keme m debe nge kam kǫfya,

Ha kǫrh kejē náa a tei 'j taṛa nya,

Tíkǫ náa kǫ yǫ ndáj ná,

Aye t jǫ nahǫ jǫ nahǫ jǫ taṛa nya ba nǫdi.

16:11

Kūj 11:1;

Eje 45:10

16:12

Kūj 20:8,

18,28

16:13

Kūj 22:11

16:14

Ku 40:2;

Job

29:24;

Kūj 25:15;

Nge 10:4

16:15

Ku 40:2;

Job

29:24;

Kūj 19:12

16:16

Job

28:15;

Hǫa

49:20;

Kūj 3:13-

18

16:17

Kūj 19:16

16:18

1Sam

17:10,

42; Est

5:12; Hǫa

18:27;

Kūj 11:2;

Eja 13:11;

Jer 48:29

16:20

Hǫa

32:10;

Kūj 13:13;

19:8; Jer

17:7

16:22

Kūj 10:11

16:23

Job 15:35

24 Ha kodyo ngi nyelee yei njo kúto teg ná.
Yei náa kadā taṛa nyelē t debe tíko yei'n dāwo ha ro.

25 Dóbo nóho əda 't, debe ɔ wɔɔ, ye

jɔsuɾu taṛa kam nya,
B tɔltaṛa m dóbo ná ye koyo.

26 Bō keme m nge nāhā kulɔ a nāhā kó yɔ
A nāhā kulɔ ha ro nya yɔ ba.

Hadí wɔɔ, bō keme nya ba ɔso mɔto nya
ta yɔ ka nāhā.

27 Debe nge kam ha nya ndetē a njól ha
Ta náa rɔtɔndoɔ ba nɔdɪ kusɔ.

Tíko ha kodyo nya ye njo har nge ka nda lo.

28 Debe nge jɔ ndéle a nāhā kó kɔl a əda.

Tíko debe nge ka sāa ha bɔ ná a kāṛa
bɔkúɔɔ nahāa 'j nahá.

29 Debe nge ka nāhā náa jɔ tɔɔɔ-ɔ ná a
gólo madābē nya.

Yɔ abh sənyan ta ká yɔ njiya jɔ dóbo nge nɔ ngē.

30 Debe nge kutū kam nya nahá ha ta njól'n

Náa ngi ke gō-ó ngē ná nāhā kash wɔ,

Tíko nge kono ka jónyo taṛa nya ná
nāhā nya kash wɔ.

31 Ngo njaha ye tagée kɔrhtaṛa nge nɔ kalngandh
jɔ debe-é.

Lo kembe nya ye gō dóbo náa nāhā nge jɔsuɾu-ú.

32 Debe nge ka nāhā wōngo lám ngē ye sóo
't umbɔ gɔkɔl.

Debe nge kundɔ kam nya jɔ ro nya ye sóo 't
Umbɔ debe nge taā bēbɔ.

33 Debe a undɔ nɔ keme ramá.

B seré kó ka gānga ni ba dér ná íb 'j ro m
Ngekalngo-ó.

17 Kusɔ b̄utu mápa ndútu t wuɾunyóo'n ye sóo 't
Umbɔ kúju nge dóso t jā'n b raa
nahā ha kəda 't.

2 Bərh kulɔ nge kam nya kadya
Atá konyo bē jɔ mōno m kába nya
Nge nāhā náa todo sɔnyɔ ná.

16:24
1Sam
14:27; Kūj
24:13-14
16:25
Est 3:6;
Kūj
12:15,26;
14:12
16:27
Haa
140:2;
Jak 3:6
16:28
Kūj 14:7;
17:9
16:29
Kūj 1:10-
14
16:30
Kūj 6:13
16:31
Kūj 20:29
16:33
Leb 16:8;
Joj 7:14;
1Sam
10:21;
14:4; Kūj
18:18;
Eje 21:21;
Jon 1:7
17:1
Kūj
15:16-17

Tíko 'j dana m nónjo nahāa wóó,
 Beḡh kuló atá nya kembe kam yi nya keme náakōd.
 3 Mōto hīli m kōdh kui ye ha m mbe njaha
 B har púr ye nya ha m lór.
 B Ngekalngo* ye nge ka kundō mēe
 ngarā keme m debe.
 4 Debe nge ka nāhā kash a déle mbi nya
 Ta ka kōō'n ha nge ke gō-ó ngē kó ka tei 'j
 tarā debe-é ná.
 Nge kujō ha a déle nya mbi nya rō m debe
 Nge ka kodyo ha tarā ngany ná.
 5 Debe nge ka túbo ngendoō ná,
 A tósō tarā m Nge kundō nya.
 Debe nge ka nāhā rōnyele jō m debe
 Nge náa wurukol kusō jō nya ná
 Yō nj'inya n 'j ta nāhā nya konyo ngē.
 6 Mōnoka bōō yei tagēe kōrhtaṛa m kakej.
 Tíko biya mōno yei nya náa kōrhtaṛa m mōno niyee.
 7 Kodyo ha tarā nyelē tō debe nge sēba ngē, wóó,
 Kodyo ha kujō tō nya debe bō ngē ba nōdī.
 8 Kadābulo nge kulō ngá mōto jī-í ye kōo
 Nge gāta nya kalngandh tarā kam m debe nge kab'h'n.
 Keme lo nge dá-a b yō téle rō nya wóó,
 A embe náa ba nōdī.
 9 Debe nge ka kūtū jō kalh jō njiha ná
 Ye nge ka kanjā tarā dōbo táṛa
 B nge ka búdō mōto ha ná a kāṛa
 bōkúdo nahāa 'j nahā.
 10 Debe nge kigii náa, ndáng'n njo díya bá wóó,
 nāhā kulō rō nya
 Umbō ta kundoi debe nge sēba njí lodebé (100).
 11 Debe nge keme kash a anjā ha jónyo kúrō ba nōdī.
 Ada etei kulō'n mōnokulō nge ka kō kam kala
 debe ngē jō nya.
 12 Ndāa nahā t kóo ursu* nge debee koi mōno
 nyaa ye sóo 't,
 Umbō ta ndei sēba jō kulō sēba k nāhā nya ná.
 13 Wóó debe nóho ubō kúdo kash kam
 goto nāhā nō wóó,

17:3
 1Kor
 20:17;
 Hāa 26:2;
 Kūj 27:21;
 1Piy 1:7
 17:5
 Job 5:16;
 31:34;
 Kūj 14:31;
 Eje 25:3;
 Abd 1:12
 17:6
 Hāa
 125:5
 17:7
 Kūj 16:10
 17:8
 Tei 23:8;
 Kūj 19:6
 17:9
 Kūj
 10:12;
 16:28
 17:12
 1Sam
 25:25
 17:13
 Ku 44:4;
 1Sam
 19:4; Hāa
 35:12

Kash nj tei 'j keme kúju nya ngē ba nɔ́dì.

¹⁴Kundō mɔ̀to kōl ye njɔ kɔ̀rh hɔ̀to lo ta manh hón'n.

Kéte 'j nɔ ta kōl ndūhu wɔ́ɔ, ɔ̀rh roi hālá.

¹⁵Debe nge ka kumō najh mɔ̀to m nge keme kash

Tíkɔ nge kono ka gānga seré jɔ m debe nge jɔsuɾu-ú ná.

Ngekalngo sūbo debe jó ná-ā ba dér.

¹⁶Náa nge ta gúrusu nāhɔ́ tií keme jì m

Debe sɔ́ba-á ba-á ye dī wɔ́?

Kéee ye ha ta kugō'n kam kaɖya wɔ́?

Adā kam ha nya ná ndetē.

¹⁷Bɔ́kúɖɔ nahāa a térei nahā t jɔ́kágaloɔ ba dér,

Āda ɔ̀tɔ́ jɔ́kágalo nge náa konyo kusō wɔ́ɔ,

Yɔ ɔ̀jɔ rɔ nya t hālá njɔ nónjo gō dóbo m kodyo-ó.

¹⁸Debe nge kuɾū jɔ nya koyo ná yɔ ba-á

A adā rɔ nya keme ha-á.

Yɔ ba téle a undō rɔ nya taɾa ha-á t nɔ m madābē nya.

¹⁹Debe nge táɾa kōl bɔ ná, a táɾa nya kalh jɔ njiha.

Debe nge kugɔ gogoro nya ba ná a anjā túju.

²⁰Ngaɾā keme nge kinji t gō'n ngē ná

A embe rɔnyeale ngē.

Tíkɔ debe nge taɾa ndala nya ka kodyo ha gólo bē ná

A usō keme náa konyo-ó.

²¹Debe nge kodyo mōno sɔ́ba ná wuɾu

nya atá kɔl nya.

Biya m debe nge sɔ́ba asa ta nāhɔ́ rɔnyeale ngē.

²²Ngaɾā keme nge kinji t rɔnyeale'n ye dáwɔ nge nɔ.

B debe nge njili nya kanyā 'j rɔ nya a ndútu t taɾh bé.

²³Debe nge keme kash a taā kadābulo mɔ̀to tili-í.

Ha ta ka túju'n gō mál dóbo ha nge jɔsuɾu.

²⁴Kam kaɖya ye táha t kaj m debe nge kigii náa ba.

B kam m debe sɔ́ba a ɔ lo ba tátatá ɔ̀tɔ́

mɔ̀tomér ngáya-á.

²⁵Mōnoɖ sɔ́ba a ɔl wuɾu m biya nya.

Tíkɔ yɔ a nāhɔ́ kó rɔ m kó nya nge kodyo nya

káta n káɾaɾá.

²⁶Nɔ bɔ ngē ta debe nāhɔ́ konyo t debe nge jɔsuɾu.

Tíkɔ ta kundō debe bɔɔ t jɔ hál jɔsuɾu ni.

²⁷Debe nge ka kinya rɔ nya lese gō ha kodyo ná ye

nge kigii náa.

17:14

Mat 5:25-

26

17:15

Tei 23:6-

7; Hāa

94:21;

Kūj 18:5;

Eja 5:20;

23; Kem

3:34-36

17:16

Kūj 23:23

17:17

2Sam

15:21; Kūj

27:10

17:18

Kūj 6:1-5

17:21

Kūj 10:1

17:22

Tei 12:46;

Hāa 38:8;

Kūj 4:30;

15:30

17:23

Tei 18:21;

1Sam 8:3;

Job 34:33

17:24

Job 31:1

17:25

Kūj 10:1

17:26

Hāa

94:21

17:27

Job 6:24;

Kūj 14:29

Tíko debe nge hál nya nyóo lum ná ye nge
kaḅh t náa kigii.

²⁸Debe nge sába, wób inji kéee wóó, ye njo m
nge kam kaḁya ná.

Debe nge njomh taṛa nya kinji'n ná ye nya
nge náa kigii.

18 Debe nge kōrh rō nya hālá 'j kaj debee ná,
A anjā náa nge keme nya ndeg.

Koḁyoṇṇi ngi nōo ḁa dér kó debee ka kadā nya ná,
yo a yege 't.

²Debe sába a embe rōnyeḁe jo ha náa kigii ngē,
B yo a embe rōnyeḁe jo njól ha nyaa kó yo
kojo t hālá ná.

³Wób nge keme kash ye otō wóó, kídī bē ye
otō nya t gō nya.

Tíko wób náa sōnyo ye otō wóó, tósō taṛa
ha ye otō nya.

⁴Ha ngi ka tei 'j taṛa debee ye njo būlu manh bāa.
Loo kó kam kaḁya ka tei 'j 't ná ye mólō manh
nge k kulō ná.

⁵Ye gō-ó ngē ta debe kōrh kejē* m nge keme kash.
Tíko ye nya gō-ó ngē ta debe kōrh debe nge jōsuṛu
'j lo kaḁa nya.

⁶Debe nge sába aḅh ká a ulō taṛa nya keme ha kōl,
Āda taṛa nya ḁa a ugo ha ta kundō jo nya.

⁷Taṛa m debe sába ḁa a ye'n túju jo nya.
Āda taṛa nya ḁa téle a ye'n gōmb kukō nya.

⁸Haa koḁyo m debe nge ka sāa ha yei
Njo náakuso nge nyelē.

Yoṇṇi mbóng ta kotō mōto bōdo debe-é.

⁹Debe nge téle kinya gō kulō nya ná,
Ye nónjo m debe nge ka túju ná.

¹⁰Ri m Ngekalngo* ye kúju ngōm jo bē nge ngér.
Debe nge jōsuṛu anyā aḅh ká embe lo kuyō
rō nya keme-é.

¹¹Náandāa m debe nge kembe náa ye bēbo nge ngér.

17:28
Job 2:13
18:1
Kūj 12:23
18:4
Hāa 18:16
18:5
Hāa 82:2;
Kūj 17:15;
24:23-25
18:6
Kūj 10:14
18:7
Hāa 64:8;
140:9;
Kūj 10:10,
14; Nge
10:11-14
18:8
Kūj 26:22
18:9
Kūj 28:24
18:10
Hāa 61:3;
91:2; Kūj
14:26
18:11
Kūj 10:15

* 18:5 Kōrh kejē: T taṛa Hebro'n ye ndeg debe ha taṛa kam nya.

Keme njól ha nya wóó, yó ɔ āda ye ndogō
ngāla nge tií taṙh.

12 Kójo rɔ m debe ye kéte tíkɔ túju a ye 'j gō-ó.

Tíkɔ nyóo jɔ ye nya kéte nɔ kɔrhtaṙa-á.

13 Debe nge ndeg gō ha kéte nɔ koó ha-á wóó,

Yó ba uló sába jɔ nya tíkɔ ugo'n sɔnyɔ jɔ nya.

14 Njól ha m debe a adā'n tógɔ jɔ dūrɔ met.

B keme debe gānga manh tií wóó,

Ná-a ba-á asa kadā nya tógɔ wɔ?

15 Debe nge keme nya ke maṙā a embe náa kigii.

Tíkɔ mbi m ngi kam kadya a anjā nya náa kigii.

16 Kadābuló m debe a nāhā taṙa dóbo afa

Tíkɔ yó embe'n taṙa dóbo ta kabh tátatá kɔtɔ rɔ

m debe ɔɔ-ó.

17 Debe nge ka kodyo ha nya taṙa kata ná

Debee oóí ha nya ye njɔ ha ngi jɔsuṙu.

B nge bānga nya b ye ɔtɔ wóó, yó atá ke ndēr kēndh.

18 Kundɔ nɔ a nāhā kó kól a ndetē

Tíkɔ a gānga kam ha dana m debee ngi kabh t tógɔɔ.

19 Nónjo nge debe túju keme nya ná

Téle kusó nahā sɔnyan onyo umbɔ tete kól

t bēbɔ nge ngér.

Tíkɔ kól nahā yei njɔ sarinyē taṙa kúju ngōm jɔ bē ná.

20 Keme debe téle a tete t ngá

T kūlu kam ha kó ka tei 'j taṙa nya.

Tíkɔ embe'n náakuso

T kūlu ha nge ka kodyo nya taá jɔ taṙa nya.

21 Koyo m debe tíkɔ kinji nya taṙh

T jɔ nya'n ye t kūlu tógɔ ha nge kā tei 'j taṙa nya,

Debe nge kono ka táṙa ha kodyo ná, atá kusɔ kanā nya.

22 Debe nge kembe mandaá b taā wóó,

Embe náa nge nɔ.

Ada ye keme nɔ nge yó kembe 'j ká rɔ m Ngekalngo-ó.

23 Nge ndoó a odyo ha t mindi nge nyelē'n,

B nge náandáa wóó, a téle tōr ha t njī ngér'n.

24 Debe nge madā kabh nyaa baa ná,

Esei ta kunu ha kundɔ nya'n bé.

B yó kó ɔkúɔɔ nge nóho əɖa 't,

Yó ye táha ba na n'umbɔ nónjo ba tɔ.

18:12

Kūj 11:2

18:13

Kūj 20:25

18:14

Kūj 15:13;

17:22

18:15

Kūj 15:14

18:16

Ku 32:20;

1Sam

10:4;

25:27;

Kūj 19:6

18:18

Kūj 16:33

18:20

Kūj 12:14

18:21

Kūj 13:2-

3; Mat

12:37

18:22

Job

33:26;

Kūj 12:4;

19:14

18:24

1Sam

20:42;

Kūj 17:17;

Jq 15:13-

15

19 Ngendoō nge ka njiya jɔ d́óbo nge
jɔsuɾu-ú ye sóo 't

Umbō debe nge ka kodyo ha ǵɔɾ b ke'n debe s̄aba.

²Lo ḱó náa kigii ndetē 't ná, náa nge nɔ ha m
debe ndetē nya.

Debe nge njɔ nya hɔ́lɔ ná a nyalā kusō kam
nāhākash ngē.

³S̄aba m debe a ǵɔɾ d́óbo nya,

Tíkɔ yɔ a embe'n wōngo jɔ m Ngekalngo-ó*.

⁴Náandáa a nāhɔ́ ḱó dɔ́ɔ m ɓɔkúɔ́ nahɔ́ a baa

B ɓɔkúɔ́ m ngendoō a ɔrh rɔ nya hālá 'j kaj nya.

⁵Ha kɔ́ɔ t hālá nge ke gō-ó ngē ná,

Debe nj'atá kembe konyo 'j gō-ó.

Tíkɔ debe nge ka kodyo ha kujɔ ná nj tei
nya mɔ́to búlo ngē.

⁶Debee ɓɔ bé a t́oyii debe ɓɔɔ

Tíkɔ debe nge ka kadā kadābuloo ná,

Ná-a wɔ́ɔ, a ukɔ n ɓɔkúɔ́.

⁷Ngendoō, kodyo nyaa ɓa dér yegei n 't.

Wɔ́ɔ, njɔ neré ɓɔkúɔ́ nyaa etei kɔrh rɔ ni

Hālá kudɔ-ó 'j rɔ nya wɔ?

Yɔ a t̄ɓɔ gō ni ha ta ka kodyo ha s̄aɔin,

B yɔ embe ni ngē.

⁸Debe nge kabh t maɾā'n ná a t́ara rɔ nya yɔ ɓa.

Debe nge nḡm náa kigii keme nya wɔ́ɔ, atá kinji nɔ.

⁹Ha kɔ́ɔ t hālá nge ke gō-ó ngē ná,

Debe nj'atá kembe konyo 'j gō-ó.

Tíkɔ debe nge ka kodyo ha kujɔ ná atá'n koyo.

¹⁰Nɔ ta debe nge s̄aba kinji lo nge nɔ-ó ngē.

Wɔ́ɔ, nɔ nya ngē ta ɓerh konyo ɓē jɔ m ngol
jɔ nya ɓa nɔdí.

¹¹Debe nge kam nya kadya ná wōngo a nāhɔ́ n lám ngē.

Náa kɔrh taɾa rɔ nya wɔ́ɔ, ye ha ta yɔ kinya
gō kalh jɔ njiha.

¹²Wōngo m kóngar ɓɔ ye njɔ ka gurū m ngese ná.

Tíkɔ keme nɔ nya ye nya njɔ tal nge ka kuko
jɔ mbi nȳ ná.

¹³Mōnoɔ nge s̄aba ye njɔ túju nge kusō jɔ
m biya nya ná.

19:1

Kūj 28:6

19:2

Kūj 29:20

19:3

Hāa 14:1;

Kūj 9:13;

Eja 32:6;

Jak 1:13-

15

19:4

Kūj 14:20

19:5

Tei 23:1;

T̄l̄ 19:16-

21; Hāa

56:7; Kūj

21:28

19:6

Kūj 17:8;

29:26

19:7

Kūj 10:15

19:8

Kūj 16:20

19:9

T̄l̄ 19:18-

19; Kūj

19:5

19:10

Kūj 26:1,

8; 30:21-

23; Nge

10:5-7

19:11

2Kón

5:12; Kūj

14:29;

Epe 4:32

19:12

Est 1:12;

Hāa

133:3;

Kūj 20:2;

Oje 14:5

19:13

Est 1:18;

Kūj 10:1;

21:9,19

Mandaá nge ka kinji t kōl'n ná, ye njo kúju nge
ka ker njī ná.

14 Kúju tíkɔ náandáa ngi 'j keme-é
yei náakōd m biyaa.

B mandaá nge kam nya kadya ná
Ye kadābulo nge kiɓ 'j rɔ m Ngekalngo-ó.

15 Nyel a nāhɔ kó debe a todo bi hɔtɔtɔ.

Tíkɔ debe nge ka kēlā daba jɔ rɔ nya ná bō a onyo n.

16 Debe nge ka ngōm gōmindi m Nuɓɔ ná

A ngōm kadya rɔ nya yɔ ɓa.

Debe nge ka kundɔ kam nya

Jɔ dóbo nya t gō'n ngē ná atá koyo.

17 Debe nge ka kɔ kam kala m ngendoō ná

A adā náa Ngekalngo lo tinā-á.

Ada Ngekalngo atá kubɔ jɔ njo nya t gō

nāhɔ nɔ nya ná.

18 Ōdyɔ mōnoi, na náa kundɔkemejɔ-ɔ ədɔ 't tɔ.

B é najh kundɔ nya ɓa tátatá tɔl nya ngē.

19 Debe nge wōngo ka nāhɔ nya ɓɔ ná,

Asa kam ta yɔ kembe kasa t kam nya ɓa.

Wɔɓ yi gānga jɔ nya wɔɔ, áta gānga jɔ nya ɓa dyatɔ.

20 Oō kɔdyɔ tíkɔ é taā'n náandáj,

Kó āda ndi 'j ká gō-ó wɔɔ, kami adya.

21 Náa dɔjɔ nāhɔ alhii ngandh keme debee,

B náa kó Ngekalngo kɔjɔ nāhɔ ná ɓa díya

A tɔl tara náa ná-ā.

22 Debe kili a anjā kɔ keme nɔ m madā nya.

Ngendoō ye sóo 't umbɔ nge kujɔ ha.

23 Belē Ngekalngo a aɓh'n debe lo kembe kadya-á.

B debe asa ta todo bē ndágā jɔ nya

T gō ndeg nya'n 'j ta belē náa wurukɔl.

24 Nge nyel aɓh'n jī nya ta ká kulɔ keme kār.

B yɔ asa ta téle'n jī nya kulɔ kārɔ nya ngē.

25 Úndɔ nge sóo bē, kó āda debe nge náa

kigii ni ndetē ná,

Igii kɔrh kēje náa 'j nahá.

Ɛ ndáng debe nge keme nya ke māɔa ná,

Kó igii náa kó ka kúu ni n náa kigii.

26 Debe nge kundɔ nguɗu tɔgɔ

19:14

Kūj

18:22;

2Kor

12:14

19:15

Kūj

10:4-5

19:16

Kūj 16:17;

Rɔm 10:5

19:17

Tél 24:14,

19; Kūj

14:21,31;

Mat 10:42

19:18

Kūj 13:24

19:20

Kūj 4:1;

12:15

19:21

Hāa

33:11; Kūj

16:1,9;

Eja 8:10;

Jer 44:29;

Kem 3:37

19:23

Job 4:7;

Kūj 10:27

19:24

Kūj 26:15

19:25

Hāa

141:5; Kūj

9:8-10

19:26

Kūj 1:8;

28:24

Jɔ m biya nya tíkɔ tōbɔ kó nya ná,
 Ye mōno nge ka nāhɔ náa todo sɔnyɔ,
 Tíkɔ kɔsɔ gɔnɔ debe ngē.
 27 Mōno má, wób yi inya taɾa ha koō náandaj wɔɔ,
 Yi atá téle gidii 'j taɾa ha náa kigii.
 28 Ha kɔjɔ t hālá nge kam ha nya ndetē ná
 A sóo ha nge jɔsuɾu.
 Tíkɔ taɾa m ngi keme kashee
 A tōlɔ náa nge ke gō-ó ngē ta kol keme nya.
 29 Undōi jɔ seré dana-á ta ka gānga jɔ m ngi
 ka sóo bē wɔ.
 B njii ye nya ha ta kundɔ'n dana báɾa m
 debee ngi sɔbaa.

20 Kaā nduú ye nge sóo bē, tíkɔ kaā nge kong
 Ye náa nge ka kugɔ ha ngá
 Debe nge tenye kaɾa nya b k kay wɔɔ,
 Kam nya nj'adɣa ngē.
 2 Wōngo m kóngarɔ bɔ ye njɔ ka guɾū m ngese ná.
 Debe nge nāhɔ nya kó wōngo konyo nya wɔɔ,
 Yɔ ba nāhɔ kash t rɔ nya'n.
 3 Kɔrh rɔ hālá 'j kam ráa ha-á ye náa
 kɔrhtaɾa rɔ m debe.
 B debe nge dá-a b sɔba wɔɔ, a aba rɔ nya taɾa kōl-é.
 4 ɔtɔ baɾa-á wɔɔ, nge nyel yege njāa 't.
 B nōhu kudɣɔ kōho-ó wɔɔ, yɔ ndeg kudɣɔ kōho
 B yɔ kó náa díya ta kembe nya ndetē.
 5 Dójɔ nāhɔ náa tií keme m debe-é ye njɔ
 jɔ būlu manh
 Debe nge kabh t náa kigii'n kó atá kigii
 lo kɔdɔ manh nya.
 6 Debee bɔ bé, ná-a wɔɔ, a əlā mbēɾe ha keme nɔ nya.
 B debe nge jɔsuɾu ba nɔdɔ ná-a, atá kembe nya wɔ?
 7 Debe nge jɔsuɾu a njiya gō dóbo náa nāhɔ
 nya nge ke gō-ó.
 Mōno nya ngi kono katá ka ke 'j gō nya ná-ā
 etei kembe rɔnye.
 8 Kóngarɔ bɔ inji jɔ kēmbelē kóngarɔ nya ha
 ta gānga seré.

19:28
 Job 15:16
 19:29
 Tēl 25:2;
 Kūj 10:13
 20:1
 Ku 9:21;
 Leb 10:9;
 Kūj 31:4;
 Hab 2:5
 20:2
 Est 7:7;
 Kūj 16:14;
 19:12
 20:3
 Ku 13:7-
 8; Kūj
 17:14
 20:4
 Kūj 6:6;
 13:4;
 21:25;
 Nge 10:18
 20:5
 Haa 18:16
 20:6
 Haa 12:1;
 Kūj 25:14
 20:7
 Haa 26:1;
 37:25-26
 20:8
 1Kón
 7:7; Kūj
 25:4-5

B taɾa kam nya wɔ́, t'úndɔ kashee ɓa dér sāngaɾā.

⁹Ná-a asa ta tōr na: M'túbo keme má āda

aɾh njángā njángā,

Tíko asa ta tōr dyaɔ na: M'aɾh rɔ má 'j kam

nāhakash ma wɔ?

¹⁰Náa ndójɔ náa kōy mɔɔ jɔ,

Náa ndójɔ kuhū m náa mɔɔ jɔ

Ngekalngo* sūbo náa ná-a ɓa dér jɔ.

¹¹Debee a igii mōnoɔ ngaba t kulu kulɔ ngi

kono yɔ ka nāha.

Lo kono gō njiya nya kaɾh'n tíko ke'n jɔsuɾu ná.

¹²Mbi nge ka koō lo tíko kam nge ka ko lo ná

Ngekalngo ɓa-á ye nge nāha ni ɓa dér jɔ wɔ ná.

¹³Ɛ najh tára ɓi ngē na ya dá usō kam ndoō.

Ɛ tényɛ kami 'j nahā, na atá kembe náakuso

ta kasa teɾei.

¹⁴Nge kugō náa tōr na: Nɔ ngē, nɔ ngē,

Tí wɔ́, yɔ ɔrh rɔ nya hālá, b a ɔrh taɾa rɔ nya.

¹⁵Lór əda 't tíko kinyā med kōs alh'n ngandh.

B náa nge gāta nya kalh ngandh,

Yei taɾa ndala ngi ka tei t náa kigi'i'n.

¹⁶Wób debe nóho taā kūɔ m debe

Nge ke mbā jɔ nya wɔ́, ə taā ramá nya.

Wób yɔ unu rɔ nya t taɾa-á ha ta ka koɔyo ha

Gō m mana mɔɔ kaɔya wɔ́, ə taā náa 'j jī nya.

¹⁷Náakuso nge debe kembe

Gō dóbo gólo bē ná nyelē taɾa nya ɓɔ

'J gō-ó wɔ́, keme kāra nya atá dóso t woɾowodyo'n.

¹⁸Ɛ dójɔ nāha náa t koɔyɔ'n,

Ɛ tete kōl t kulu koɔyɔ ngi nɔɔ.

¹⁹Debe nge ka koɔyo ha mindi jɔ

A tei t ha ngi lo munduú'n hālá.

Hei b əda 't wɔ́, ə najh kuɓo nahā jɔ-ɔ

T debe nge ka túnu ha ɓalɓal'n ngē.

²⁰Wób debe nóho tɔhɔ biya nyaa t kó nya'n wɔ́,

Har lámɓa nya atá koyo t kam tili nge túgo kili

bitibiti'n ɓa.

²¹Náakōɔ nge debe kembe ɓa lám 'j lo kundɔ mɔɔ-ɔ

Nj'ata kembe tōrtara tíi tōltara-á ngē.

20:9

1Kón

8:46; Job

15:14;

Nge 7:20;

1Ja 1:8

20:10

Kūj 11:1

20:11

Kūj 21:8;

Mat 7:16

20:12

Hāa 94:9

20:13

Kūj 6:10-

11

20:16

Tei 22:26;

Kūj 27:13

20:17

Job

20:14;

Kūj 9:17;

Kem 3:16

20:18

Kūj 11:14

20:19

Kūj 11:13

20:20

Tei 21:17;

Job 18:5;

Kūj 30:11

22 Ɛ najh tōr jō na: M'áta kubō kūdō t kash'n
 Undō kemei jō m Ngekalngo-ó,
 Na yō ɓa atá taā joi ta kinya taɾh.
 23 Ngekalngo a sūbō náa ndójō kōy m náa mōto jō.
 Tíkō náa ndójō náa kōy nge ke gō-ó ngē ná nō ngē.
 24 Ngekalngo á-a ye nge ka kōjō dōbo kó debe ka
 njiya 't wō ná.
 B debe ɓa-á asa ta nāhā neré kó kigiin gō
 dōbo njiya nya wō?
 25 Ye gōmb ha m debe nge tei 'j taɾa nya tōr t
 njō ndām'n na:
 M'orh náa ná m'úndō kēre,
 Yō kālā nji nya b 'j gō-ó wāó, njól jō-ó nge ná.
 26 Kóngar ɓō nge kam nya kaɗya
 A tóo ngi keme kashee t kēe'n.
 Tíkō a udu ni'n njō mangh nge ka kudu kōho ná.
 27 Koō m debe ye lámba m Ngekalngo.
 Yō aɓh tátatá ta ká kōrh tií 'j mōto ɓōdo m debee.
 28 Keme nō tíkō ha nge kamhkamh
 A ngōm kóngar ɓō.
 Keme nō ná-a yō a ɔsō'n mōto
 Kēmbelē kóngar nya t taɾh wō ná.
 29 Nūngo tōgo ye náa kōrh taɾa m mōnoɗ balsáaa
 Tíkō ngo njaha ye nya ná tómo rō m kakejee.
 30 Do nge ka kaa más mbototo ná ye dáwo m kash
 Konyo m kundō nge kaɓh mbóng
 Nder ngāl m debe ná ye nya ɓayá.

21 Ngaɾā keme m kóngar ɓō
 Ye njō manh kulō ná bé tií keme jī m
 Ngekalngo-ó*.

Ngekalngo a nāhā kó yō a ulō
 T loo-ó ɓa dér kó keme nya ndeg.
 2 Dóboo ɓa dér kó debe ka kunu ná yei
 jōsuɾu taɾa kam nya.
 B Ngekalngo ye nge ka ndójō ngaɾā keme m debee.
 3 Ɛ nāhā náa nge jōsuɾu tíkō náa nge
 ke gō dōbo nya.
 Ó, yi nge ná nyelē Ngekalngo ɓō umbō sádagaa.

20:22
 Kūj
 24:29; Jer
 1:19; Rōm
 12:19
 20:23
 Tēl 25:13;
 Kūj 11:1
 20:24
 Job
 33:29;
 Hāa
 90:12;
 Kūj 16:9;
 19:21; Jer
 10:23
 20:25
 Kūj 10:19;
 Nge 5:2, 4;
 Jer 44:25
 20:27
 Hāa
 119:105;
 Kūj 16:2
 20:28
 Hāa
 40:11; Kūj
 16:12; Eja
 16:5
 20:29
 Kūj 16:31
 20:30
 Hāa
 51:2; Kūj
 22:15; Eja
 1:5
 21:1
 Esd 6:22;
 Jer 39:11
 21:2
 Kūj 16:2;
 Luk 16:15
 21:3
 1Sam
 15:22; Eja
 1:11; Mīs
 6:6-8

⁴Kɔsɔ ɔ tɔɖ tɪkɔ kɔjɔ ɔ yei lámba m nɔ keme kashee.
Lámba ná ye nāhākash.

⁵Dɔjɔ nāhā náa m debe nge ka nāhā kulo

T ɔ nyumɔ'n a tei t náa ɔ.

B debe nge ka ndeɓ lo nāhā náa ná atá kusō ndoō-ó.

⁶Náandáa nɔ kono debe ka kembe

T kulu kofyo ha kujɔ'n ná

Yei náa nɔ kam ha ni ndetē lám,

Ha m debe nɔ ka kanjā koyoo.

⁷Náa nāhā jɔ tɔgɔ-ɔ kɔ nɔ keme kashee

Ka nāhā ná a aɓh ni'n lo túju.

Hadí wɔɔ, yɔ yegei ka nāhā náa nge gō-ó 't.

⁸Debe nge kabɓ t ha'n jɔ nya ná,

Dóbo nya dóg ngɔnyɔlo ngɔnyɔlo.

B náa nāhā m debe nge ha nya ndetē ná ye jɔsuru.

⁹Ye sóo 't ta debe ngúdu jɔ kúju toɔo'n,

Umbɔ ta toɔo gō nahá t mandaá nge ka kinji t kɔl'n.

¹⁰Bō nāhā kash ɓa nɔɔi ye kaɖya ɔ m

nge keme kash.

Yɔ a ɔ kam kala m ɓɔkúɔɔ nya ngē.

¹¹Wɔɓ debe undɔ nge ka sóo bē wɔɔ,

Kam m debe nge náa kigii ni ndetē atá kaɖya.

Wɔɓ debe ɔjɔ náa t nge kam kaɖya wɔɔ,

Yɔ atá kigii náa.

¹²Debe nge jɔsuru a undɔ kam nya

Gō keme kúju m nge keme kash.

Yɔ a inya nɔ keme kashee dana ɔtōndoō-ó.

¹³Debe nge ɓōdo mbi nya,

Kegē koō wuɖu m nge ndoō wɔɔ,

Yɔ ɓa atá kundɔ wuɖu b yɔ kɔ debe

Nge ta katá koō wuɖu nya ná nj ndetē.

¹⁴Kadābulu nge debe kadā mɔɔ tili-í ná

A nāhā kɔ wōngo téle a nyóo.

Kadābulu nge debe yɔɔ mɔɔ ramá kulu-ú ná

A nāhā nya kɔ wōngo nge kuɓ har ná a téle nyóo.

¹⁵Ye ɔnyele ha m debe nge jɔsuru

Ta ka nāhā náa nge jɔsuru.

B belē nūngɔsā ye nya ha m debe nɔ

ka nāhā gō-ó ngē.

21:4

Job 41:34

21:5

Kūj 10:2

21:7

Kūj 11:5

21:8

Kūj 2:15

21:9

Kūj 19:13

21:11

Kūj 19:25

21:12

Kūj 14:11

21:13

Tei 11:6;

Job 29:12

21:14

Ku 32:20

21:15

Kūj 10:29

- 16 Debe nge ka kōrh rō nya hālā 'j jō
 dōbo kam kadya ná,
 Atá todo ta kōrh koō lo kámnahā m ngi koyo-ó.
 17 Debe nge tára kinji lo nge nō-ó ná atá kusō ndoō-ó.
 Debe nge ka tára kay kaā, tíkō kubū ná
 Nj téle nj'e nge náandaa ngē ba nōdī.
 18 Nge keme kash ye náa gānga jō m debe nge jōsuŕu.
 Tíkō debe nge ka kunu jō debee ná ye nya
 Nge gānga jō m debee ngi ka nāhā náa t
 gō dōbo nya'n.
 19 Kinji dālalo-ó ye sóo 't
 Umbō ta kinji t mandaá nge kinji t kōl'n
 tíkō t wōngo'n.
 20 Náandaa nge gāta nya kalngandh
 Tíkō kubū yei tíi keme kúju m debe nge kam kadya-á.
 B debe nge saba inji jō náa nōo nyaa usō ba dér.
 21 Debe nge ka tōbō gō náa nge jōsuŕu tíkō keme nō ná
 Atá kembe kadya, náa nge jōsuŕu tíkō kōrhtaŕa.
 22 Debee nge kam kadya abh ta ká taā bēbō
 m kūrō kam kaāa.
 Yō abh ta ká téte lo nge ngér kó yōo kundō
 keme ni jō-ó ná.
 23 Debe nge ngōm taŕa nya tíkō ndala nya nō wōó,
 Nj ngōm kadya rō nya 'j kaj náa wuŕukōl.
 24 Debe nge ka kōjō rō nya tíkō kōsō rō nya t taŕh ná
 Etei kundō ri sóo bē jō nya.
 Yō a nāhā náa t wōngo-ó keme kōjō rō-ó.
 25 Nāhā taŕa náa m debe nge nyel atá tōl nya,
 Hadi wōó, yō yege ka nāhā kulō t jī nya'n.
 26 T jō ndiyee wōó, yō ndeg kembe náa ba nōdī nōdī.
 B debe nge jōsuŕu wōó, jī nya hōólō lo kadā náa.
 27 Sádaga m debee ngi keme kashee ye
 náa todo wuŕudyoó.
 Wōb yōo utoi t njól tōl debe'n a yei'n wōó,
 Atá todo wuŕudyoó nge ta kumbō ba tō.
 28 Debe nge ka tōr ha kōjō t hālā nge ke ha
 kujo ná atá koyo.
 B debe nge ka koō jō ha
 Tíkō ka kōfyo'n ná ha nya a ədā lo kədā nya.

21:16
 Hāa
 49:14; Eje
 18:24
 21:17
 Kūj
 23:20-21
 21:18
 Kūj 11:8;
 Eja 43:3
 21:21
 Hāa
 25:13;
 Kūj 15:9;
 Mat 5:6
 21:22
 Kūj 8:14
 21:23
 Hāa
 34:13;
 Kūj 10:19
 21:24
 Hāa 1:1;
 Kūj 1:22;
 Jer 48:29
 21:25
 Kūj 13:4
 21:26
 Leb
 25:35;
 Hāa
 37:26;
 112:5
 21:27
 1Kón
 14:24;
 Kūj 15:8
 21:28
 Kūj 19:5

29 Debe nge keme kash jɔ kam nya a ɔi kiji.

B debe nge ka nāhā náa t jɔsuɾu ná,

Yɔ a ubɔ jɔ dóbo nya adā ngér.

30 Kam kadya nóho, náa kigii nóho bō-ó kɔɔyɔ nóho

Ta kegē rɔ t Ngekalngo ndetē.

31 Debee undōi jɔ súndɔ dana-á ha ndi kɔl

B tete kɔl ye yi m Ngekalngo.

22 Ri kúu ye sóo 't umbɔ náandáa ngi
kalngandhee

Tíkɔ keme nɔ ye sóo 't umbɔ mbe njaha tíkɔ lór.

2 Nge náandáa tíkɔ ngendoɔ yei debe díya ɓa:

Hadí wɔɔ, Ngekalngo* ɓa-á ye nge kundɔ ni ɓa
dér jó wɔ ná.

3 Debe nge kigii kɔrh kēje náa 'j nahá

ɔ konyo b aye wɔɔ, a uyɔ rɔ nya.

B debee ngi náa kigii ni ndetē ná wɔɔ,

N'jābhii t kam ta ká kembe konyo ɓa kó.

4 Kanā kam m nyóo jɔ, ɓelē Ngekalngo

Ye náandáa, kɔrhtaɾa tíkɔ kadya.

5 Kón tíkɔ gōmb əɗei jɔ dóbo m debe nge jɔ ndéle.

Hadí wɔɔ, nge ka ngōm kadya rɔ nya ná,

ɔrh rɔ nya hālá.

6 ɔjɔ mōnoɗ jɔ dóbo nge kasa kam ta yɔ kunu.

Yɔ aɓh mbóng yej nya'n ɓa wɔ,

B yɔ kó nj'inya gō dóbo ná ngē.

7 Nge náandáa a onyo ɓē jɔ m ngindoɔ,

Tíkɔ debe nge tənā náa ye ɓeɾh m debe

Kó kadā nya náa lo tənā-á ná,

8 Debe nge kosh nāhā gō-ó ngē atá kudɔyɔ wuɾukɔl.

Tíkɔ kāga kó wōngo kɔsɔ nya wɔɔ,

Ka kundɔ nya'n debe ná atá rəb bé.

9 Debe ka kɔ debe t keme nɔ'n ná atá kembe tórtaɾa,

Hadí wɔɔ, yɔ a adā náakusɔ nya t ngendoɔ.

10 ɛ tɔbɔ debe nge ka sóo ɓē tíi wɔɔ,

Kɔl atá kundɔ taɾa nya ngá.

Ráa nahā ha tíkɔ kídí nahā etei ndetē.

11 Debe nge táɾa ngaɾā keme nge kaɾh,

Tíkɔ ha keme nɔ kəɗa jɔ taɾa nya wɔɔ,

21:29

Kūj 14:8

21:30

2Kor

13:12;

Job 5:13;

12:13;

Jer 9:23;

1Kor 3:19

21:31

Hāa

33:12-19;

Eja 31:1

22:1

Nge 7:1

22:2

Job

31:15; Kūj

29:13;

Mat 5:45

22:3

Kūj 14:16;

27:12

22:4

Kūj

10:27;

15:33

22:5

Kūj 15:19

22:6

Tél 6:7;

Epe 6:4

22:8

Job 4:8;

Oje 8:7;

Gal 6:7-8

22:9

Kūj 11:25;

2Kor 9:6

22:10

Kūj 26:20

22:11

Kūj 16:13;

Mat 5:8

Kóngar ɓɔ atá ke ɓɔkúɗɔ nya.

¹²Ngekalngo a undō kam nya gō náa kigii,
B yɔ a túju haa m debee ngi ka kunu jɔ debee.

¹³Nge nyel tōr na: Ngese ɗa hālá ná.

Yɔ atá kuko tōl má dana ɗóbo.

¹⁴Taɗa ndala m mandaá nge kanjā nahā

Ye goto nge kol ngá.

Debe nge wōngo nāhā Ngekalngo jɔ nya wɔɔ,

Atá kusō keme-é.

¹⁵Səba ukɔ keme mōno.

Njii kɔɖyɔ atá kɔrh səba ná 'j keme nya.

¹⁶Debe nge nāhā konyo t ngendoō kó ta kembe'n náa,

Tíko nge kadā náa t nge náandāa ná,

Yɔɔ ɓa dér ná etei kusō ndoō-ó.

Ha kɔɖyo m ngi kam kɔɖyaa

¹⁷Ɛ délē mbi-í b oō ha kɔɖyo m ngi kam kɔɖyaa.

Undō ngaɗā kemei jɔ náa kigii má.

¹⁸Nɔ ɓɔ ta yi ngōm ha ná-ā tií ngaɗā kemei,

Tíko āda yei'n táha ɓa dér jɔ terei ɓa.

¹⁹Ma m'ndég ta kojoi náa t kajanɗ ɓa,

Ta yi ɓa kundɔ'n kemei jɔ m Ngekalngo-ó.

²⁰Ma m'njángā ha ɗɔgɔmutó (30) m'edei ngē wɔ?

Ha kɔɖyɔ debee t náa kigiiyee ngē wɔ?

²¹Kó ta yi kigii'n lo kəɗa m ha ngi kamhkamhee

Tíko ta yi kigii lo téle tōr ha ngi kamhkamhee

T debe nge k kuloi ná ngē wɔ?

²²Ɛ najh taā náa 'j jī m ngendoō, ha yɔ ke ngendoō.

Ɛ najh nāhā konyo t debe nge rɔtōndoō taɗa

ndogō-ó hālá.

²³Ngekalngo atá kunu ha ni jī nya

Āda yɔ atá tōl ngi kono taā náa ni ná.

²⁴Ɛ najh kaɓh rɔ m debe nge ka nāhā wōngo lám ná.

Ɛ najh nya ka njiya t debe nge ka nāhā wōngo'n.

²⁵Na ya ɗá ndáj gō mál ɗóbo njɔ nya wɔɔ,

Ndéle ye gōmb kuko tōli.

²⁶Ɛ najh kinji dana m ngi k kəlá njī ni kadā nahā,

Dana m ngi k kəlá njī ni kadā nahā lo tənā náa.

²⁷Yi aɓh t náa'n ta kubɔ'n ngē,

22:13
Kūj 26:13
22:14
Kūj 5:3-5;
Nge 7:26
22:15
Kūj 13:24
22:17
Kūj 1:6,8;
2:2
22:21
Nge 12:10
22:22
Tei 23:6;
Leb 25:17;
Job 31:16
22:23
Est 8:1;
Job
29:16;
Hāa
140:2
22:25
1Kor
15:33
22:26
Kūj 6:1-5
22:27
Tei 22:26;
Kūj 11:15;
20:16

B hađi kó inya āda debee ye ɔrhii yengei 'j motoi wɔ?

²⁸ Ɛ najh ndót t jɔnenh lo nge kono

Kó keiyee kundō ná ngē.

²⁹ Wóɓ yi ɔ debe b kam nya

Adya lo nāhɔ kulɔ nya wɔɔ,

Yɔ atá kɛɗa nɔ m kónɔɔ ɓɔɔ

Yɔ atá kɛɗa nɔ m debee ngi kam ha ni ndetē ná-ā ngē.

23 Wóɓ injii taɾa náakusɔ-ɔ t debe ɓɔ nóho'n wɔɔ,
 Ɛ tómo roi nɔ ha náakusɔ kó kinji noi ná.

² Wóɓ yi ye nge kusɔ bohó wɔɔ, ɛ túdu gō jii.

³ Ada ɓō náakusɔ nya ngi nyelē ná-ā nēhɛi ngē.

Hađi wɔɔ, ye náakusɔ t kulɔ ngāla-á mɔɔ-ɔ.

⁴ Ɛ najh kundō kɔɔɔ jɔ roi lo kanjā náandāa.

Ɛ nengh inji t jɔ kam kaɗya kó kɛɗa kemei ná ɓa.

⁵ Kéee unu kami taɾh ɔ'n náandāa 't wɔ?

Ndetē ɓa nɔɗi.

Hađi wɔɔ, yɔ a ugo ɓāg nya njɔ girwō ná,

Ta kiɓ kaɓh t ká taɾh nɔɓé.

⁶ Ɛ najh kusɔ náa m debe nge taɾa kam nya kɔi kiji ná.

Ada ɓō náakusɔ nya ngi nyelē nyelē ná-ā nēhɛi ngē.

⁷ Hađi wɔɔ, tií ngaɾā keme nya wɔɔ,

Yɔ nj ɗɔjɔ náa nóho.

Yɔ atá tōrii na: Uɔ b ai.

B yɔ kó keme nya ye yii ngē.

⁸ Yi atá túɗo náakusɔ kó yi kusɔ ná.

Tíko ha ngi nyelee kó yi k kɔɗyo ná ye náa búlo bé.

⁹ Ɛ najh kɔɗyo ha taɾa mbi m debe nge sɛba-á,

Hađi wɔɔ, yɔ atá kídi ha kam kaɗya kó yi k kɔɗyo ná.

¹⁰ Ɛ najh ndót t jɔnenh lo nge kono ná

Tíko ɛ najh kudu'n keme mege m mōnohalaa.

¹¹ Hađi wɔɔ, Nge ka kubō kúɗo

Kam goto ni tógɔ nya alngandh.

Yɔ atá nāhɔ ha t yi'n ha ni.

¹² Ƴrh kemei āda náa kó k kɔjɔ ni yi ná.

Tíko ɛ déle'n mbi-í oō'n ha kaɗa náa kigii.

¹³ Ɛ najh kegē kaɗa kɔɗyɔ t mōno.

Wóɓ yi undō n t njíi kɔɗyɔ'n wɔɔ, yɔ nj'oyo ngē.

¹⁴ Wóɓ yi undō'n t njíi kɔɗyɔ'n wɔɔ,

22:28

Tél 19:14

22:29

Ku 39:4;

41:46;

1Kón

11:28

23:3

Hāa 141:4

23:5

Kūj

27:24;

Mat 6:19

23:6

Hāa

141:4; Kūj

28:22

23:7

Hāa 141:4

23:9

Kūj 9:7

23:10

Tél 19:14

23:11

Tei 22:22-

24; Job

19:25;

Hāa 24:8;

Kūj 15:25

23:12

Kūj 2:2

23:14

Kūj 13:24

Yi nj'orh n 'j lo kinji m ngi koyoo-ó*.

¹⁵Mōno má, wób kami adya wóó,

Ma m'áta kembe ronyele taá keme má.

¹⁶Wób tara ndelei odyo náa nge ke j̄osuɾu wóó,

M'áta kembe ronyele taá keme má.

¹⁷Ɛ najh ka kundō mánjā rō m ngi nāh̄akashee,

B ye keme belē m Ngekalngo-ó* ɓa nɔɔɔ t j̄o ndiyee.

¹⁸Hadī wóó, ndi nóho ɔɔa 't āda aye ná.

Debe nj'áta k̄orh tara náa kundōkemejoi ngē.

¹⁹Yi mōno má, ɔ déle mbi oō, kó āda kami adya.

Undō kemei j̄o dōbo nge j̄osuɾu-ú.

²⁰Ɛ najh kinji dana m ngi kenh kaā,

Bó-o dana m ngi kuso jā kalngandhee.

²¹Hadī wóó, ngi kay kaā

T ngi kuso jā kalngandhee a usoi kam ndoō-ó.

Tíko debe nge ka toɔɔ ɓi ɓo ná atá ka kulɔ bene ramá

²²Oō ha m biyei nge kodyoi 'j keme nya.

Tíko wób kúí b yej wóó, ɔ najh ka kídī nya.

²³Ugō ha nge kamhkamh, b ɔ najh kunu dáb t kéte.

Tíko ugō'n kam kaɔya, kodyō, tíko náa kigii.

²⁴Haykamh, biya m debe nge j̄osuɾu

A embe ronyele nge kalngandh.

Debe nge kodyo debe nge kam kaɔya wóó,

Rō nya atá nyelē nya.

²⁵Ada biyeiyee t kúí'n nēh̄gi ronyele.

Ada kúí kó kodyoi ná nāh̄a ronyele nge kalngandh.

²⁶Mōno má, āda ma kemei,

Tíko undō'n kami gō dōbo ka njiya maa.

²⁷Hadī wóó, mandaá nge kuso j̄o ye nj̄o

goto nge kol ná.

Mandaá nge kanjā nah̄a ye nj̄o goto ɔe

Nge keme nya ke ɓeɾeɾé ná.

²⁸Yō a daɓ dōbo nj̄o m nge ɓogo.

Tíko a nāh̄a kó d̄oɔɔ m ngi kunu j̄o debee

A ye t j̄o nah̄a dana m debee.

²⁹Ná-ā ɓa-á a kiyei na: Háý, wó?

Ná-ā ɓa-á a tohoi rō ni na: Yábooo, wó?

Ná-ā ɓa-á a enjei ha wó?

Ná-ā ɓa-á a emei rō ni wó?

23:16
Kūj 27:11
23:17
Hāa 37:1
23:18
Hāa 9:18;
Kūj 24:14
23:19
Tél 4:9;
Kūj 28:7
23:20
Eja 5:11;
Hab 2:15
23:21
Kūj 21:17
23:22
Leb 19:32
23:23
Kūj 4:7
23:25
Kūj 10:1
23:26
Hāa
18:21; Kūj
5:1-6
23:27
Kūj 7:11-
12; 22:14;
23:28

Ná-a ɓa-á a embei do 'j kam ha wɔ?

Ná-ā ɓa-á kam ni a tór ka wɔ?

³⁰Yei ngi kono ka níi t mɔto kay kaā nduú.

Yei ngi kono ka kanjā kaā nduú nge hólo ni nahá ná.

³¹Ɛ najh k ndurū kaā nduú nge tór ka ná.

Yɔ nge k t'úɓɔ húlu keme kála ná.

Na kabh nya keme tōroi wɔɔ, nj'ulo ɓa tululu.

³²J gō-ó wɔɔ, yɔ atá jonyoi njɔ li,

Tíko atá kugoi njɔ li mbōtorō.

³³Kami atá ka kɔ nákoloo.

Tíko ngarā kemei atá nāha kó ta

Yi ka kodyo ha ngi jɔ ndélee.

³⁴Yi atá ke njɔ m debe nge todo

Kam bŭlu manh bāabɔ katā-á.

Njɔ m debe nge todo tarā lólɔ kāga-á tarh jɔ bato ná.

³⁵Yi áta tōr jɔ na: Debee undoi ma,

B yɔ kó m'embe konyo ngē.

Debee t'undoi ma, b yɔ kó m'oō náa madā ngē.

Ndi nge dá-a kó m'áta ndúrū 'j kam kaā ná wɔɔ,

Ta téle ka kanjā'n ɓa tɔ wɔ?

24 Ɛ najh ka kundō mánjā rɔ m ngi keme kashee.
Tíko é najh kabh t bō'n ta ka njiya sɔɖin ngē.

²Hadí wɔɔ, ngarā keme ni a njól túju náa

Tíko tarā ndala ni a oɖyo ha dójɔ nāhakash.

³Debe a nāha kúju t kŭlu marā'n

Tíko a undō'n mɔto nya ngá ngér t kŭlu náa kigii'n.

⁴T kŭlu náa kigii'n dýato á-a kúju ná ye'n yi dóso

T náa ngi gāta ni kalngandhee tíko t náa

ngi nɔɔ wɔ ná.

⁵Debe nge kam kadya dóso t tógɔ'n

Tíko debe nge kabh t náa kigii'n nūngɔ nya

A ye t jɔ nahá jɔ nahá.

⁶Yi asa ta tete kōl t kŭlu kodýɔ nge nɔ'n.

Tíko lo kono dɔɔɔ m ngi kodýɔ debee baa

Ná wɔɔ, see etei kembe gānga jɔ.

⁷Tarā kam m debe nge sɔba-á wɔɔ,

Kam kadya ye náa nge tií tarh ɓɔ.

Náa ná-ā, yɔ asa ta tenye tarā nya kodýo'n ha

23:30

Eja 5:11

23:35

Kūj 20:1

24:1

Kūj 3:31-

32

24:2

Haa 2:1;

110:7; Eja

32:6; Oje

4:1

24:3

Kūj 14:1

24:4

Kūj 8:21

24:6

Kūj 11:14;

Luk 14:31

Dana m debee taṛa ndogō bēbo-ś ngē wō ná.

⁸Debe nge ka njól keme nya ha ta nāha kash ná,
Etei ka kúu nya nge mindi jó.

⁹Njól tól debe nge t njo saba'n ye nāhakash.

Tíkō debee a sūbo ha m nge sóo bē.

¹⁰Wób roi oyo yélelé ndi náa wuṛukol wóó,
Tógoi atá ke dí ménye bá.

¹¹Ɛ taā jo m debe ngi kuko ni nii jo tōgo-ś ta ká tól ni ná.

Debee ngi k kabh ni ni'n ta ká tól ni nii ná,

Ɛ nāha roi t taṛh āda inyei ni.

¹²Wób yi tōr jó na: Ha! Dee d'igii ngē.

Nubo nge ka ndójō ngaṛa keme m debe ná

atá kigii ngē wó?

Nge kono ka kundō kam nya jo ha kedyei ná

atá kigii ngē wó?

Yō atá kubō debee díyadiya t gō kulō nāha niyee.

¹³Mōno má, onyo kemb teg, na nō bo.

Na kemb teg kó k konyoi ná, nyéle tií keme keṛei.

¹⁴Ada igii nō na kam kadya ye nya bəyá ha kadya roi.

Wób yi embe kam kadya wóó, ndi nóho əḏa

't āda aye ná,

Debe nj'atá kōrh taṛa náa kundō keme joi ngē.

¹⁵Nge keme kash, ɛ najh dōo gōmb

Lo kinji m debe nge jōsuṛu-ú ngē.

Ɛ najh túju lo kó yō k kōrh koō 't ná.

¹⁶Debe nge jōsuṛu asa ta kusō njo mífjójó

B yō kó yō ba asa ta tōso rō nya kib taṛh bé.

B ngi keme kashee wóó,

A mbərei góloi ni kam náa rōtōndoō.

¹⁷Wób madābei usō wóó, ɛ najh nāha rōnye,le,

Wób náa ugo n b dōba wóó,

Āda kemei najh dōso t rōnye,le nge kalngandh'n ngē.

¹⁸Kó na ya Ngekalngo* ɔ náa ná wóó,

Atá nyelē nya ngē* wō

Yō téle unu wōngo nya 'j jo nya.

¹⁹Ada wōngo najh nēhgi rō m debee ngi ka

nāha kash ná-ā.

24:10

Job 4:5

24:11

Hāa 82:4

24:12

1Sam 2:3;

Job 34:11;

Hāa 54:5;

62:12;

139:2;

Mat

16:27;

Rom 2:6

24:14

Kūj

16:24;

23:18

24:16

Job 5:19;

Hāa

34:21

24:17

2Sam

3:32; Hāa

35:15, 19;

Abd 1:12;

Mis 7:8

24:18

Job 31:29

24:19

Hāa 37:1

* 24:18 Nyelē ngē: T taṛa Hebro'n ye náa nge kusō gō kam m debe ngē.

Ɛ najh ka kundō mánjā rō m ngi keme kashee.
 20 Hadī wǎǎ, debee ngi ka nāhā náa nō ngē ná-ā,
 Náa kundōkemejō-ǎ ni ndetē
 Tíko lámba m ngi keme kashee atá nya koyo.
 21 Mōno má, ǎ belē Ngekalngo,
 Tíko ǎ belē'n kóngar ǎ.
 Ɛ najh kuǎo roi rō m debee ngi ka sīngilī náa.
 22 Hadī wǎǎ, náa wuɽukol atá tei t rō ni ǎa rúsu bé.
 Ná-a igii náa túju ná katá tei 'j rō m Ngekalngo
 Bó-o 'j rō m kóngar ǎ wǎ?

Ha kadā kam kadya ngi madaa

23 Oi ha kodyo m ngi kam kadya ǎa dyatō.
 Kinji lo seré wǎǎ, kǎrh kēje m debe ye náa nge nō ngē.
 24 Debe nge tǎr nge keme kash na: Yī ye jǎsuɽu,
 Wǎǎ, debee etei tǎhō nya tíko mǎtō debee
 Etei kembe wōngo jō nya.
 25 B debe ngi ka ndáng ngi keme kash ná-ā,
 Ye náa rǎnye ǎa yǎo etei kembe
 tǎrtara tíko keme nō.
 26 Debe nge ka téle tǎr ha t gō dóbo nya'n ná
 Ha nya ná ye njō ha njób tǎra nahǎ ná.
 27 Ɛ tǎmō gō kuloiyee taá hǎlá.
 Ɛ tǎmō gō nō tií keme megei tíko 'j gō-ó wǎǎ,
 Yī atá tǎmō kújui.
 28 Ɛ najh tǎr ha kǎjō t hǎlá nge 'j kam jō m
 madābei ngē.
 A anjā ha ta ka gólo debee t ha ngi 'j teɽei'n wǎ?
 29 Ɛ najh tǎr jǎ na: Njō yǎ nāhā nya ma'n ná wǎǎ,
 Ma m'áta nāhā nya n bǎyá,
 Tíko ma m'áta kubō debee ta kasa t gō
 kulō nāhā niyee.
 30 Ma m'tei hǎlá t kaj mege m debe nge nyel
 Tíko m'tei'n taá t kaj mege nduú m debe
 Nge kuɽū jō nya koyo.
 31 Ō, kōn ot utū keme lo ǎa dér.
 Nyǎ ngi nō ngēe utui keme lo ǎa dér
 Tíko ndogō kōo nya kǎ kundō nya ná
 Usō túju ǎa sǎksák.

24:20
 Job 18:5;
 Kūj 23:17-
 18
 24:21
 Rōm
 13:1-5
 24:22
 Hāa
 73:19
 24:23
 Tei 18:16;
 Leb 19:15;
 Hāa 72:2;
 Kūj 1:6;
 Jer 22:16
 24:24
 Kūj 17:15
 24:28
 Hāa 7:4
 24:29
 Kūj
 20:22;
 Mat 5:38-
 41
 24:30
 Kūj 6:6-
 11

32 M'ndurū ba sílilí, tíkō m'njól ha jō-ó.
 M'w, āda m'embe náandáj 'j keme-é.
 33 Yi tōr jō na: Ada debe todoó bi 't ménye kó,
 Āda debe rīngi bi 't ménye kó.
 Yi t'ulo jii keme nahá 'nj todo'n bi ménye ba tō.
 34 Wóó, ndoó atá dabii dóbo ta kujō bala
 Kinji joi njo nge dab dóbo nóho ná.
 Tíkō ndoó kiji māj bisi atá tei t roi rúsu
 Njo debe nóho nge kuko náa kata ji nya ná.

Kūjūha m Salomō nge dya

25 Oi dyato kūjūha m Salomō
 Kó debee m Ejekiya, kóngar bō 'j Juda njángā.

2 Yōrō jō náa ye náa kārhtaṛa m Nuḃo.

Kanjā mōto náa t gō'n ye nya náa kārḥ taṛa
 m kóngar bō.

3 Njo nobé ke'n tií kudō-ó, jōngáya kol'n t ngá ná,
 Debe asa ta kanjā mōto ngarā keme m kóngar bō ngē.

4 Ōrh ki mbe njaha kéte tíkō

Kōdh atá kunu ta nāhā'n baya.

5 Ōrh nge keme kash tíi 'j taṛa kam m kóngar bō-ó,
 Tíkō mōto kēmbelē kóngar nya atá kuko ngáya ngér
 T kulu ha nge jōsuṛu'n.

6 E najh ka kōjō roi nō m kóngar bō-ó.

Tíkō é najh kabh ká kēḏa lo kēḏa m debee bō.

7 Ye sóo 't ta debe tōri na: Ye taá,

Umbō ta debe téle t yi'n t ngá,

T nō m debe bō kó yi kō nya t kami'n.

8 E najh kiḃ lám kabh ká sek ngē.

Na ya 'j gō-ó b madābei ulō sōnyō joi wóó,
 Yi atá nāhā'n neré wō?

9 Yi ba abh ká ōrh gō hei t nō m madābei,

Tíkō é najh tei t mōto ha m debe nge
 kádya'n hālá ngē.

10 Na ya 'j gō-ó b yō oō wóó, yō atá ndéfyei.

Tíkō rii atá kundō gundu.

11 Ha nge debe kōdyo t jōkāgalo nge nō'n ná,
 Ye njo kanā kāga pōm* lór nge debe hótō
 mbe njaha gidi ná.

24:33
 Kūj 6:10
 24:34
 Kūj 10:4;
 Nge 10:18
 25:1
 1Kón
 4:32; Kūj
 1:1
 25:2
 Tēl 29:29;
 Kūj
 16:10-15
 25:5
 2Sam
 7:13; Kūj
 16:12;
 20:8
 25:7
 Luk 14:7-
 10
 25:8
 Mat 5:25-
 26
 25:11
 Kūj 15:23

12'Déle mbi koō'n nge kam kaďya nge k ndáng debe,
Ye njo nāngá lór tíkɔ ye'n njo náa tómɔ rɔ t
lór nge nɔ'n ná.

13Mōnokulɔ nge jɔsuɾu ba nɔďi ha m ngi k kulɔ nyaa
Ye njo lanej* nge ka kusō nōhu kudɔyɔ kōho-ó ná.
Yɔ adā rɔnyelete t kába nyaa.

14Debe nge ka kɔjɔ rɔ nya búlo jɔ kadābulo
Nge yɔ nōmɔ kadā b kadā ngē ná,
Ye njo kaānji nge nyéle kɔsɔ nya ka ďá-a'n
b kegē ker ná.

15Debe nge ka nāhɔ wōngo lám ngē ná-a debee
Etei kundɔ nya ta tete jī m ngol ngudú nya wɔ ná.
Tíkɔ ha kodɔyɔ nge t nji nyóo'n a tétē nūngɔ debe.

16Wɔb embe teg wɔɔ, onyo āda asa t lo bōi bé.
Na ya onyo b ndāna bɔ wɔɔ, áta túdo.

17Njoi najh ka kuɔɔ rēbe taɾa kúju m madābei ngē.
Na ya kɔɔ asa n 'j motoi wɔɔ, ďa sūboi.

18Debe nge ka tōr ha kɔjɔ t hālá
Nge ke gō-ó ngē jɔ m madābe nya ná,
Ye njo ďūngɔ, kuyɔ hɔ, tíkɔ kam kuɔɔ
kuɔɔ nge kata ná.

19Kuɔɔ kūlu m debe nge mindi jó ndi náa wuɾukɔl,
Ye nya njo kuɔɔ kūlu m ngānga tété tíkɔ njo met.

20Debe nge k kəlā hā rɔ m debe
Nge wuɾu nya k kɔl nya ná

Ye njo debe nge kuko ramá k kɔrh 'j rɔ
nya nōhu kūlu-ú,

Bó-o njo m debe nge hótɔ manh masā kam
katā ngálē ná.

21Wɔb bō onyo madābei wɔɔ, āda n náakusɔ.
Wɔb kunjɔ onyo n wɔɔ, āda n manh.

22Yi nge ná ye nyāla har nge yi kɔi kumbɔ jɔ nya.
Ada Ngekalngo* atá kubɔ jɔ njoi.

23Nyéle nge ka kiɓ 'j mbɔɔɔbē-é aye'n nji.
Taɾa ndala nge ka kodɔyɔ ha

Lo munduú nāhɔ kɔ kam debe a ɔi kiji.

24Ye sóo 't ta debe ngūdú jɔ kúju toďo'n,
Umbɔ ta toďo gō nahá t mandaá nge ka kinji t kōl'n.

25Ha nge nɔ nge kiɓ 'j jɔngáya kudɔ-ó,

25:12
Hāa
141:5; Kūj
13:18
25:15
Kūj 15:1;
Nge 10:4
25:18
Kūj 12:18
25:22
Hāa 18:8;
Mat 5:44;
Rɔm
12:20
25:24
Kūj 21:9
25:25
Kūj 15:30

Ye njo manh nyóo tií keme m debe nge
kɔɔ kasa nya ná.

²⁶Debe nge jɔsuɔu nge dába kusō nɔ m
nge keme kashee,

Ye njo mólɔ manh nge kam nya ke hɔtɔhɔtɔ,
Tíko ye'n njo goto de nge koó katā ná.

²⁷Konyo kemb teg ba kalngandh ná ye
náa nge nɔ ngē.

Tíko kanjā ha kɔrhtaɔa rɔ bɔ ná ye kɔrh taɔa rɔ ngē.

²⁸Debe nge kasa ta konyo bē jɔ rɔ nya yɔ ba-á ngē ná
Ye njo bēbɔ nge madābaa kudu t tɔgɔ'n
Tíko kəda 'j ta kundɔ ni ndogō ngáya giɔi'n gidi.

26 Kɔrhtaɔa rɔ ye náa nge tɔɔ debe səba ngē.
Ye njo lanej* ka kusō jɔ nahá ngānəngā ná.

Tíko ye'n njo nji nge ka ker kaja bāla-á ná.

²Tɔhɔ nahá nge 'j kam a nāhə náa ngē.

Ye njo mōno yelh mála nge kiɓ ka nahā pripri ná,

Tíko ye njo kəɔákəɔá nge kiɓ kaɓh ná.

³Njii ye náa kundɔ súndɔ, jám ye náa taɔa m kodo.

B bɔɔbɔndɔ wɔɔ, ye nya náa nge ta debe kəla

T dana báɔa m debe səba-á ba.

⁴Ɛ najh téle t ha'n tɔr debe səba t gō ha səba nya ná'n.

Na ya dá titi n.

⁵Ɛ téle t ha'n tɔr debe səba t gō ha səba nya ná'n

Na ya yɔ ba téle ɔ rɔ nya njo debe nge kam kaɔya.

⁶Debe nge b ulɔ debe səba wɔɔ,

Yɔ ba túgɔ njo nya gánga,

Tíko ai náa āda a nāhə náa jɔ tɔgɔ-ɔ.

⁷Kūjúha nge ka tei 'j taɔa m debe səba-á

Ye njo m nge bɔtɔ kash kó njo nya koyo tíi ná.

⁸Debe nge ka kɔsɔ gɔnɔ m debe səba ná

Ye njo m debe nge kulɔ wɔɔrowoɔyo keme ngabujo ná.

⁹Kūjúha nge ka tei 'j taɔa m debe səba-á

Ye njo kōn nge kɔsɔ ji m nge kenh kaā ná bəyá.

¹⁰Debe nge kunu debe səba kulɔ-ɔ

Tíko kunu nge njiya taɔh kulɔ-ɔ

Ye njo m debe nge kundɔ kuɔɔkuɔɔ

Āda kadā do t debēe ba dér ná.

25:27
Kūj 27:2;
Mat 23:12
26:1
1Sam
12:17; Kūj
19:10
26:2
Tel 23:5
26:3
Haa 32:9;
Kūj 10:13
26:4
Eja 36:21
26:5
Kūj 8:7
26:6
Kūj 10:26

11 Debe səba nge téle ke mɔtɔ ha səba nya ná
Ye njɔ m bisi nge kono téle k kuso náa nge
yɔ kúdyɔ ná.

12 Wɔb yi ɔ debe ɔ rɔ nya yɔ ba ye njɔ nge kam kadya.
Kundɔ keme jɔ m debe nge səba-á ye sóo 't umbɔ n yɔ.

13 Nge nyel tɔr na: Mbānga ngese utu dóbo.
Ngese na əɖa kam dóbo ná.

14 Nge nyel nj ndūburū keme yanga-á,
Njɔ taɾa kúju nge k téle rɔ nya jɔ sarinyē bəyá.

15 Nge nyel aɓh'n jī nya ta ká kulo keme kār.
B lo ta téle'n jī nya kulo kārɔ nya wɔɔ,
Kɔrɔ asa n ba nák.

16 Nge nyel ɔ rɔ nya ha kam nya kadya ɓɔ
Umbɔ debee miɲjɔjɔ ngi kigii téle tɔr ha t
gɔ dóbo nya'n.

17 Debe nge k hón taɾh wɔɔ,
Kujɔ jī nya kinji kam ha nge mɔtɔ nya
kɔdɔ nya ngē ná,

Ye njɔ m debe nge kuko bisi 'j mbi nyaa.

18 Njɔ debe nge wōngo kasa nya nák wɔɔ,
Kɔi taɾa kēɾ har ka túdu'n debee tɔl ná,

19 Debe nge ka gólo madābe nya b tɔr na:
Ma m'ye n bé,

Ye nya dóbo díya bəyá.

20 Kēɾ b ndetē wɔɔ, har nj'oyo.

Debe nge saā ha ndetē wɔɔ,
Kɔl nahá ba ná nj ndetē nya.

21 Debe nge ka kɔsɔ mɔtɔ ha kɔ kɔl nahá ka kəɖa'n ná,
Ye njɔ kulu nge debe kumbɔ kam har keme ganun ná.
Tíko ye njɔ kēɾ nge debe kulo har-é.

22 Haa kodyo m debe nge ka sāa ha yei njɔ
Náakuso nge nyelē.

Yɔɔ aɓhii mbóng ta kɔtɔ mɔtɔ ɓodo debe-é.

23 Taɾa ndala nge nyóo lémlém
T ngāɾa keme nge nɔ ngē'n ná,
Yei njɔ gúdo kénge nge debe kɔl gidi
T ki mbe njaha'n ná.

24 Nge ka sūbo debe ná a oɖyo ha gólo bē,
Tíko ha gólo bē əɖa'n keme nya.

26:11
Hāa 85:8;
2Ptɔ 2:22
26:12
Kūj 3:7;
29:20
26:13
Kūj 6:6-
11; 22:13;
24:30-34
26:14
Kūj 6:9
26:15
Kūj 19:24
26:20
Kūj 22:10
26:21
Kūj 14:17
26:22
Kūj 18:8
26:24
Hāa
31:18;
41:6

²⁵Wóɓ odyo nya'n ha t mindi nyelē'n na neré wóɓ,
É najh taā keme,

Hadī wóɓ, náa wuɗudyoó miíjɔjó ədeɪ
ngaɾā keme nya ná.

²⁶Yɔ asa ta kuyɔ jɔ ha sūɓɔ debe nya ná t ha kujɔ'n.

B yɔ kó ha keme kash nya ná atá kɔjɔ rɔ nya

T hālā dana m ngi kámnahāa.

²⁷Debe nge kor goto wóɓ, yɔ ɓa atá

téle kusō keme-é

Tíkɔ kōo atá téle kusō jɔ m debe nge k

ndūburū nya ná.

²⁸Taɾa ndala m debe nge ka kodyo ha kujɔ ná

A sūɓɔ ngi kono yɔ ɓa kadā ni do ná.

Tíkɔ taɾa nge ka tóo debee pelele ná,

Yɔ ɓa-á ye nge ka túju náa wō ná.

27 Ɂ najh ka kɔjɔ roi jɔ náa nge tíí jɔl.
Na yi igii náa nge katá ke taá kajan̄h ngē.

²Ada debe nge kaɗyá kó ɔɔɔ gonoi,

B āda najh ke teɾei yi ɓa ngē.

Ada mbā kó ɔɔɔ gonoi,

B āda najh ke ndāɾá teɾei ngē.

³Kōo ɔi tíkɔ ngáya wai ɔi'n ɓɔ ɗyato

B yɔ kó wōngo m debe sɓba ɔi umbɔ ni ɓa dér jó.

⁴Wōngo wuɗukātā m debe,

A nāhā n kó yɔ a nāhā náa nge nɔ ngē kalngandh.

Tíkɔ wōngo a húi jɔ debe njo manh kulɔ ná.

B ná-a asa ta kəɗa nɔ m janga-á wɔ?

⁵Ndáng debe t hālā ráng ye sóo 't

Umbō tára debe lo munduú.

⁶ɓokúdoi b edei do wóɓ, taā keme nahā əɗa 't.

B madābei kó k njób teɾei ná ye t gólo bē'n.

⁷Debe nge ndāna tíí wō ná,

Téle gidi nya āda kemb teg,

B nge kono ɓō konyo nya ná,

Náa ngi kātaa ɓa dér nyelei taá ngɔtɔ nya.

⁸Debe nge kinya taɾa kúju nya b ka kulɔ kúɓ taɾh ná,

Ye njo m yelh nge kinya kúju nya b kaɓh lo kuɗɔ-ɔ ná.

⁹Kuɓū kat tíkɔ dukón ɓusu ni a adā rɔnyeɓe t debee.

26:25

Hāa 28:3;

Jer 9:4

26:27

Est 2:23;

6:13;

Hāa 7:15;

35:8; Kūj

28:10; Eja

50:11

26:28

Hāa 12:3;

Kūj 29:5

27:1

1Kón

20:11;

Mat 6:34;

Jak 4:13-

16

27:2

Kūj 25:27

27:3

Job 6:3

27:4

Dɔg 5:14

27:6

Hāa

141:5; Kūj

20:30;

28:23

27:8

Eja 16:2

27:9

Est 2:12;

Hāa 45:8

Kódyō nge nō* kó ɓókúɗo nahāa ka kadā nahā ná
A adā nya ni rōnyeɓe bāyá.

¹⁰ Ẹ najh kinya gō m ɓókúɗoi,
ɓó-o ɓókúɗo m biyei.

Wób náa wuɗukɔl usō joi wɔɔ,
Ẹ najh ka ɗā-a ha m kodyoiyee:

Na madābei kó kinji táha kaji-í ná ye sóo 't
Umbō kodyoi nge kinji kuɗo-ó 'j kaji-í.

¹¹ Mōno má, āda kami adya kó rō má nyelē ma.
Bāyá kó āda m'asa ta téle t ha'n ta tōr

Debe nge k tósɔ taɗa má ná.

¹² Debe nge kigii kōrh kēje náa 'j nahá,
ɔ náa wuɗukɔl b aye wɔɔ, anyā ta kuyō rō nya.

B debe nge náa kigii ndetē a aɓh
T kam ɓa ta ká kudu t kam konyo-ó.

¹³ Wób debe nóho taā kūɗo m debe

Nge ke mbā jo nya wɔɔ,

Ẹ taā ramá nya.

Wób yō unu rō nya t taɗa-á ha ta ka kodyo ha

Gō m mana mɔto kaɗya wɔɔ,

Ẹ taā náa 'j jī nya.

¹⁴ Wób debe nóho tōr taɗa nya jo m madābē nya

T nji nya nge ɓo'n tíko t kūlu'n rūtutú wɔɔ,

Debee etei kō nya njo m tōhō debe ná.

¹⁵ Mandaá nge ka kinji t kōl'n ye njo nji nge ker
B téle ka tēs njek njek ná.

¹⁶ Debe nge kōgō mandaá nge bāyá ná 'j jo ha-á ná,
Ye njo m debe nge kōgō nyéle kulɔ.

Tíko ye'n njo m debe nge kuko kuɓū keme jī nya bāyá.

¹⁷ Tēmbē ɓa a ɔlh taɗa tēmbē madā.

Debe ɓa a ndágā kam m madābē nya.

¹⁸ Debe nge ka kundō kam nya jo kótmbáya nya wɔɔ,
Atá kusɔ kanā nya.

Debe nge ka ngōm káɓa nya wɔɔ,

Atá kembe kōsɔ gɔɔ.

¹⁹ Njo kó debe kugo kam nya kam manh wɔɔ,

Kō njili nya tií kam ná.

27:10

Kūj 17:17

27:11

Ku 24:60;

Kūj 10:1;

23:15-16

27:12

Kūj 22:3

27:13

Kūj 20:16

27:15

Est 1:18;

Kūj 19:13

27:18

Luk

19:12-27;

1Kor 9:7

* 27:9 Kódyō nge nō: T taɗa Hebro'n ye kódyō m kaɗya rō.

Ngaṛā keme m debe ye nya njɔ ngaṛā
keme m madā nya.

²⁰Lo kinji m ngi koyoo* tíkɔ goto báda

Nge kol a dosoi njɔ dí ngē.

Kam m debe, a ɔɔɔ nya 't 'j mɔɔ lo ndángā náa ngē.

²¹Mɔɔ hīli m kɔɔdh kui ye ha m mbe njaha,

B har púr ye nya ha m lór.

B etei gānga seré jɔ m debe 't gō ri nya kó kúu ná.

²²Ulo debe nge saba kam nahá

T kōho'n əbe'n keme berh ba wō

B yɔ kó saba nya ná nj ndetē 'j rɔ nya ngē.

²³Igii gō m būndu beteyee adā nɔ,

Undō kami gō būndu náakuluiyee,

²⁴Hadī wɔɔ, náandáa a əda sɔɔ ngē

Tagée kóngar a inji nya t jɔ debe-é ba sɔɔ ngē.

²⁵Wób yi ɔrh móo wɔɔ, nyō nj'ot nya t goto-ó

Tíkɔ etei nya ka kám nyō ngi 'j jɔ kōo nahá.

²⁶Etei kudú ramá t belé mōno batáa ta kadā sé

Tíkɔ bala biyaa wɔɔ, yei nya náa ta ka

kugō sé'n mege.

²⁷Mba kóo binyeyee ba asa ta kusoi'n náa,

Tíkɔ náakusɔ m debe keme kújuiyee.

Tíkɔ asa'n ta yi kɔ'n gō m berh kuloi ngi mandaáa.

28 Nge keme kash a anyā 'j ta debe tōbɔ gō nya.
B debe ngi jɔsuruee wɔɔ, tei keme lo bé

A njiyei'n njɔ buɔɔ ngese.

²Wób debee keme bēe jónyoi kúɔɔ wɔɔ,

Ngol jɔ bēe beibei,

B t debe nge kam kadya'n tíkɔ nge kigii náa wɔɔ,

Náa ba dér njiyei t gō'n.

³Debe ngendoō kó ka nāhā konyo ngindoō ná

Ye njɔ nji nge ka ker t nyéle bémbe'n b 'j gō-ó wɔɔ,

Náakusɔ ndetē ná.

⁴Debee ngi téle gidi ni kadā njiha ná

A əlei tōy m nge keme kash.

B ngi kono ka kundō kam ni gō njiha-á wɔɔ,

A jónyoi kúɔɔ taɔa ni.

⁵Debee ngi nɔ ngēe a oōi jɔ ha nge jɔsuru jájá ngē.

27:20

Kūj

30:15-16;

Nge 1:8;

Hab 2:5

27:21

Kūj 17:3

27:23

Kūj 12:10

27:24

Kūj 23:5

28:1

Leb 26:17;

2Kón

7:7; Hāa

138:3

B debee ngi ka kanjá Ngekalngoo* a oōi jo
ha jájá ba dér.

⁶Ngendoō nge ka njiya jo dóbo nge j̄s̄uṛu
nya ye sóo 't

Umbō nge náandáa nge ka njiya jo dóbo nge dog.

⁷Debe nge ka kundō kam nya gō njiha-á

Ye mōno nge kigii náa.

B ɓɔkúɗɔ m debee ngi tenye kāra ni ka kusɔ'n náa ná,
Atá kugo sɔnyɔ jo m biya nya.

⁸Debe nge ka kumbo náandáa nyaa jo madā-á

T k̄ulu m manh nya nge yɔ kumbo ɓɔ ná

A kám náa ná-ā jo nahá ha m debe

Nge ka kɔ kam kala m ngindoō.

⁹Wób debe unu mbi nya taā'n nyéle,

Yege'n 'j koō njiha wɔ́,

Gór Nuɓɔ nya ba ná ye náa wuɖuɖyóo bé.

¹⁰Debe nge náhɔ́ kɔ́, debee ngi j̄s̄uṛuee ndōm,

Kunu dóbo nge nɔ ngē wɔ́,

Yɔ ba atá nya kusō keme gōmb nge yɔ ba

dɔ́-ɔ t j̄i nya'n.

B debee ngi hál ni nɔ ná, etei nya kinji t rɔnyele'n.

¹¹Debe nge náandáa ɔ rɔ nya yɔ ba debe

nge kam kaɖya.

B ngendoō kɔ́ kigii náa ná atá kɔrh mɔɔ nya

ta kɔ́lɔ́ hálá.

¹²Wób debe nge j̄s̄uṛu tete kɔ́l* wɔ́,

Ye kɔ́ɔ ɔ́ɔ nge kumbɔ́lo ɓɔ.

B wób ngi keme kashee b íbii t yi ni'n wɔ́,

Debee enyei ta ka daɓ.

¹³Debe nge b a uyɔ́ jo kalh jo njiha nyaa wɔ́,

Nj'embe jo nya ngē.

B debe nge b t̄ɔr t hálá tíkɔ kinya gō kalh

jo njiha nya wɔ́,

Etei kɔ kam tōndoō nya.

¹⁴Debe nge ka belē Ngekalngo ba sɔ́ ná,

Atá kembe rɔnyele

B debe nge keme nya ngér ná wɔ́,

28:6

Kūj 19:1

28:7

Kūj

23:19-21

28:8

Tei 18:21;

Job 3:5;

27:17;

Hāa

112:9; Eje

8:8; Luk

14:12-14

28:9

Hāa

109:7;

Kūj 15:8;

Eja 1:13

28:10

Hāa 57:6;

Kūj 26:27

28:12

2Kón

11:20;

Job 24:4;

Kūj 29:2

28:13

Leb 5:5;

2Sam

12:13; Job

3:33; Hāa

32:1-5;

Dan 4:27;

1Jq 1:9

* 28:12 Tete kɔ́l: T taɖa Hebro'n wɔ́, ye kembe rɔnyele ha t̄ɔltaɖa kulɔ́.

Atá kusō keme náa rōtōndoō.

¹⁵Nge keme kash kó konyo bē jo m ngi ndoō ná,
Ye njo m ngese kó ka guṛū tíkō
Ye njo m ursu* nge ka tōbō gō jā ta kuko.

¹⁶Kóngar nge nyalā náa kigii ná,
A nāhā kó debee a embei konyo 'j gō kabh nya.
B nge ka sūbō náandáa nge t gō dóbo nya'n ngē ná
Atá kinji ta ndi nyaa katá baa.

¹⁷Debe nge tōl debe kó,
Kanyā tátatá ká kugo jo nya t goto ná,
Ada debe najh kōgō nya jo-ó ngē.

¹⁸Debe nge ka njiya gō dóbo náa nāhā nge
t gō-ón wōó,

Nubō atá kadya nya.
B nge kó dóbo nyaa ke jó b dóg ná,
Atá kusō keme yi nge nóho.

¹⁹Debe nge njaā mege nya nō wōó,
Atá kembe náakuso mbamban.
B debe nge ka tōbō gō náa nge 'j kam ná,
Atá téle ke nge ndoō kiji mār bisi.

²⁰Debe nge ke jōsuru ba nōdi ná,
A embe tōrtara nge kalngandh.
B debe nge ndeg na t n'embe náandáa ba lám ná
Etei kinya nya búlo 'j kembe konyo ngē.

²¹Kōrh kēje nahā ye náa nge nō ngē.
Na ye ha náakuso di ménye bá ná-a,
Debe a ye'n nge kalh jo njiha wō ná.

²²Debe nge kam kash náa a anjā
Ha ta téle ke nge náandáa ba lám.
B yo igii ha katá nya téle ke nge ndoō
kiji mār bisi ngē.

²³Debe nge ndáng madābē nya
Atá kembe keme nō 'j ká rō nya,
Ta kumbō nge kó ka tóo nya t tara nya'n pelele ná.

²⁴Debe nge bogo biya nyaa t kó nya'n b tōr na:
Yi nge na ye kalh jo njiha ngē.
Debe ná ba-á ye madā kabh m nge túju náa wō ná.

²⁵Debe nge ka kōjo rō nya bō ná,
A nāhā kó kōl a əḏa.

28:17
1Sam
30:17;
1Kón
20:20; Jer
4:15
28:18
Est 6:13;
Kūj 10:9;
Jer 39:18
28:19
Kūj 12:11
28:21
Leb 19:15;
Haa
94:21;
Kūj 18:5;
Eje 13:19
28:23
Kūj
27:5-6
28:24
Kūj 18:9;
19:26
28:25
Kūj 4:17;
29:25

B nge kó kinya rɔ nya keme jì m Ngekalngo-ó ná
A embe tórtaɾa nge kumbōlo.

²⁶ Debe nge ka kundō keme nya jɔ rɔ nya
Yɔ ɓa ná ye debe nge sɓa.

B nge kó ka njiya t kam kadya'n ná Nuɓɔ
atá kadya nya.

²⁷ Debe nge ka kadā náa t ngendoō ná
a nyalā náa ngē.

B debe nge ka kunu kam nya kēlā ngelɥ ná
Etei ta tɔhɔ nya ɓɔ.

²⁸ Wɔɓ ngi keme kashee ibii t yi ni'n wɔɔ,
Debee etei ta kanyā daɓ.

B wɔɓ yɔɔ tújui tii wɔɔ, debee ngi jɔsuɾee
Etei ke t jɔ nahá jɔ nahá.

29 Debe nge kono ka ndáng ni n
T njɔ nahá njɔ nahá b ka ngát gō nya ná,
Etei ta túju nya t taɾa jì-í ɓa 'j ta
debe kembe dáwɔ nya.

² Wɔɓ debee ngi jɔsuɾee beibei t jɔ nahá wɔɔ,
Debee etei nāhɔ rɔnyeɓe.

B wɔɓ ngi keme kashee b onyoi bē wɔɔ,
Debee etei ka tɔhɔ rɔ ni.

³ Debe nge ka táɾa kam kadya ná
A adā rɔnyeɓe t biya nya.

B nge ka kuɓɔ rɔ nya rɔ m mandaáa ngi kuso jɔɔ ná,
A túju náandáa nyaa.

⁴ T kūlu ha nge jɔsuɾu'n á-a, kóngarɔ ɓɔ
A undɔ'n mɔɔ bē nya ngá kó a ngér'n wɔ ná.

B nge ka taā lambóo t njɔ nahá njɔ nahá ná a túju bē.
⁵ Debe nge ka too madābe nya pelele t taɾa nya'n ná,

A dɔɔ bānda mɔɔ njɔ nya.

⁶ Debe nge nɔ ngē a usō keme gōmb
T kūlu kalh jɔ njiha nya'n.

B debe nge jɔsuɾu wɔɔ,
Nj'undo kɔɔɔ tíkɔ nj nāhɔ'n rɔnyeɓe.

⁷ Debe nge jɔsuɾu a igii ha m ngindoō

B nge keme kash aɓh t náa kigii ná'n ngē.

⁸ Ngì ka sóo bēe a osoi mɔɔ har keme bēɓɔ-ɔ.

28:26

Haa 4:5;

1Kor 3:18

28:27

Tél 24:19;

Haa

109:17;

Kūj 22:9

28:28

Job 20:19

29:1

Tei 32:9;

Tél 9:27;

2Kor

36:16;

Jer 19:15;

Hab 2:7

29:2

2Kón

11:20;

Kūj

28:12;

30:22;

Nge 10:6

29:3

Kūj

5:8-10;

8:15-16;

10:1; Luk

15:11-32;

29:4

29:5

Job

32:21;

Kūj 26:28

29:6

Job 5:13;

Nge 9:12

29:7

Kūj

31:8-9

29:8

Kūj 11:11

B ngi kam kaɖyaa a nēhgi kó wōngo a téle tete.

⁹Wób debe nge kam kaɖya nj nēhgi seré t
debe saba'n wóó,

Debe saba ná atá níi t lo nāha wōngo-ó
nge wóó, nj túbo,

Āda lo kōrh koō nj ndetē.

¹⁰Debee ngi ka nyēre más ngáa,

A sūboi debe nge jɔsuru.

B debee ngi jɔsuruee wóó,

A undōi kam ni jɔ ha kinji t kam nya'n.

¹¹Debe nge saba a tei t njól ha nyaa ba dér t hālá.

B debe nge kam kaɖya a ngōm yi nyaa.

¹²Wób nge konyobē a déle mbi nya a oō'n
ha kujɔ wóó,

Berh kulo nyaa ba dér etei téle ke ngi keme kashee.

¹³Ngendoō tíkɔ nge ka nāha debee konyo
yei debe díya ba:

B Ngekalngo* ye nge ka nāha kó kam ni
teē jóo ba dér.

¹⁴Kóngarɔ bɔ nge ka gānga seré m ngindoō t
gō dóbo nya'n ná,

Mɔtɔ kēmbelē kóngarɔ nya atá kukɔ ngáya
ta ngér ba nɔdí.

¹⁵Njii kɔɖyɔ tíkɔ ndáng bē a nēhgi kó
kam debee a aɖya.

B mōnoɖ ngaba nge kinya ni'n ka dá-a tií bəyá bé ná
A ugo sonyɔ jɔ m kó nya.

¹⁶Wób ngi keme kashee bei bɔ wóó,

Kalh jɔ njiha nj'aáh nya t kétekéte

B debee ngi jɔsuruee ba etei kɔ kusō ni.

¹⁷Ōɖyɔ mōnoi, kó yɔ atá kedei lo kōrh koō.

Yɔ atá nēhgi kó ta kaɖya roi kembe rɔnye.

¹⁸Wób ha nge tei 'j tara m Nuɔɔ ndetē wóó,

Debee etei ka kaáh tií bəyá bé.

B debe nge kundō kam nya gō njiha m Nuɔɔ-ó wóó,

Rɔ nya atá nyelē nya.

¹⁹A ndángi berh t ha kɔɖyo taá tara'n ngē.

Yɔ atá koō jɔ ba wɔ, b yɔ kó nj téle rɔ nya gō-ó ngē.

²⁰Wób yi ɔ debe nóho a oɖyo ha 'j ta njól mɔtɔ wóó,

29:10

Já 3:12

29:11

Job 15:13;

Kūj 12:16

29:12

2Kón 2:9;

Job 34:30

29:13

Kūj 22:2;

Mat 5:45

29:14

Hāa 72:1-

5; Kūj

16:12

29:15

Kūj 13:4

29:16

Hāa 91:8;

92:11

29:18

Hāa 1:1-

2; 119:1-2

29:20

Kūj 19:2

Kundō keme jō m debe nge saba-á ye sóo 't umbō n yō.

²¹ Berh kulō nge kába nya lēndh nya

T náa nōō t mōnod nya'n ná,

Atá téle nāhā rō nya ye njō na mōno keme nya ná.

²² Debe nge wōngo nya kēda taá tarā kón nya ná,

A nāhā kō kōl a íb.

B debe nge wōngo wuŋukātā a alh nya jō njiha bō.

²³ Kōjō rō m debe atá nāhā nya kō ta yō téle

kulō jō nya ngá.

B debe nge kabh t hál nge nyóo lémlém'n ná

atá kembe kōrhtaŋa.

²⁴ Debe nge kukō bōkúđō t nge bogo'n wōó,

A sūbō rō nya yō ba.

Yō oō ha ndólō katá kusō jō m nge bogo-ó ná,

B yō yege tōr ha nya t hālā 't.

²⁵ Belē tarā kam m debee ye gōmb nge debe dōó.

B debe nge kinya rō nya keme jī m Ngekalngo-ó ná,

Atá kinji t rōrēndē'n.

²⁶ Debee bō bé a enjei ta nō tarā kam m ngi konyobēe.

B Ngekalngo ba díya ye'n nge ka nāhā seré

Nge jōsuŋu m debee díyadíya.

²⁷ Debee ngi jōsuŋuee a sūboi debe nge nāhā gō-ó ngē,

B debe nge keme kash a sūbō nya debe nge hál

nya ke jōsuŋu.

Ha m Aguree t Lemuwel'n

30 Yi nge'n ye ha m Agur, mōno m Jake,
Ye ha nge kodyo nya kōjō'n jō m Itiyel.

Ye ha m Itiyelee t Ukal'n.

² Yō tōr na: Haykamh ba,

Ma m'e debe saba kumbō debee ba dér.

M'abh t náa kigii m debe'n taá keme rō má ngē.

³ M'ndáj kam kadya ngē,

Tíko m'abh'n t náa kigii m ngi karh njángā

njángaa ngē.

⁴ Ná-a ba-á alh abh tarh nōbé wō?

Ná-a ba-á des 'j tarh nōbé wō?

Ná-a ba-á kám nyelē ukō n taá keme jī nya wō?

Ná-a ba-á njomh manh taá keme ramá nya wō?

29:22

Kūj 14:17

29:23

Est 5:12;

Kūj 11:2

29:24

Leb 5:1

29:25

1Sam

15:24;

Kūj

16:20;

28:25

29:26

Kūj

16:33;

19:6

30:1

Kūj 22:17

30:3

Kūj 9:10

30:4

Ku 1:2;

Tél 30:2;

Job 26:8;

Hāa 24:1-

2; Kūj

8:22,31;

Eja 40:12;

Jg 3:13;

Epe 4:7-

10; Teē

19:12

Ná-a ɓa-á undō jɔnenh lo-ó ɓa dér taá 'j jɔngáya-á wɔ?
Debe ná ɓa-á ri nya na ná-a wɔ?

B ri m mōno nya nge ngaba ɓa-á ná ná-a wɔ?

Yi igii'n 't wɔ?

⁵Haa ɓa dér kó tei 'j taɗa m Nuɓɔ-ɔ ná,

Yei haa ngi ke yi kundō mɛɛ wō.

Yɔ ye kúto kōl ha m debee ɓa dér kó kinya rɔ
ni keme jī nya.

⁶Ɛ najh kumbo náa nóho jɔ ha nyaa.

Na ya yɔ b ndangi wɔɔ, téle oi titi njɔ debe
nge kujɔ ha ná.

⁷M'terh náa jó bá:

Kéte tíkɔ ta ma koyo wɔɔ, ɔ najh kɔgɔ má náa ná-ā.

⁸Ɔrh ha kodyo ngi 'j kam tíkɔ ha kujɔ 'j keme rɔ má.

Ɛ najh nāhɔ kó ma téle ke nge ndoō tíkɔ nge náandaa.

Ada ma náa nge ta ma kusɔ kasa t lo bō má.

⁹Na ya ukɔ nɔ ngē b m'úsɔ náa m'ndāna ɓɔ wɔɔ,

M'áta ngānga ha kigii tíkɔ m'áta tōr jó na:

Ngekalngo* ɓa-á ye ná-a wɔ?

Ma b m'ndoō wɔɔ, ukɔ nɔ ngē wɔɔ, m'áta ɓogo.

Bəyá wɔɔ, m'áta túju ri m Nuɓɔ má.

¹⁰Ɛ najh kunu jɔ m ɓeɗh kulɔ kabh'n rɔ
m káɓa nya ngē.

Na ya yɔ b tohoi wɔɔ, ha atá téle kusɔ joi.

¹¹Debee nóhoo a njiyei ná yɔɔ yei ngi ka
ndólō biya niyee.

Tíkɔ yegei'n ka tór taɗa ni jɔ m kó niyee.

¹²Debee nóhoo a njiyei ná,

Yɔɔ yei ngi ka kɔ rɔ ni debee

Ngɔ karh njángā njángaa taá taɗa kam ni.

B yegei ka njobō díli 'j rɔ ni.

¹³Debee nóhoo a njiyei ná,

Yɔɔ yei ngi ka kɔjɔ rɔ niyee ɓɔ,

Tíkɔ ye'n ngi ndāɗá kam níi taɗh jaa.

¹⁴Debee nóhoo a njiyei ná,

Yɔɔ yei ngi ngānga ni ke njɔ kuyō hō,

Tíkɔ sēl ni ke njɔ ngele kuyō,

Ha ta ka jónyo'n debee ngi ha ni ndetē

Taá 'j jɔngáya ta tōl,

30:5

Ku 15:1;

Hāa 12:6

30:6

Tél 4:2;

Teē 22:18-

19

30:8

Mat 6:11

30:9

Tél 6:12;

8:12; Jɔj

24:27;

Oje 13:6

30:11

Kuj 20:20

30:12

Kuj 6:2;

Jer 2:23,

35

30:13

Job

41:34; Eja

2:11

30:14

Job 4:11;

19:22;

24:9; Hāa

3:7; 57:4;

Am 8:4;

Mis 2:2

Tíko ngindoō 'j dana m debee.

¹⁵Tēnjh aḅh t mōno nya ngi mandaáa jó.

Yoo tōrii na: Ada! Ada!

Náa mutó aḁei ná, yoo esei tōr na asa wō ná ndetē.

Tíko náa soó aḁei nya ná, ta tōr ni 't na:

Asa! Ná ndetē ɓa nɔɗi.

¹⁶Náa ná-ā yei goto báda*, manda kuju,

Jongáya nge manh kasa nya ngē tíko har, nge

ta tōr 't na:

Asa! Ná ndetē ɓa nɔɗi.

¹⁷Kam nge ka kélē biya tíko

Debe nge kegē koō taɗa m kó nya ná,

Káhāa 'j gō móló etei tōr kam nya 'j ngóló.

Tíko mōno m girwō etei'n ta kuso kam nya ná.

¹⁸Náa nóhoo mutó aḁei 't umboi tógó má,

Tíko náa soó, nge ma kigii ngē.

¹⁹Náa ná-ā yei: Mál kəlā m girwō tií taɗh nɔbē ná,

Gō mál m li tií jo kōo-ó.

Mál kəlā m bato tií kam manh bāaḁo katā-á,

Tíko dóbo ka kəlā m balsáa ka kaḅh'n rɔ

m mōno manda-á.

²⁰Dóbo ka kəlā m mandaá nge ka kanjā nahā wō'n:

Yɔ a usɔ náa b a ɔlh taɗa nya.

B yɔ tōr na: Ma m'nāhā náa nge ke gō-ó ngē nóho ngē.

²¹Náa yei mutó, esei ta nāhā kó jongáya yíi,

Tíko náa yei nya soó, nēhɛi kó yɔ asa ta kuko

rɔ nya tógó ngē.

²²Náa ná-ā wō'n: Beɗh nge téle ke kóngarɗ ɓo.

Səba nge konyo náa ndāna.

²³Mandaá nge ngaba nya sūbo nya.

Tíko beɗh nge mandaá nge téle konyo ɓē

Goto m káɓa nya nge mandaá.

²⁴Mōno jāa yei soó taá jongáya,

Yoo mbetei ɓo 'j dana m madā niyee,

B yɔ kó kam ni aɗya ɓo.

²⁵Yéee túngɔ, kuɗū ngi nūngɔ ni ndetē.

B a kámii náakuso ni jo nahā nōhu kudɔyɔ kōho-ó.

²⁶Ye kébē wōɗee ngi tógó ni ndetē

B tómɔi lo toɗo ni bulo kōo.

30:15

Kūj 27:20

30:16

Eja 5:14;

Hab 2:5

30:17

Ku 9:22;

Tél 21:18-

21; 28:26

30:20

Kūj 5:6

30:22

Kūj 19:10

30:25

Kūj 6:6-8

30:26

Hāa

104:18

27 Ye nyimi ngi kono kóngar̃ ɓɔ ni ndetē,
B wóɓ nj tei wɔ́, etei tei t gō nahá
T bündu niyee bündu niyee.

28 Tíkɔ́ kél 'k wuɾuwuɾū nge yi kasa kuko
nya taá jī bé.

B kaɓh ká todo tíí kúju konyo bē m kóngar̃ ɓɔ-ɔ ná.

29 Náa yei mutó ngi kono gō kusō kaɓh ni nɔ
Tíkɔ́ náa yei sɔ́, ngi kono gō njiya ni nɔ.

30 Ye ngese nge ka nāhā kōl ɓɔ 'j dana m jāa
Yɔ nge ka kɔ debe wɔ́, téle t gidi nya'n ngē ná.

31 Súndɔ́ nge kundɔ́ ni jɔ rɔ nya dana-á ta kaɓh kōl.

Ngē wɔ́, bala binya, tíkɔ́ kóngar̃ ɓɔ

Nge kumbō mōno askaree gō nya.

32 Wóɓ yi ye debe sɓba nge ka kanjā kɔɔ rɔ nya tar̃h,

Bó-o aɓh t njól nge nɔ nge'n wɔ́,

Unu jīi utu'n teɾei.

33 A yíi mba mangh ha ta kuɓū mba nya tei'n.

A undoi nya kōn debe ha ta más tei'n

Tíkɔ́ a búɗoi nya wōngo tar̃h ha ta kōl kiɓ'n.

31 Yi nge'n ye haa m kóngar̃ ɓɔ Lemuwel,
Ye ha nge kó nya kɔjɔ nya'n náa.

2 Yɔ t̃ɔr na: Ha! Mōno má.

Ha! Mōno keme má.

Ha! Mōno kəlānjī má.

3 E najh kinya tógoi kadā mandaáa

Tíkɔ́ ɔ́ najh nya kunu d́obo m mandaáa

Ngi kono ka túju kóngar̃ ɓɔɔ.

4 Lemuwel, ye ha m kóngar̃ ɓɔɔ ta kay kaā nduú ngē.

Ye nya ha m ngi konyobēe ta kay kaā ngi kongee ngē.

5 Wóɓ yɔɔ aii kaā wɔ́,

Keme ni atá koyo 'j gō njiha nge ke yi njángā.

Ada yɔɔ etei ta túju t ha m ngindoō ɓa dér.

6 Edei kaā nge kong t debe nge katá koyo tíí ná.

Tíkɔ́ edei'n kaā nduú t debe nge rɔ nya káta

nya káɾar̃á ná.

7 Edei n āda aī kó keme nya oyo 'j gō ndoō-ó.

Kó āda yɔ najh kugɔ keme nya jɔ

Ha ndoō kiji mɔɾ bisi nya ná ngē.

30:27
Tei 10:4
30:32
Job 29:9
31:1
Kūj 22:17
31:2
Ngi 11:30
31:3
Tél 17:17;
IKón
11:3; Kūj
15:1-14
31:4
Kūj 20:1;
Nge
10:16-17;
Eja 5:22
31:5
IKón
16:9; Kūj
16:12
31:6
Ku 14:18
31:7
Est 1:10

8 Ɛ teē teṛei oḍyo'n ha m deḅe
 Ngi kasa ta koḍyo ha ngē ná-ā.
 Ɛ teē teṛei oḍyo'n ha m deḅee ḅa dér
 Ngi kono deḅee ndōm 'j gō ni ná-ā.
 9 Ɛ teē teṛei, ǎ gānga'n seré t gō dóbo nya'n.
 Tíko oḍyo'n ha m deḅee ngi ha ni ndetēe t ngindoō.

Mandaá nge gāḅarā

10 Ná-a ḅa-á atá kembe mandaá nge gāḅarā wɔ?

Gāta nya umbō gāta med kōs tíi kuḍ-ǎ.

11 Ngaba nya undō keme nya jɔ nya.

Yɔ nj nyalā náa ngi nɔ taá keme kúju ngē.

12 Yɔ a nāḅa kash t ngaba nya ngē,

B a nāḅa n nɔ ḅa nɔḍi t jɔ ndiyee ḅa dér

Kó kinji nya'n t jɔ nya'n tarḥ ná.

13 Yɔ a anjā belé batáa t kulō nge nyóo lémlém

Yɔ nj nāḅa kulō jɔ náa ná-ā t jī nge nyumō'n.

14 Mandaá ná ye njɔ bato m ngi ka nāḅa gātaa

Hadí wɔǎ, yɔ aye'n náakusɔ nya 'j kuḍ-ǎ.

15 Lo ye ndi ḅa tɔ b yɔ íḍ'n tarḥ.

Yɔ a adā náakusɔ t deḅee keme kúju nyaa

Tíko gānga n kulō t ḅeḥ kulō nya ngi mandaáa.

16 Yɔ njól jɔ ha mege-é, b ugō.

Kanā kulō nge yɔ nāḅa ná,

Unu undō'n nduúee keme mege-é.

17 Kúdu nya ngér ye njɔ na ujō t kolbo'n ná.

Tíko kāga jī nya ngér'n.

18 Yɔ ḅa igii ha náa kó ka kembe nya ná nɔ.

Lámba nya a oyo dana ndi ngē.

19 Jī nya nj'undo kulō 't

Tíko nj ḅiri'n kulō t tarā mōno jī nyaa.

20 Yɔ teē jī nya 'j nahá a adā'n náa t ngindoō.

Yɔ a ulō jī nya tíi jɔ m ngindoō.

21 Wóḅ lanej* b usō wɔǎ,

Belē nāḅa n ha m deḅee keme kúju nyaa ngē.

Hadí wɔǎ, deḅee keme kúju nya ḅa dér

Uloi ramá ngi ka selsel ngi gāta ni kalngandh rɔ ni.

22 Yɔ ḅa a uḍu bój,

Yɔ a nāḅa ramá ngi nyóo lémlém tíko yi ngi ka selsel.

31:8
 1Sam
 19:4
 31:9
 Kūj 24:23
 31:10
 Rut 3:11;
 Kūj 8:35;
 18:22
 31:11
 Ku 2:18;
 Kūj 12:4
 31:13
 1Tim 2:9,
 10
 31:20
 Tēl 15:11

²³Wób ngaba nya inji taṛa ndogō bēbɔ-ɔ

T debee kangā keme bēe wɔɔ,

Debee a osoi gɔɔ nya.

²⁴Yɔ a nāhɔ tób ramáa, b ɔi a dáb.

Yɔ a nāhɔ kolhbo, āda ngi nāhɔ gātaa a ugoi n.

²⁵Yɔ ulɔ nūngɔ ngér tíkɔ kɔɔ gɔɔ rɔ

nya njɔ ramá ná.

Yɔ a túbo hadi wɔɔ, yɔ belē náa ngi katá ka ke

tií kéte ná-ā ngē.

²⁶Ha ngi ka tei 'j taṛa nya a adā kam kadya.

Tíkɔ taṛa ndala nya a ɔɔ náa ngi nɔɔ.

²⁷Yɔ a undɔ kam nya gō náa ngi ka njiya

taá keme kúju nya.

Yɔ a usɔ náakusɔ t ji nge nyel'n ngē.

²⁸Mōno nyaa, wób tósoi rɔ ni b nj'ibii taṛh wɔɔ,

Etei ka kúu nya na: Nge rɔnye.

Ngaba nya b iɓ nya taṛh wɔɔ, undɔ n hā tɔy.

²⁹Yɔ a əlā hā na: Mandaá bɔ bé aɓhii t hál gābaṛā'n.

B yi umbɔ ni ɓa dér.

³⁰Nāhɔ mōno manda taṛa kam m debee

ye náa gólō bē,

Tíkɔ nɔ taá ndāṛá rɔ-ɔ ye búlo bé 'j kam.

B mandaá nge ka belē Ngekalngo* ná, debee

etei kəlā tɔy nya.

³¹Edei n kanā kulɔ nāhɔ nya

Tíkɔ āda kulɔ nāhɔ nyaa əlei tɔy nya tií

taṛa ndogō bēbɔ-ɔ.

31:23

Tei 3:16

31:26

Kūj 10:31

31:31

Kūj 11:16

KORH MOTO RI NÁA NGI KĀ MADAA

A

Abset: Ye kamba nge mbi nya kátā kárárá (Ku 5:4; Teē 8:11).

Alowes: Ye alowes nge ka kot tií Ind t ká mbóꝛóḃē-é tíkó tií Aji t ká junḃē m mótóḃē-é. Kāga ná at nyelē, lo kó kuló ni har jɔ-ɔ āda har kuko ná. Hebro unui a nēhgi gaja náa. Manh nya ye náa nāhā dukón (Dɔg 24:6; Hāa 45:8; Ku 7:17; HS 4:14).

G

Goto báda: Oi: Lo kinji m ngi koyoo.

K

Kəlānji: Ye nji kunu m mótó deḃee jó ngē wóḥ deḃee baa (Ku 6:18; 15:18; Tei 2:24; 19:5; 24:7; 1Sam 18:3; Kūj 2:17; Dan 9:27; Luk 1:72; 22:20; Heb 7:22). Kā nóhoo ngē wóḥ, kéte konoo ná mótó deḃee jó ngi ka kundō mbāla jɔ kəlānji ná a uɖyoi mindi jāa, géngai jāa ná-ā goto jó b a njiyei'n mbā hili jāa ná-ā (Ku 15:1-20).

L

Lanej: Ye mōno mbōꝛo ngi ke njo bí kūrɔ. Yɔɔ túsoi 'j dana kānji. Dana kó kũlu konyo ɓo ná wóḥ, tei lo gidi ngáya ɓa dér (Kūj 25:13).

Lo kinji m ngi koyoo: Kam ha ná t tara hebro'n, nge kasa ta deḃe kúu nya goto báda, ye lo kó nūnú toḋo 't (Hāa 16:10; 1Sam 2:6). Koyo tíkó lo kinji m ngi koyoo (Hāa 6:5; 18:5; Kūj 27:20) ngē wóḥ, lo kinji m njili kashee (Hāa 9:17; Kūj 23:14; Eje 31:1-17).

M

Med kōs: Ye kōo nge gatā nya kalngandh nge deḃe kigii lo nya t gō'n ngē. Uko nɔ ngē wóḥ, atá ke koray 'j bāaḃo katā-á. Ye njo nūngɔ jā manhee ngi hólo nahā tíkó ɓāla ni ke mótó kēɣekēɣe ná (Job 28:18; Kūj 3:15; Eje 27:16).

Mir: Ye ndēre kāga nge kat korh ni 'j rɔ ngóló kāga-á, nehgi ha ta kuḋu jɔ m deḃe-é (Tei 30:23), ta ka tūhu'n lo (Jā 19:39) ye njo dukón ná (Hāa 45:8; Kūj 7:17; HS 1:13) tíkó ye'n ha ta nyóo'n tara rɔ konyo (Mar 15:23).

N

Ngekalngo (T tara Hebro'n wóḥ, na Yawe): Ye ri m Nuḃo (Eja 42:8). Kam ha ná uḃo nahā t tara hebro'n «Ke» njo Teihālá 3:14-15 kɔjɔ'n gō ná. Ada

Ngekalngo

ri ná ugo keme ji jo-ś ha Nuḁo ke Ngekalngo, Nge kinji t kam'n tíko nge ka mbélē ngē (Ku 2:4; 8:20; 9:26; 15:6-7; 16:7; 18:1; Tei 3:14-15; 6:2-3; 7:5; 14:18; 15:3,11; 18:11; 20:2; 34:6-7; Leb 20:7; Tél 4:24,35; 6:4-5; 10:14; Joj 5:14; 1Sam 2:2; 2Sam 22:31-32; 1Kor 16:7-36; Hāa 2:7; 23:1; 95:3; 110:1; Kūj 1:7; Eja 6:3; 12:2; 42:8; 43:3,11; 47:4; 53:10; Jer 10:10; Kem 3:24; Nah 1:2-3; Hab 1:12; Mal 3:6).

P

Pɔm: Ye kāna kāga nge goɔɔo b ndənā. Ndui keme nya njaha b nder.
Gidi nya ḁāla ndujú māt, ḁāla ka ngē wɔś, ḁāla mbi kamba (Kūj 25:11).

S

Sinamom: Ndui keme kāga, nge kumbɔ ni kaja-á. Ye kāga nge ndetē taá kajanh jɔngáya Palestin (Tei 30:23; Kūj 7:17; HS 4:14).

U

Ursu: Ye jā ngéngē nge kumbɔlo nge ndará gidi nya nder, njɔ nyaa ngér, t kól njɔ nyaa, mōno mbi nyaa tíko mōno kəlā nya. Ursee a usoi jā tíko mbi kámbaa tíko a todoi'n ḁi ḁɔ nōhu kūlu-ú. Ursu ngi ka ná-ā injii Ijrayel jɔkágalo m mangətuḁu m Nuḁo-ś (1Sam 17:34-37; 2Kón 2:24; Kūj 28:15).

Bibl Iternasional Kundō mēe ha 'j keme Mangətuḅu m Nuḅo

Bibl Iternasional (B. I.) nj mbélē mangətuḅu m Nuḅo t taṛa ndala sé'n. Mangətuḅu kono kəḏa'n ye nge nóho díya 'j dana yi nge dee mbélē. Ye bəyá wɔ́, ɔ́jo nya de njɔ́l hei 't kɔ́jo'n jo mangətuḅu kundō mēe kono kəḏa'n.

Taṛa ndala: **Sara Kaba Dem** Mangətuḅu nge dá nj'undō mēe nya wɔ́?: **Kūjúhaa**

Bē: **Tchad** Ndi kó kundōi'n mēe nya ná: _____

Ha kɔ́jo joi:

1. Deéngaba: ☐ Mandaá: ☐

2. Bēlei: _____

3. Tɔ́ltaṛa náandaaj: Lakol nge taṛa kata ☐ Lisē ☐ Lakol biblik ☐
Unibersite ☐ Náandáj kɔ́jo jo ha m Nuḅo ☐

4. A oḏyo taṛa ndala ngi kádyaa 't wɔ́? Ayo ☐ É,ə ☐
Ójo gō _____

5. Mangətuḅu m Nuḅoi əḏa 't wɔ́? Ayo ☐ É,ə ☐

Wɔ́b əḏa 't wɔ́, kéee ye t taṛa ndala nge dá'n wɔ́? _____

6. Ha m Nuḅo nge dá a ɓa-á a nāha wɔ́? _____

Kundō náa naha: Náa ɓa dér kó yi ka nāha'n kulɔ́ ná ɔ́jo gō

1. A. Unu mangətuḅu kundō mēe kono kəḏa'n ə nāha'n:

a) Náandaj nge sɔ́bɔ́ joi ɓa wɔ́? Ayo ☐ É,ə ☐

b) Kámnaha nge sɔ́bɔ́ joi ɓa wɔ́? Ayo ☐ É,ə ☐

c) Kámnaha m debe keme kújui 't wɔ́? Ayo ☐ É,ə ☐

B. Usɔ́ mangətuḅu kundō mēe'n 't wɔ́? Ayo ☐ É,ə ☐

2. Eglijj a nāha nya kulɔ́ 't t mangətuḅu kundō mēe nēe wɔ́? Ayo ☐ É,ə ☐

a) Mōno rɔ́ 'j lo kámnehɛi abhii'n mangətuḅu ná t 'j ni wɔ́?

Debe díya ngē ☐ Kā nóhoo bé ☐ Debe ɓa dér ☐

b) Unui a tójo 't taṛh dana m debee keme eglijj wɔ́? Ayo ☐ É,ə ☐

- c) Pastor a unu ɔɔ'n ha t wɔ? Ayo ☐ ɛ́,ə ☐
- d) Eglijɪ unu mangətuɓu'n 't usɔ asa keme nya wɔ? Ayo ☐ ɛ́,ə ☐
3. ʒ ndəŋga ha ta mangətuɓu kəɗa'n ke yi tei ta ka nāhɔ'n kulo 't keme eglijɪ wɔ? Ayo ☐ ɛ́,ə ☐
4. Igii gō ha mbélē taɾa ndala kəɗa 't kéte tíko nj'embei mangətuɓu kundō mɛɛ'n wɔ? Ayo ☐ ɛ́,ə ☐
5. Njɔl hei ye neré ɔɔ ha mangətuɓu kundō mɛɛ'n wɔ? _____
- _____
- _____
6. Njɔl hei ye neré ɔɔ ha m alpabee, t ortograp kó nāhɔ ni'n mangətuɓu kundō mɛɛ'n wɔ? _____
- _____
- _____
7. Tɔɔ mangətuɓu kundō mɛɛ'n kəɗa'n onyo ngē wɔ? Ayo ☐ ɛ́,ə ☐
8. Kigii kam ha 'j keme mangətuɓu kundō mɛɛ neɛ onyo ngē wɔ? Ayo ☐ ɛ́,ə ☐
9. Mangətuɓu kundō mɛɛ kəɗa'n edēi náa kɔɔɔ ngi nɔɔ ɓɔ t taɾa ndelei'n wɔ? Ayo ☐ ɛ́,ə ☐
10. Lo kono kulo mbélē taɾa ndala katá nəŋgā ná yi nj'áta kanjā lo kembe mangətuɓu m Nuɓɔ'n t wɔ? Ayo ☐ ɛ́,ə ☐

.....

Náa ɗɔɔjɔ nāhɔ: Náa ɓa dér kó yi ka nāhɔ'n kulo ná ɔɔ gō.

1. ʒ ndəŋga ta nāhɔ ɗi wɔ?

- ☐ Kujɔ mangətuɓu nóho kéte tíko ha mbélē taɾa ndala nəŋgā.
- ☐ Náandáj tɔɔ mangətuɓu nóho nge ta k kundɔ'n ɔɔ ha tɔɔ mangətuɓu m Nuɓɔ dana á.
- ☐ Lakol ndáj tɔɔ tíko nāhɔ'n kulo t mangətuɓu m Nuɓɔ-ɔ.
- ☐ Náa nge kádya nóho 't wɔ? _____

2. Ɛ ndég ta mbélē dī ‘j keme mangətuɓu kundō mɛɛ nɛɛ wɔ?

☐ Lo kundō ri deɓee t ri ngi búloo

☐ Alpabee nge nāhə ni’n kulɔ

☐ Nāa nge kádya nóho ‘t wɔ? _____

3. Aɓh t ha nóho’n ta kodɔyo jɔ-ɔ́, bó-o náa dójō nóho’n ‘t wɔ? _____

4. Ó náa nge ke gō-ó ngē nóho nge kasa kam ta ke yi téle nāhə wɔ? Ɛ téle ɔ́jɔ taá ká mɔɔ-ɔ́ ngá ngē wɔɔ́, t keme mangətuɓu-ú ɓa, b ə téle ulɔ’n āda Bibl Iternasional.

Ha m Pastor:

1. Mangətuɓu kundō mɛɛ kono kəɗa’n a nāhə’n kulɔ ‘t keme egliji wɔ? Ayo ☐ Ɛ́,ə ☐

a) Mōno rɔɔ ‘j lo kámnehɛ́i aɓhii’n mangətuɓu ná ‘t jī ni wɔ?

Deɓe díya ngē ☐

Kā nóhoo bé ☐

Deɓee ɓa dér ☐

b) Unui a tojoi ‘t taɣh dana m deɓe keme égliji wɔ? Ayo ☐ Ɛ́,ə ☐

c) Unu a ɔ́jɔ’n ha ‘t wɔ? Ayo ☐ Ɛ́,ə ☐

e) A usoi’n ha m Nuɓɔ ‘t ta kasa keme sé wɔ? Ayo ☐ Ɛ́,ə ☐

f) Wóɓ see á téle tōrii jɔ na á,ə keme ha teɣh ngi taɣa kata-á wɔɔ́, esei kam ta téle kɔrh dé kam nya ‘t ngē wɔ? _____

2. Mangətuɓu kundō mɛɛ nɛɛ etei kunu ka nāhə’n kulɔ ngi kádɣaa ‘t wɔ? Ayo ☐ Ɛ́,ə ☐

a) Keme mōno mangətuɓu ngi ka kójɔ niyee bó-o ngē wɔɔ́, keme kaɓh kɔjɔ ha m Nuɓɔ wɔ? Ayo ☐ Ɛ́,ə ☐

